

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio major.

208. — « Cum hae multae sint, variae » — Nam aliae nulli, aliae episcopo, aliae « sunt etiam excommunicationes, quae in » Pontifici per bullam *Coenae*, aliae eidem « quatuor potissimum classes dividuntur. » extra illam reservantur » a).

ARTICULUS I.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES NON RESERVATAE.

209. *Excommunicationes contra omnes.* — 210. *Contra clericos.* — 211. *Contra religiosos.* — 212. *Excommunicationes adjectae a Tridentino.* — *Dub. 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi monasteria tantum ut educantur.* — *Dub. 2. An cogentes ex metu reverentia.* — *Dub. 3. An cogentes mares. An impediunt ingressum puellae.*

209. — « Resp. I. Ex jure antiquo, usitate » — Nam aliae nulli, aliae episcopo, aliae « sunt etiam excommunicationes, quae in » Pontifici per bullam *Coenae*, aliae eidem « quatuor potissimum classes dividuntur. » extra illam reservantur » a).

« tiores sunt sequentes:
« Contra OMNES:
« 1°. In vexantes ecclesiasticos quod « non elegerint eum pro quo rogati fuerant » [Cap. *Sciant, de elect. in 6°*]. — « 2°. In directores monialium, si foveant « discordias in electione » [Cap. *Indemnitatibus, eod. tit.*]. — « 3°. In extorquentes « absolutionem a censura per vim aut « metum » [Cap. *unic., de his quae vi, etc., in 6°*]. — « 4°. In compellentes ecclesiasticos ut laicis submittant jura Ecclesiae » [Cap. *2, de rebus Eccl. non alien., in 6°*]. — « 5°. In docentes leges vel medicinam religiosos qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis » [Cap. *2. Ne clerici vel monachi, in 6°*]. —

« 6°. In sepelientes tempore interdicti vel « interdictos, vel excommunicatos non « toleratos, vel manifestos usurarios » [Clem. *1, de sepult.*]. — « 7°. In impediunt « visitatores monialium » [Clem. *Attendentes, de statu monachor.*]. — « 8°. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis vel cum monialibus » [Clem. *un. de consang.*]. — « 9°. In edentes glossas in Tridentinum » [Bulla 73 Pii IV]. — « 10°. In imprimentes libros sine superiorum licentia » [Bulla 12 Leonis X]. — « 11°. In praecipientes suis subditis ne officia communia reipublicae exhibeant ecclesiasticis; v. gr. ne iis vendant, coquant panes, etc. » [Cap. *Eos qui, de immum. eccl., in 6°*]. Et videtur reservata in bulla *Coenae*¹⁾. — « 12°. In doctores et professores

¹⁾ Pius IV, bulla *Benedictus Deus*, § 5, de die 26 Januar. 1564; bulla 73 in Bullar. Cherub.; 87 in Bull. Mainardi. — Leo X, bulla *Inter sollicitudines*, de die 4 Maji 1515;

bullam 12 in Bull. Cherub.; 13 in Bull. Main. — ¹⁾ Bulla *Coenae*, seu *Pastoralis officii* Pauli V, § 15, de die 8 Aprilis 1610 (bullam 151 in Bullar. Mainardi).

208. — a) Norunt omnes constitutionem Pii IX *Apostolicae Sedis*, de die 12 Oct. 1869, (quam in fine hujus libri referimus) totam hanc materiam reformasse. Quapropter inutile duximus in hoc *Dubio IV* adnotationes circa jus mutatum inserere quae prae sua multitudine nimiam confusionem ingerent. Haec autem notasse sufficiat: 1° Nihil mutatum est quoad censuras ferendae sententiae nec quoad censuras a praelatis vel capitulis latas in proprios subditos nec quoad alias poenas canonicas, v. g. irregularitates, inhabilitates, etc. Proinde, in his omnibus, standum est juri antiquo. Verumtamen, si jus

antiquum quaedam delicta, quae nunc excommunicatione coercentur, aliis poenis multavit, hae poenae videntur jam abrogatae; quia nimis durum foret et a jure alienum, ob idem crimen, pluribus subjacere legibus pluribusque affici poenis. — 2° Declaravit S. Pontifex, censuras omnes quas decernit, « non modo ex veterum canonum auctoritate, quantum cum hac nostra constitutione conveniunt, verum etiam ex hac ipsa constitutione nostra, non secus ac si primum editae ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere ». Ex qua clausula sequitur censuras recensitas intelligendas esse, primo quidem juxta sensum

« non facientes professionem fidei, ubi « recepta est Bulla » [88] « Pii IV » a). — « 13°. In negligentibus administrare justitiam ecclesiasticis » [Can. *Administratores, caus. 23, qu. 5*]. — « 14°. In potestates « foveentes usuras » [Clem. *un., de usuris*].

Item 15°. Qui ratas habent collationes ordinum et beneficiorum a schismaticis, cap. *1, de schismat.* — 16°. Qui titulo regalitatis aut defensionis occupant bona Ecclesiae vacantis, cap. *Generalis, de elect., in 6°*. — 17°. Qui procurant ut conservatores regularium se immisceant in aliis quam in manifestis injuriis et violentiis, cap. *fin., de off. etc. judic. deleg., in 6°*. — 18°. Qui ex iudiciis accedunt ad mulieres ex causa ficta, ad excipiendum testimonium, cap. *2, de iudiciis, in 6°*. — 19°. Qui mandant interfici christianos per assassinos, cap. *1, de homicid., in 6°*. — 20°. Qui concedunt, vel concessas repraesalias extendunt adversus ecclesiasticos, cap. *un., de injuriis, in 6°*. (Repraesaliae enim fiunt quando passi injustum damnum, auctoritate principis invadunt bona eorum qui damnificaverunt, usque ad justam compensationem). — 21°. Qui sequestrum ab Ordinario super beneficio factum impediunt, vel fructus occupant, clem. *un., de sequestr. possess.* — 22°. Qui pingunt, inaurant, etc., Agnos Dei a Pontifice benedictos, bulla *2 Gregorii XIII.* — 23°. Qui non denuntiant S. Officio vel Ordinario haereticos, magos, sortilegos, vel haeretice blasphemantes Deum, B. Virginem et Sanctos, edict. *S. Officii.* — 24°. Domini qui permittunt agitationes taurorum in terris suis, nempe periculosas, bulla *48*

Gregor. XIII, bulla *Omni certe studio*, § 1, de die 25 Maii 1572; bulla 2 in Bullar. Cherub.; 4 in Bullar. Mainardi. — *Edict. S. Offic.*, de die 26 Octobr. 1639. — *S. Pius V*, bulla *De salute gregis*, § 2, de die 1 No-

S. Pii V. (Exceptis regnis Hispaniarum, juxta dicta *Lib. III, n. 365*). — 25°. Qui faciunt servari statuta contra libertatem ecclesiasticam, cap. *Noverit, de sent. excom.*, et haec videtur reservari in bulla *Coenae*.

210. — « Contra CLERICOS:

« 1°. In clericos in dignitate constitutos aut sacerdotes audientes publice jus « aut medicinam » [Cap. *fin. Ne clerici, etc. saecul. negot. se immisceant*]. — « 2°. In « sacerdotes recipientes praefecturas saeculares » [Cap. *Clerici, eod.*]. — « 3°. In « clericos minores Episcopis locantes domos usurariis. — 4°. In alienantes bona Ecclesiae, vel locantes ultra triennium » [Extrav. *Ambitosae, de rebus Eccl. non alien.*]. — « 5°. In impugnantes in concionibus montes pietatis » [Bulla *11 Leonis X*]. — « 6°. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris » [Clem. *un. de consang.*]. — « 7°. In fide resignantes vel « permutantes beneficia » [Bulla *58 Sancti Pii V* a)]. — « 8°. In praesentes absolute « vere a casibus bullae *Coenae* ».

Item 9°. In eos qui se ingerunt in alterius episcopatum ad officium sine licentia proprii episcopi, cap. *Quoniam, de off. jud. ordin.* — 10°. Qui procurant ut alii occupent jura et bona ecclesiarum vacantium, cap. *Generalis, de elect., in 6°*. Et haec videtur reservata in Tridentino b).

211. — « Contra RELIGIOSOS:

« 1°. In audientes leges vel medicinam « extra claustra » [Cap. *Non magnopere, ex cap. Super specula, Ne clerici... saecular. negot. se immisceant*]. — « 2°. In « habitum temere dimittentes » a), vel ma-

vembr. 1567; bulla 48 in Bullario Cherubini; 69 in Bullario Mainardi. — *Leo X*, *Inter multiplices*, § 5, de die 4 Maji 1515; bulla 11 in Bullario Cherubini; 12 in Bullario Mainardi.

qui clare ex verbis Pontificis arguitur, dein vero juxta veterum canonum traditionem ac receptam interpretationem.

209. — a) Motus proprius Pii IV *In sacrosancta*, § 5, de die 13 Novembr. 1564 (bullam 88 in Bullar. Cherub.; 102 in Bullar. Mainardi), fert excommunicationem, non tam contra ipsos non facientes fidei professionem, quam contra eos qui doctores et professores admittunt, non facta fidei professione.

210. — a) Bulla S. Pii V *Quanta Ecclesiae*, § 5, de 1 April. 1568 (bullam 58 in Bullar. Che-

rub.; 80 in Bullar. Main.), prohibet resignationes nisi in certis casibus, et contra facientes, primo suspendit a praesentatione, collatione, etc.; quodsi vero non obstante suspensione, conferre, eligere, praesentare, etc. ausi fuerint, excommunicantur.

b) Tridentinum, sess. *22, de reform., cap. 11*, loquitur de usurpantibus bona, fructus, jura etc. ecclesiarum, sed non dicit vacantium, quod habetur in cap. *Generalis*.

211. — a) Caput istud juris non loquitur de temere dimittentibus habitum.

^{2°} Contra clericos.

^{3°} Contra religiosos.

Excommunicationes ex jure antiquo: 1° Contra omnes.

« trimonium contrahentes » [Clem. un. de consang.]. — « 3°. In instituentes novum « ordinem » [Vel locum acquirentes sine licentia Papae, cap. un. de relig. domib., in 6°]. — « 4°. Adeunt curias principum, « ad nocendum suis monasteriis vel prae-« latis » [Clem., Ne in agro, § Quia vero, de statu monach.]. — « 5°. Tenentes arma « sine licentia intra claustra » [Ibid.]. — « 6°. Non servantes interdictum quando « servatur a cathedrali. — Vide Filliuc-« cium ¹, Bonacina ² ».

Item 7°. Quia non adimplent disposita in bulla Alexandri VII, quae incipit *Felici*, in visitatione monialium sibi subiectarum. — 8°. Qui occupant ^{b)} decimas ecclesiis debitas, vel illas solvi prohibent, *clem. 1, de decim.* — 9°. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas domos, vel receptas alienant sine licentia Papae, *clem. Cupientes, de poenit.* — 10°. Qui non observant interdictum, a Papa vel ab episcopo positum, *clem. 1 de sent. excom.* — 11°. Qui de Capuccinis recipiunt Minores de Observantia, sine licentia Papae aut ordinis Generalis; et qui recipiuntur, ex bulla 20 Sixti V.

Item, contra Episcopos: 1°. Qui veniunt ad Urbem et inde recedunt sine licentia Papae, *extrav. 2 et 3 de majorit. et obedient.* — 2°. Qui ^{c)} impetrant a principibus litteras ad dignitates. Bulla 96 Pii IV.

212. — « Resp. II°. Supradictis adjectae « sunt a Tridentino sequentes, quae valent « ubi illud est receptum:

« 1°. In imprimentes, imprimi mandantes, apud se retinentes, vulgantes libros « de rebus sacris, sine nomine auctoris et « approbatione ab Ordinario obtenta ». — [In Tridentino ³ sic habetur: *Nulli... liceat imprimere vel imprimi facere... libros de rebus sacris, sine nomine auctoris neque...*

vendere aut... retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub poena anathematis.

« 2°. In docentes non esse necessariam « confessionem ante sumptionem Eucharistiae » [Tridentinum, *sess. 13, can. 11*]. — « 3°. In raptos mulierum, juvantes, « faventes » [Sess. 24, de reform. Matr., cap. 6]. — « 4°. In cogentes contrahere « matrimonia cum praescriptis » [Sess. 24, cap. 9]. — « 5°. In magistratus, qui requisiti « non juvant episcopos ad restituendam vel « conservandam clausuram monialium » [Sess. 25, de regular., cap. 5]. — « 6°. In « ingredientes (cujuscumque conditionis « vel sexus fuerint) monasteria monialium « sine licentia in scripto obtenta » [Ibid.]. — « 7°. In cogentes mulieres ingredi « monasterium et profiteri » [Sess. 25, de regular., cap. 18. Sed de hac excommunicatione, vide mox infra dicenda, v. Quoad, etc.]. — « 8°. In impediendes, sine « juxta causa, sanctam voluntatem mulierum emittendi votum » [Ibid.]. — « 9°. In « dominos temporales concedentes in terris suis locum pro duello » [Sess. 25, de reform., cap. 19].

Quoad excommunicationem mox supra relatam, in cogentes mulieres ad ingrediendum monasterium:

Dubitat 1°. *An eam incurrant qui cogunt foeminam ad monasterii ingressum, non ut profiteatur, nec ut habitum sumat, sed ut ibi honeste educetur?*

Affirmant Suarez ⁴, Navarrus ⁵, et Bonacina ⁶ cum Filliuccio. — Id probant ex Tridentino ⁶, ubi excommunicantur quicumque *coegerint aliquam virginem vel viduam aut aliam quamcumque mulierem invitam (praeterquam in casibus in jure expressis) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscum-*

18 Maji 1565; bulla 96 in Bullar. Cherub.; 111 in Bull. Main. — ³ Sess. 4, de edit... SS. librorum. — ⁴ Disp. 23, sect. 7, num. 9. — ⁵ Lib. 3, consil. 6, de regular. — *Fill.*, tr. 14, cap. 6, num. 89, v. *Secundo*. — ⁶ Sess. 25 de regular., cap. 18.

212. — ^{a)} Bonacina, *disp. 2, de Excom. in part. extra bullam Coenae, qu. 2, punct. 2, n. 6*, negat eo casu incurrere excommunicationem: « Excommunicatio hujus cap. incurrere non videtur... Quamvis... oppositum sentit Suarez... et Filliuccius ».

^{b)} Scilicet: Eos religiosos qui, cum non habeant administrationem vel beneficia, occupant, etc.

^{c)} Scilicet: Contra nuntios apostolicos, etsi episcopali dignitate aut etiam eminentiori constitutos, qui etc.

que religionis, vel ad emittendam professionem. — Concilium igitur hic tria membra distinguit; et inurit censura omnes cogentes feminam, sive ad ingressum monasterii, sive ad susceptionem habitus, sive ad emissionem professionis. Spectavit enim Tridentinum ne occasione ingressus detur ansa mulieri suscipiendi habitum aut profitendi minus libere, propter suasionem monialium vel ob exeundi pudorem.

Negat vero Sanchez ¹ cum Manuele. — Ratio, quia in praedicta sanctione Tridentini videntur non tria, sed duo membra contineri: ibi enim damnantur cogentes ad ingrediendum monasterium (quod est quiddam commune habens duos fines, nempe) *vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis vel ad emittendam professionem*. Ergo qui cogit ad ingressum, tantum causa educationis, non vero ad habitum susceptionem vel ad professionis emissionem, ibi minime improbat. Et cum simus in poenalibus, juxta regulam juris, benignior facienda est interpretatio.

Sed hoc non obstante, prima sententia mihi est probabilior. Et ducor, quia concilium, postquam principales cogentes damnat, eandem fert censuram contra eos qui... *consilium, auxilium vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte ingredi monasterium (nota), aut habitum suscipere aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui vel praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.* — Ex hac igitur secunda parte sensus primae colligitur. Sicut enim in hac secunda parte tria membra distinguuntur, cum damnentur praebentes consensum actui coacto in tribus casibus (nempe quando mulier invita, aut ingre-

ditur monasterium, aut habitum suscipit, aut professionem emittit); sic etiam intelligendum in prima parte quoad principaliter cogentes.

Quia tamen concilium excipit casus in jure expressos, dicunt probabiliter Suarez ² et Bonacina ³ cum Filliuccio, licite posse cogi mulierem delinquentem ad ingrediendum in sui criminis poenam, vel ne labatur in aliquam incontinentiam; ut eruitur ex cap. *Significavit*, et cap. *Gaudemus, de convers. conjug.*

Dubitat 2°. *An incurrant excommunicationem parentes inducentes puellam ad ingressum monasterii vel susceptionem habitus ex metu reverentiae?* — Si metus concipitur a puella ex se absque illorum cooperatione, certum est non incurrere.

Dubium est: *si metus oriatur ex declaratione voluntatis parentum?*

Affirmat incurrere de Alexandris ⁴; quia, ut ait, qui non contradicit ob reverentiam, in jure non censetur consentire, ex leg. *Si dotem, § Eo autem, ff. Solutio matrimonii* ^{b)}.

Sed probabilius negat Barbosa ⁵ cum Rodriguez, Portello, Riccio et Tamburino; quia tunc revera non incutiunt metum parentes, sed ipsa ob reverentiam metum concipit, juxta dicta *Lib. III, n. 717, v. Idem, et Lib. VI, n. 1056*. Simplex enim inductio sive suasio non est coactio, ut fatetur idem de Alexandris ⁶, et decisum refert Barbosa ⁷ ex Armenariz.

Et hoc etiamsi addantur preces importunae, ut probabiliter subdit idem Barbosa ⁸ cum Portello et Rodriguez (contra de Alexandris). Quia suasio etiam importuna non est vera coactio, quae requiritur a concilio ad excommunicationem

Juxta alios non incurritur.

Prima sententia probabilior.

Juxta alios incurritur excommunicatio.

Limitatio.

Probabilius inducitur ex metu reverentiae non excommunicantur.

¹ Decal., lib. 4, cap. 4, n. 12. — *Man. Rodrig.*, Sum., part. 2, cap. 8, num. 10. — ² Disp. 23, sect. 7, num. 9. — ³ Disp. 2, de Excom. extra bull. Coenae, qu. 2, punct. 2, n. 14. — *Fill.*, tr. 14, cap. 6, n. 14, v. *Tertio*. — ⁴ Confess. monial., cap. 2, § 2, qu. 9. — ⁵ In Trid., sess. 25, cap. 18, num. 4. — *Hieron. Rodrig.*, resol. 101, num. 80. — *Portel.*, Dub. regul., v. *Moniales*, addit., n. 12. — *Riccio*, Prax.

resolut., part. 1, resol. 609. — *Ascan. Tambur.*, de Jure abbatissar., disp. 3, qu. 2, num. 2. — ⁶ Op. cit., cap. 7, § 8, qu. 4, i. f. — ⁷ Loc. cit., n. 5. — *Armenariz*, addit. ad recopilat. legum Navar., lib. 2, tit. 18, leg. 7 de Religion., declar. 62. — ⁸ Loc. cit., n. 4. — *Portel.*, loc. cit., n. 12. — *Hieron. Rodrig.*, loc. cit., num. 80. — *De Alexand.*, loc. cit., qu. 4.

^{b)} Lex *Si dotem, § 5, Eo autem, ff. Solutio matrim.* dicit: « Eo autem tempore, consentire filiam patri oportet, quo lis contestatur.

Secundum haec, si filia dicat se patri consentire, et ante litis contestationem mutaverit voluntatem, ... frustra pater agat ».

Limitatio incurrendam; et cum agatur de poenis, talis coactio stricte est intelligenda. — Secus vero ait Rodriguez apud Barbosa, si preces excederent limites simplicis suasionis, nempe (ut dicit Sanchez¹) si preces sint instantissimae et saepius inculcatae; ipsae enim videntur involvere gravem metum ex probabili indignatione futura parentum.

Quandoque cogi potest puella ad ingrediendum monasterium.

Addunt Suarez² et Bonacina³, licite posse cogi puellas ad ingrediendum monasterium propter cautionem, vel ob aliam justam causam, secundum jura. — Hinc dico quod, etsi absolute loquendo non liceat eas cogere ad ingressum causa melioris educationis; si tamen contra, prudens accedat suspicio quod illa in saeculo manens pravis moribus imbueretur (puta si videretur nimis propensa ad conversandum cum maribus, vel si domi haberet unde facile sumeret scandalum ex propinquis aut famulis); tunc non auderem damnare cogentes eam ut cautionis gratia monasterium intraret. Nam, eo casu, utique finis concilii prohibentis hujusmodi coactionem cessaret, non solum adaequate, sed etiam contrarie; cum alias, si non fieret coactio, majus malum eveniret (vide dicta *Lib. I, n. 199, v. Quaestio*). Ad hoc refert id quod scripsit D. Hieronymus ad Laetam: *Procul sit aetas lasciva puellarum; ipsae puellae et pedissequae a saecularibus consortiis arceantur, ne quod male didicerint pejus doceant*.

Dubitatur³. An incurrant excommunicationem qui cogunt mares ad religionem ingrediendam?

Affirmat Palacios apud Sanchez⁴: quia eadem ratio finalis currit in maribus quae in feminis. — Sed communiter et verius

negant Suarez⁵, Sanchez⁶ cum Bañez; Bonacina⁷ cum Filliuccio; Barbosa⁸ cum Miranda; ac Bossius⁹ cum Navarro^c, Fagundez, etc. Ratio, quia a concilio excommunicatio dumtaxat fertur contra cogentes feminas, non mares; in poenilibus autem non fit extensio de casu ad casum, licet eadem ratio procedat. Praeterea quod pro maribus non currit eadem ratio quam pro feminis; quia facilius et frequentius mulieres quam mares inducuntur invitae ad religionem suscipiendam.

Verius cogentes mares ad religionem non excommunicantur.

Quamvis vero hujusmodi cogentes excusentur a censura, nullo tamen modo excusari possunt a gravi culpa.

Insuper in Tridentino¹⁰ excommunicantur *qui sanctam virginum vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impedierint*.

Alia excommunicatio Tridentina.

Nomine *veli* intelligitur professio religiosa, quae fit per *veli* susceptionem. Nomine autem *voti* non intelligitur votum simplex castitatis aut religionis; sed eadem professio cum tribus votis, sine tamen susceptione *veli*, ut fit in aliquibus monasteriis.

Ita Suarez¹¹; Bossius¹² cum Palao; et Bonacina¹³ cum Filliuccio.

Sed Dubium fit: *an incurrat excommunicationem qui tantum impedit puellam ne monasterium ingrediatur ad habitum suscipiendum?*

Negant Sanchez¹⁴; et Bossius¹⁵ cum Palao; quia decretum concilii est cum rigore accipiendum, nempe tantum cum professio impeditur. — Sed probabilius affirmant Suarez¹⁶; et Bonacina¹⁷ cum Filliuccio. Qui enim impedit puellam ne ha-

Probabilius excommunicatur impediens puellam.

cap. 6, n. 89. — ⁸ De Off. et Pot. episc., alleg. 104, n. 7. — *Miranda*, Man., tom. 1, qu. 17, art. 4, concl. 2. — ⁹ De Effect. Matr., cap. 10, n. 74. — *Fagund.*, Decal., lib. 4, cap. 1, num. 20. — ¹⁰ Sess. 25, de Regular., cap. 18. — ¹¹ Disp. 23, sect. 7, n. 10. — ¹² De Effect. Matrim., cap. 10, n. 67. — *Palao*, tr. 29, disp. 3, punct. 36, n. 9. — ¹³ Disp. 2, de Excom. extra bull. Coenae, qu. 2, punct. 3, n. 2 et 4. — *Fill.*, tr. 14, cap. 6, n. 90. — ¹⁴ Loc. cit., n. 15. — ¹⁵ Loc. cit., n. 67. — *Palao*, loc. cit., n. 9. — ¹⁶ Loc. cit., n. 10. — ¹⁷ Loc. cit., n. 3. — *Fill.*, loc. cit., n. 90.

^c) Navarrus citatur a Bossio absque loci indicatione; at revera, *Man.*, cap. 14, n. 17, v. *Vigesimo* (ed. Venet. 1616) nil aliud habet

quam Tridentini verba, in quibus de solis mulieribus mentio habetur ac proinde videtur approbare sententiam Bossii.

bitum suscipiat vel ne ingrediatur monasterium ad habitum suscipiendum, vere impedit consequenter ejus professionem. Et recte subdunt Bonacina¹, et Sanchez²

cum Salon^{d)}, hanc excommunicationem incurrere etiam qui dolo (non autem qui solis precibus) impediunt puellam ne fiat religiosa.

ARTICULUS II.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES RESERVATAE EPISCOPIS.

213. *Excommunicatio*: 1. *In eum qui leviter percutit clericum.* — 2. *In eos qui absolvuntur in articulo mortis et postea non se praesentant superiori.* — 3. *In fratres Minores, etc.* — 4. *In procurantes abortum foetus animati, effectu secuto.* — 5. *In eos qui communicant in eodem crimine, etc.* — 6. *Excommunicationes quas episcopi sibi reservant.* — 214. *De excommunicatione imposita ex monitorio.* — 215. *An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc.* — 216. *An sit obligatio revelare crimen emendatum.* — 217. *Qui, facto monitorio, excusentur a revelando.*

213. — « Resp. Sunt hae:

« 1°. Quae contrahitur ex levi percussione clerici; vel gravi, si sit mulier ». [De hac excommunicatione, vide infra *ex n. 279*].

« 2°. In eos qui absoluti in articulo « mortis (a censura vel peccato habente « censuram annexam) ab eo qui alias non « poterat, non praesentant superiori se, « postquam convalescerunt ». [Intellige, quando censura reservata erat ab episcopo; vide dicta *n. 92*]. — « Vide Filliucium³ ».

« 3°. In fratres Minores, si admittant « in suis ecclesiis ad officia divina fratres « tertii ordinis ».

« 4°. In procurantes abortum fetus animati, effectu secuto ». [Vide dicta *Lib. III, n. 395 et 397*. — Quando autem fetus censeatur animatus? Vide *ibid.*, *n. 394, Qu. 3*. — Ab hac excommunicatione absolvere possunt etiam regulares; vide *ibid.*, *n. 397, v. Pariter*; et *Lib. VII, n. 99, v. Omnino*].

« 5°. In eos qui communicant in eodem « crimine cum excommunicatis ab episcopo ».

¹ Disp. 2, de Excom. extra bullam Coenae, qu. 2, punct. 3, n. 6. — ² Decal., lib. 4, cap. 4, n. 10. — ³ Tr. 15, cap. 10, n. 241 et 242. — *Avila*, part. 2, cap. 5, disp. 4,

« 6°. Eae omnes quas ferunt episcopi « per propria statuta et sibi reservant: « quas confessarii videant in *Agendis* ».

214. — Hic breviter agendum de excommunicatione quae imponitur ex vi *monitorii* ad revelanda aliqua crimina vel ad restituendam rem alienam et similia. — Et

Dicendum 1°. Si crimen non vergit in alicujus tertii damnum, nemo tenetur illud revelare: nisi praecedat infamia sive rumor ortus ex probis hominibus per majorem partem viciniae aut collegii. Ratio, quia sine tali infamia non potest superior de illo crimine inquirere. — Ita Silvester⁴, Avila, Gibalinus cum Salmant.⁴

Dicendum 2°. Si delictum vergit in damnum commune, etiamsi sit occultum, tunc revelandum est: nisi tamen firmissima sit spes quod correctio foret profutura. — Salmant.⁵ cum S. Thoma, Bañez^{b)}, etc.

Dicendum 3°. Si delictum cedit in damnum tertii, distinguendum: — Quando crimen est jam commissum, et ita occultum est ut probari non possit, non est revelandum. — Secus vero, ut dicunt

dub. 2, concl. 1. — *Gibalin.*, disquis. 2, qu. 6, num. 28. — ⁴ Tr. 10, cap. 4, num. 2. — ⁵ Loc. cit., num. 3. — *S. Thom.*, 2^a 2^{ae} qu. 33, art. 7.

d) Salon, in *2^{am} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, contr. 3, concl. 1*, dicit: « Qui sine fraude vel dolo solis persuasionibus [aliquem dissuasit a suscipienda vel profitenda religione] ... peccabit ... graviter, si sine justa causa id dissuasit, estque excommunicatus, per concil. Trid. ». Et ita etiam a Sanchez citatur.

214. — a) Silvester, v. *Inquisitio I, n. 10*, sic loquitur: « Inquisitio fieri non potest nisi diffamatio procedat a viris honestis ... non semel sed pluries ».

b) Bañez, in *2^{am} 2^{ae}, qu. 33, art. 8, ad 4*, dicit hunc profectum correctionis rarissime contingere.

Sotus ^{c)}, Corduba ^{d)} et Avila ^{d)}, si crimen probari possit saltem per unum alium testem. Vel si sit in fieri, et non possit per monitionem impediri: sed in hoc ultimo casu negat Salmant. ^{e)} cum S. Thoma ^{e)}, Bonacina ^{e)}, etc.

Quando autem in monitorio non praecipitur denunciare, sed testificari: tenetur quisque manifestare, si praecedat semiplena probatio, etsi non possit probare. — Salmant ¹ cum Navarro et Avila.

215. — Quaeritur hic 1°. *An obligatus revelare ex monitorio, si non revelet teneatur tertio damnatum restituere?*

Resp. Si ipse aliqua arte impedit ne monitorium sibi intimetur, ad nihil tenetur; neque incurrit excommunicationem nec peccat non revelando. — Peccat vero et incurrit, *si jam sit citatus*; — ut Lessius ^{a)}; Salmant. ² cum Rebello ^{b)}, etc. (Vide *Lib. IV, n. 270*).

An autem teneatur ad restitutionem?

Affirmant [Contin.] Tournely ³; et (apud Salmant. ⁴) Navarrus, Sotus ^{c)}, Valentia ^{d)}, Sayrus, etc. Quia dicunt quod hic peccaret contra justitiam; cum pars laesa habeat jus ad ejus testimonium, posito judicis praecepto. — At verius negat ^{e)} Bonacina ⁵; Silvester, Bonacina, Bañez, Tan-

ner ^{f)}, etc. cum Salmant. ⁶ Ratio, quia talis revera non peccat contra justitiam commutativam, sed contra legalem, vel contra obedientiam, quae non obligat ad restitutionem. (Vide dicta *Lib. IV, n. 270, v. Dubit. 2*). — Excipiunt tamen tamquam certum Salmant. ⁷ cum Bañez, etc., si testis jam susceperit munus testis ex praecepto judicis et coeperit respondere; quia, tali acceptatione posita, tenetur ex justitia veritatem detegere. (Sed vide dicta *Lib. IV, eodem n. 270, Dubit. 3*).

216. — Quaeritur 2°. *An sit obligatio, ex vi monitorii revelare crimen emendatum?*

Resp. Negative: nisi crimen habeat effectum in futurum (puta, si sit homicidium cum adulterio, quae inducant impedimentum matrimonii, et similia); vel nisi crimen sit publicum et emendatio occulta; vel denique nisi superior non tantum emendationem rei, sed etiam reatus punitionem intendat. — Ita Salmant. ⁸ cum S. Antonino ^{a)}, Silvestro ^{a)} et Avila ^{b)}.

217. — *Quinam autem, facto monitorio, excusentur a revelando?* Vide dicta *Lib. IV, n. 248, Quaer. 2*. — Adde dumtaxat hic, quod si in monitorio praecipitur revelatio omnibus scientibus, non tenentur revelare qui tantum audierunt; et, si

Limitatio.

Regulariter crimen emendatum non debet revelari.

Quinam excusentur a revelando.

cit., n. 7. — ⁵ Disp. 10, de 8 praec. Decal., qu. 3, punct. 3, num. 13. — ⁶ Silvest., v. *Testis*, qu. 8. — ⁷ Bonac., loc. cit. — ⁸ Bañez, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 70, art. 1, dub. 4, concl. 1. — ⁹ Loc. cit., n. 8. — ¹ Loc. cit., n. 6. — ² Bañez, loc. cit., concl. 2. — ³ Loc. cit., n. 16 et 17.

¹ Tr. 10, cap. 4, n. 5. — *Navar.*, in cap. *Inter verba*, concl. 6, coroll. 66, n. 780. — *Avila*, part. 2, cap. 5, disp. 4, dub. 3, concl. 9. — ² Loc. cit., n. 6. — ³ De Censur., part. 2, cap. 1, art. 4, sect. 2, qu. 4. — *Navar.*, Man., cap. 17, n. 134 et 135. — *Sayr.*, Clav., lib. 10, tr. 2, cap. 15, n. 2. — ⁴ Loc.

^{c)} Sotus, *de Secreto*, membr. 2, qu. 4, concl. 2, primum distinctionis membrum affert.

^{d)} Corduba, *Sum.*, qu. 111, dicit denunciandum esse, si in judicio probari potest. — Avila vero, *loc. cit. disp. 4, dub. 3, concl. 2 et 3*, loquitur de delicto in fieri.

^{e)} Salmant., *loc. cit.*, n. 4, eo casu negant, si probari nequeat. S. Thomas, 2^a 2^{ae}, qu. 68, art. 1; Bonacina, *de Onere et Oblig. denunciandi*, disp. 6, punct. 1, § 4, n. 4, negant in universum adesse obligationem denunciandi, si delictum nequeat probari.

215. — ^{a)} Lessius, *lib. 2, cap. 30, n. 59*, loquitur de teste citato in universum, et dicit illum peccare contra obedientiam et posse puniri.

^{b)} Rebellus, *part. 1, lib. 2, qu. 14, n. 63*, dicit peccare mortaliter, et teneri ad restitutionem, « si per dolum ageres ne in testem voceris ».

^{c)} Sotus, *de Just. et Jur.*, lib. 5, qu. 7, art. 1, rem innuit dicendo illum teneri « ratione justitiae » ad testimonium ferendum.

^{d)} Valentia, in 2^{am} 2^{ae}, disp. 5, qu. 14, punct. 1, assert. 3, v. *Praeterea est*, id habet in universum de teste interrogato, qui testimonium ferre renuit.

^{e)} Negant scilicet de teste in universum, qui, interrogatus, deponere renuit.

^{f)} Tanner, *tom. 3, disp. 4, qu. 6, dub. 2, n. 79*, dicit quidem opinionem hanc non esse improbabilem; sed *num. 77*, primam potius tenet.

216. — ^{a)} S. Antoninus, *part. 2, tit. 9, cap. 6, § 4, i. f.*, Silvester, v. *Correctio*, qu. 10, non loquuntur, quod ad praesens attinet, de peccato emendato.

^{b)} Avila, *part. 2, cap. 5, disp. 5, dub. 4*, praetermittit ultimo dictum, quando scilicet superior intendit reatus punitionem, in reliquis concordat.

etiam audientibus, non tenentur qui audierunt a parum fide dignis. — Vide Salmant. ¹.

Advertit autem Contin. Tournely ² peccare graviter: 1°. Qui petunt monitoria, levibus de causis. — 2°. Judices sic concedentes, vel quando res potest aliter

probari, vel si praeviderent populum illa contempturum; item, si debitores non sunt solvendo, aut si res sit adeo antiquata ut non sit qui revelet; item, si delictum fuerit factum coram iis qui non tenentur denunciare.

ARTICULUS III.

QUAE SINT PAPAE RESERVATAE, EXTRA BULLAM COENAE.

218. *Excommunicationes reservatae Papae contra omnes.* — 219. *Excommunicationes reservatae contra clericos et religiosos.* — 220. *Specialiter agitur I. de excommunicationibus latis contra violantes clausuram monialium.* — 222. *Dub. 1. An ingredienti sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent praetextu facultatum.* *Dub. 2. An incurrant omnes introducetes in clausuram.* — 223. *Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis.* *Dub. 4. An licentia debeat esse specialis.* — 224. *Dub. 5. A quo debeat concedi.* — 225. *Dub. 6. Quae causa requiratur ad licentiam concedendam.* — 226. *Plura notanda circa ingressum medicorum et aliorum officialium.* — 227. *De ingressu confessariorum.* — 228. *Dub. 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi.* — 229. *De alia excommunicatione reservata in moniales violantes clausuram et in alios cooperantes.* — 230. *De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram religiosorum.* — 231. *Quae feminae excipiantur ab hac prohibitione. Et quae domus veniant nomine conventuum.* — 232. *De prohibitione colloquendi cum monialibus, juxta jus commune. Quid, circa regulares.* — 233. *Dub. 1. An vetetur solus accessus sine colloquutione.* — 234. *Dub. 2. An loquentes per nutus aut signa incurrant casum reservatum.* — 235. *Dub. 3. An peccet graviter semel colloquens cum moniali.* — 236. *Dub. 4. An in tali locutione detur parvitas materiae, et an detur in regularibus.* — 237. *Dub. 5. An liceat colloqui cum moniali ob utilitatem sine licentia.* — 238. *Dub. 6. An cum abbatissa.* — 239. *Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione.* 1°. *Consanguinei in primo et secundo gradu.* 2°. *Metu coacti.* 3°. *Pauperes et quaestuantis.* — 240. *Dub. 8. An impuberes.* — 241. *Dub. 9. An regulares incurrant excommunicationem latam ab episcopo.* — 242. *Dub. 10. An peregrini.* — 243. *An episcopi colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci.* — 244. *DISSENTATIO super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariae. Enuntiantur bullae editae super hac materia.* — 245. *Quando incurrant poenas contradictores piaae sententiae (usque ad n. 247).* — 248. *Quando ejus fautores.* — 249. *Probatum pia sententia (usque ad n. 262).* — 263. *An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem praeservationis B. V. Mariae a labe originali.*

218. — « Resp. 1° Contra OMNES, magis « obviae sunt sequentes:

« 1°. In incendiarios » [Cap. *Tua nos, sent. excom.* Modo sint ab homine excommunicati et denunciati; ut notat Cabrinus ³]. — « 2°. In habentes litteras apostolicas falsas, et non destruentes; item « in falsarios litterarum apostolicarum » [Cap. *Dura saepe*, et cap. *Ad falsariorum, de crim. falsi*]. — « 3°. In effringentes et « spoliantes ecclesias » [Cap. *Conquesti, de sent. excom.*]. — « 4°. In communi- « cantes eodem crimine cum excommu-

« nicatis a Papa » [Cap. *Nuper, eod. tit.*]. — « 5°. In vexantes eos qui censuram in alios « tulerunt » [Cap. *Quicumque, eod. tit., in 6°*]. — « 6°. In absolutos ab excommunicatione sub conditione, et non imple- « tes » [Cap. *Eos qui, eod. tit., in 6°*]. — « 7°. In « violantes interdictum papale » [Extrav. *Etsi, de poenit. et remiss.*]. — « 8°. In dan- « tes et recipientes aliquid ex pacto ob « admissionem ad religionem » [Extrav. *Sane, de simon.*]. — « 9°. In simoniacos « reales, circa Ordinem vel beneficium » [Extrav. *Cum detestabile, de simon.*]. —

¹ Tr. 10, cap. 4, num. 15. — ² De Censur., part. 2, cap. 1, art. 4, sect. 2, v. *Ergo graviter*. — ³ Elucidar.,

casuum reserv., part. 2, cas. 1, Excom. extra bull. Coenae num. 5.

Juxta alios, obligatus revelare tenetur ad restitutionem si non revelet.

Verius non tenetur.

« 10°. In committentes simoniam confidentem » [Bulla 85 Pii IV et bulla 85 S. Pii V]. — « 11°. In impediētes executionem litterarum sacrae Poenitentiariae » [Bulla 1 Julii III]. — « 12°. In dantes et recipientes aliquid pro gratia aut iustitia » apud Sedem Apostolicam » [Extrav. 1, de sent. excom. et bulla 1 Bonifacii VIII et 24 Gregorii XIII]. — « 13°. In committentes duellum, et ad id cooperantes, suadendo, etc. » [Tridentinum¹ et bulla 11 Clementis VIII. Vide de hac excommunicatione dicenda, n. 220]. — « 14°. In mulieres ingredientēs monasteria regularium » [Bulla 20 S. Pii V. Vide n. 230]. — « 15°. In impugnantēs institutum Societatis Jesu. — « 16°. In facientes jurare illicita et contraria libertati ecclesiasticae » [Bulla 93 Gregorii XIII]. — « 17°. In rapientes bona ecclesiastica; item in exigentes tributa ab ecclesiasticis. — « 18°. In violantes libertatem ecclesiasticam quoad fugientes ad ecclesiam » [Bulla 7 Gregorii XIV]. — « 19°. In docentes posse fieri confessionem in absentia » [Vide hic infra, ad 36°]. — « 20°. In eos qui alterutram opinionem de conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis vel haereseos; item in eos qui in concionibus aliisque publicis actibus (ut in lectionibus, conclusionibus) asserunt « B. Virginem conceptam in originali » [Extrav. *Grave nimis, de reliquiis et venerat. sanctor.* et bulla 97 Pauli V. Vide ex n. 244]. — « 21°. In percussores cleri-

« corum » [Can. *Si quis suadente*, caus. 17, qu. 4]. « Quae cum celebris sit et multa scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter infra » [Ex n. 264].

Item excommunicantur: 22°. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a delegato Papae². — 23°. Offendentes cardinales³. — 24°. Exigentes tributa a personis ecclesiasticis⁴. — 25°. Violantes interdictum modis prohibitis⁵. — 26°. Exenterantes corpora Sanctorum⁶. — 27°. Mentientes personas in litteris apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur⁶. — 28°. Simulantes et supponentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria⁷. — 29°. Mittentes litteras aut nuntium in conclave vel inde recipientes⁸. — 30°. Occupantes bona ecclesiarum, montium pietatis seu alterius loci pii; vel impediētes ne ab iis ad quos jure pertinent percipiantur⁹. — 31°. Feminae et masculi ingredientēs septa monasteriorum monialium praetextu licentiarum in casibus non necessariis¹⁰. Vide infra, ex num. 221. — 32°. Capiētes et retinētes christianos habitantes inter Turcas et illorum bona eripientes, aut remigare cogentes¹¹. — 33°. Publicantes indulgentias, et facultatem dantes eligendi confessores iis qui aliquid solvunt. — 34°. Accipientes et retinētes fructus beneficii vacantis; vel impediētes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, sive aliam solutionem¹². — 35°. Diripientes animalia et bona, vel illa ablata ementes, ex statu ecclesiastico¹⁴. —

¹ Pius IV, bulla *Romanum Pontificem*, § 4, de die 16 Octob. 1564; bulla 85 in Bullar. Cherub.; 99 in Bullar. Mainardi. — S. Pius V, bulla *Intolerabilis*, § 8, de die 1 Junii 1569; bulla 85 in Bullar. Cherub.; 117 in Bullar. Main. — Julius III, bulla *Rationi*, § 8, de die 22 Februarii 1550; bulla 1 in Bullar. Cherub. et Main. — Bonifacius VIII, bulla *Excommunicamus* an. 1295; bulla 1 in Bullar. Cherub.; 2 in Bullar. Main. — Gregorius XIII, bulla *Ab ipso Pontificatus*, § 2, de die 9 Novembr. 1574; bulla 24 in Bullar. Cherub.; 39 in Bullar. Main. — Trident. sess. 25 de reform., cap. 19. — Clement. VIII, bulla *Illius vices*, § 7, de die 17 Aug. 1592; bulla 11 in Bullar. Cherub.; 30 in Bullar. Main. — S. Pius V, bulla *Regularium*, § 3, de die 24 Octobr. 1566; bulla 20 in Bullar. Cherub.; 29 in Bullar. Main. — Gregorius XIII, bulla *Inter apostolicas*, § 3, de die 5 Sept. 1584; bulla 93 in Bullar. Cherub.; 171 in Bullar. Mainardi. — Gregorius XIV, bulla *Cum alias*, § 8, de 24 Maji 1591; bulla 7 in Bullar.

Cherub.; 17 in Bullar. Main. — Paulus V, bulla *Regis pacifici*, § 7, de die 6 Julii 1616; bulla 97 in Bullar. Cherub.; 272 in Bullar. Main. — Cap. *Quaerenti*, de offic. jud. deleg. — Cap. *Felicis*, de poenis, in 6°. — Cap. *Clericis*, de immunit. eccles., in 6°. — Clem. *Gravis*, de sent. excom. — Bulla Leonis X *Inhaerendo*, § 1 et 2, de die 10 Februarii 1517; in Bullar. Main. — Bulla Pauli IV *Inter caeteras curas*, § 1, de die 27 Novembr. 1557; in Bullar. Main. — Bulla Pii IV *In eligendis*, § 20, de die 9 Octobr. 1562; in Bullar. Mainardi. — Trid., sess. 22, de reform., cap. 11. — Bulla Gregorii XIII *Ubi gratiae*, § 2 et 4, de die 13 Junii 1575; in Bullar. Mainardi. — Bulla S. Pii V *Licet omnibus*, § 2; in Bullar. Main. — Bulla S. Pii V *Quam plenum*, § 2, de die 2 Januarii 1570; in Bullar. cit. — Bulla ejusdem *Durum nimis*, § 3, de die 1 Jun. 1570; in Bullar. cit. — Bulla Gregorii XIII *Non sine gravi*, § 1, de die 7 Decembr. 1584; in Bullar. cit.

218. — a) Extrav. *Detestandae 1, de sepult.*, hic a S. Alphonso citata, non de sanctorum,

sed de defunctorum corpora exenterantibus loquitur.

36°. Docentes fieri confessionem sacramentalem in absentia per litteras¹. — 37°. Extrahentes frumentum, blada, legumina et oleum, extra statum ecclesiasticum sine licentia². — 38°. Docentes aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas.

219. — « Resp. II°. Contra CLERICOS et RELIGIOSOS, sunt hae a) ».

« 1°. In participantēs in sacris cum « excommunicatis a Papa » [Cap. *Significavit, de sent. excom.*]. — « 2°. In procurantes alienationem ecclesiarum. — 3°. In concionatores qui Scripturae sensum, a doctorum interpretatione alienum, circa « tempus antichristi et extremi iudicii » aliaque similia revelata praedicant. — « 4°. In parochos, non implentes juramentum de residentia factum. — 5°. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem « praeter Cartusianum » [Extrav. *Viam, de Regular.*] — « 6°. In moniales exeuntes claustris sine licentia » [Bulla 8 S. Pii V]. — 7°. In religiosos qui sine « privilegio vel speciali licentia parochi, clericis aut laicis sacramentum Eucharistiae vel Unctionis ministrare, vel « matrimonia solemnizare praesumunt » [Clem. 1 de privileg.].

Item 8°. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel electa non immutanda sepultura in eorum ecclesiis². — 9°. Commissarii seu delegati interponentes decretum per gratiam aut timorem, vel sortes in alienatione bonorum Ecclesiae; aut per alios fieri alienationem dolose procuran-

tes³. — 10°. Praedicatorēs non servantes decreta circa eos lata in concilio Lateranensi⁴. — 11°. Absolventes sub praetextu privilegiorum a casibus bullae *Coe-nae* vel Ordinarii reservatis⁵. — 12°. Consentientes usurpationibus bonorum ecclesiarum⁶. — 13°. Euntes ultra mare sine licentia superiorum⁷. — 14°. Superiores non denuntiantes religiosos qui sunt suspecti de haeresi inquisitoribus vel Ordinariis locorum⁸. — 15°. Minores de Observantia, subornantes vota in electionibus⁹. — 16°. Claustrales recipientes Minimos¹⁰ sine licentia Papae¹⁰. — 17°. Tertiarii portantes habitum Minorum¹¹. — 18°. Episcopi qui conferunt beneficia contra praescriptum S. Pii V in eorum manibus resignata¹². — 19°. Cardinales ambientes papatum et simoniace ejus causa¹¹. — 20°. Cardinales simoniaci in beneficiis¹². — 21°. Judices, officiales laici ac praelati ecclesiastici trahentes personas ecclesiasticas ad forum laicale¹³. — 22°. Domini temporales qui in terris suis suppositis interdictis cogunt celebrare et audire divina officia¹⁴. — 23°. Officiales ac domini temporales, bannientes, seu facientes et mandantes banniri personas ecclesiasticas¹⁵. — 24°. Officiales, iudices et domini temporales percutientes vel bannientes episcopos, vel haec mandantes, aut facta ab alio ratificantes¹⁶. — 25°. Principes et domini temporales concedentes locum vel permittentes duellum in terris suis¹⁷. — 26°. Episcopi et inquisitores eorumque substituti, qui faciendo vel

¹ Bulla Clementis VIII, *Sanctissimus Dominus*, § 2, de die 20 Julii 1602; in Bullar. cit. — S. Pius V, bulla *Circa pastoralis*, de die 29 Maji 1566; (bulla 8 in Bullar. Cherub.; 13 in Bullar. Main.). — Clem. *Cupientes*, § *Sane*, de poenis. — Bulla Pauli II *Cum in omnibus*, § 2 et 3, de die 11 Maji 1465. — Bulla Leonis X *Supernae majestatis*, § 8, de die 19 Decembr. 1516. — Decretum S. C. Episc. et Regul., de die 9 Januar. 1601, cum decreto ejusdem Cong. de die 26 Nov. 1602, ap. Bizzarri. — Trid., sess. 22 de reform., cap. 11. — Extrav. *Ad nostrum*, de regular. — Bulla Pauli V *Romanus Pontifex*, § 6,

de die 1 Sept. 1606. — Bulla S. Pii V *Pastoralis officii*, § 4, de die 28 Maji 1571. — Bulla Julii II *Virtute conspicuos*, § 12, de die 28 Julii 1506. — Bulla Pauli IV *Cum secundum*, de die 16 Decembr. 1558. — Bulla S. Pii V *Hodie in consistorio*, § 1, de die 14 Novembr. 1569. — Bulla Martini V *Ad reprimentas*, § 3 et 4, de die 1 Februarii 1428. — Clem. *Gravis*, de sent. excom. — Bulla Urbani VI *Quia sicut*, de die 10 Decembr. 1383. — Clem. 1 de poenis. — Trid. sess. 25 de reform., cap. 19, cum bulla Clem. VIII *Illius vices*, § 7, de die 17 Aug. 1592.

b) Haec excommunicatio quae ferebatur per bullam Pauli V *Inter gravissimas*, § 6, de die 23 Decembris 1605 (in Bullar. Mainardi), non videtur ibi reservata.

219. — a) In hoc toto num. 219 omnes bullae citantur juxta Bullar. Rom. Mainardi, nisi aliter notetur.

b) Bulla Julii II, excommunicabat claustrales detinentes Minimos discessos ab Ordine suo. c) Bulla Leonis X *Licet* (al. *Quamvis*) alias, de die 18 Aug. 1516, in Bullario regulari Emmanuelis Rodriguez, loquitur de tertiariis qui habitum *Minimorum* gestant.

d) Vide notam a ad n. 210.

omittendo contra diffamatos de haeresi, delinquent in officio ^{e)}. — 27°. Gubernatores civitatum et locorum status ecclesiastici, recipientes munera praeter comestibilia ^{f)}.

Adde 28°. Violantes clausuram religiosorum aut monialium ^{g)} ad malum finem ¹. — Item viri et mulieres ingredienti claustra monialium praetextu facultatum, et superiores ingredi facientes aut permittentes ². — Item mulieres ingredienti claustra religiosorum praetextu facultatum ³. — Item ⁴ omnes mulieres intrantes monasteria religiosorum, etiam sine praetextu facultatum. Superiores autem ac quicumque religiosi introducere illas praesentibus ipso facto contrahunt privationem officiorum et inhabilitatem ad illa et alia obtinenda, nec non suspensionem a divinis sine alia declaratione. — Item notandum quod Benedictus XIV ⁵ decrevit quod feminae ingredienti clausuram religiosorum incurrant ipso facto excommunicationem pariter reservatam, etiamsi praetextu pietatis et religionis ingrediuntur.

Adde 29°. Defendentes, esse licitam praxim excipiendi ^{h)} nomen complicitis in confessione scripto aut verbo; aut impugnantem decreta contra hujusmodi praxim; aut temere ea detorquentes seu interpretantes in alienum sensum ⁶.

220. — Hic operae pretium est adjicere plura advertenda, praesertim circa duas excommunicationes supra enuntiatas *num. 218, ad 13 et 219, ad 28*, nempe contra *duellantes* et contra *violantes clausuram* regularium.

¹ Decretum S. C. Episc. et Regul., de die 26 Nov. 1602, ap. Bizzarri. — ² Bulla Gregorii XIII *Ubi gratiae*, de die 18 Junii 1575. — ³ Loc. cit. — ⁴ Bulla S. Pii V *Decet Romanum*, de die 16 Julii 1570; habetur in Bullar. Main. post bullam *Regularium* de die 24 Oct. 1566. — ⁵ Bulla *Regularis*, § 2 et 5, de die 3 Januar. 1742. — ⁶ Bulla *Ubi primum*, de die 2 Junii 1746. — ⁷ Sess. 26, de reform., cap. 19. —

^{e)} Clem. *Multorum*, § *Verum, de haereticis*, distinguit: « Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii vero excommunicationis sententias eo ipso incurrant ».

^{f)} Praeter comestibilia « quae brevi tempore consumi possunt, quod tempus ad biduum moderatur », uti statuit bulla Pauli II *Munera* § 1, de die 18 Martii 1466.

Et I°. Contra *duellantes* et *ad duellum cooperantes*.

Notandum 1°. Ex quinque propositionibus nuper damnatis a nostro Summo Pontifice Benedicto XIV, in sua constitut. quae incipit: *Detestabilem*, edita die 10 Nov. 1752, non esse licitum offerre aut acceptare duellum ne quis privetur officio, etiamsi ex eo aliquis se suosque sustentet, vel spem habeat promotionis alias sibi debita; nec licere acceptare duellum ad vitandam vilipensionem, quamvis certo sciatur quod pugna non secutura sit. — Vide alia *Lib. III, ex num. 400, v. Quaeritur*.

Notandum 2°. Quod ex Tridentino ⁷ excommunicantur non solum duellantes, patrini, suadentes duellum, et sectatores; sed etiam reges, domini, in terris suis locum ad duellum concedentes. Atque isti privantur dominio territorii ^{a)}; et duellantes ac patrini privantur suis bonis ac sepultura ecclesiastica ^{b)}. — Pius IV hanc excommunicationem reservavit Pontifici; et Gregorius XIII, in sua bulla quae incipit *Ad tollendum*, edita anno 1582, haec omnia extendit ad duella privata, etiam sine patrinis, et ad dominos ea non prohibentes in locis suis, atque ad quoscumque cooperantes. Tandem Clemens VIII, in alia bulla quae incipit *Illius vices*, emanata anno 1592, pro locis ubi duella a dominis permittuntur interdictum papale imposuit. (Vide Salmant. ⁸, et vide dicta *Lib. III, n. 401*). — Sed hae poenae, praeter excommunicationem, non incurrunt nisi post sententiam saltem declaratoriam criminis; ut Sanchez, Palaus et Salmant. ⁹.

Pius IV, bulla *Ea quae*, § 4 et 7 de die 15 Nov. 1560; in Bullar. Mainardi. — Gregorius XIII, bulla *Ad tollendum*, de die 5 Dec. 1582; in Bullar. Main. — Clemens VIII, bulla *Illius vices*, § 7, de die 17 Augusti 1592; in Bullar. Main. — ⁸ Tr. 10, cap. 4, n. 42. — Sanchez, Decal., lib. 2, cap. 39, n. 32. — Palaus, tr. 6, disp. 5, punct. 7, n. 21. — ⁹ Loc. cit., n. 43.

^{a)} Istud decretum loquitur de sola clausura monialium et hoc solum per transennam. Vide *n. 95* et not. *c* ad *n. 221*.

^{b)} Lege: Defendentes scripto aut verbo esse licitam praxim exigendi nomen, etc.

220. — ^{a)} Territorii vel loci: in quo scilicet duellum fieri permiserint.

^{b)} Privantur sepultura ecclesiastica, « si in ipso conflictu decesserint ».

Duellum semper illicitum.

Poenae variae contra duellantes et ad duellum cooperantes.

Quinam veniunt nomine spectatorum.

Notandum 3°. Nomine *spectatorum* non intelligi omnes duellum spectantes, sed tantum qui data opera ad duelli locum accedunt et duello assistunt, cum in bulla Gregorii dicatur *ex composito spectatores*. Unde recte ajunt Pater Milante ¹ et Salmant. ², ex communi sententia, non incurrere excommunicationem qui obiter et casu per locum duelli transeuntes aspiciunt curiositate ducti ^{c)}. — Imo dicunt Contin. Tournely ³ et Salmant. ⁴, etiam ex communi sententia, eos tantum spectantes incurrere qui socii sunt duellantium, aut quia sua praesentia ad pugnam videntur illos incitare, non autem qui spectant a longe vel in secreto, vel alio modo nihil ad pugnam acuendam inducunt. — Item bene addunt Salmant. ⁵, neque incurrere qui comitantur pugnaturos animo impediendi duellum.

Notandum 4°. Quod, licet ex Tridentino et ex bulla Gregorii non incurrant excommunicationem provocantes et acceptantes duellum, si duellum non sequatur (quia tam in Tridentino quam in dicta bulla solum excommunicantur committentes duellum): tamen in bulla Clementis ⁶ (quam in extensum refert Bonacina) ⁷ excommunicantur tam provocantes scripto aut verbo, quam duellum acceptantes, etiamsi pugna non sequatur, neque accessus nec actus ad pugnam proximus; nec non comitantes, nuntii, suadentes, consulentes, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes vel affigentes, et quomodo libet ad duellum cooperantes, publice vel occulte ineundum.

Notandum 5°. Quod, nisi duellum sit notorium aut deductum ad forum contentiosum, bene possunt episcopi absolvere excommunicatos, vi facultatis datae a Tridentino ⁸; ut recte notant Salmant. ⁹ cum Sanchez, Bonacina, Palao, Barbosa

¹ Exercit. 2, sup. propos. 2 Alex. VII. — ² Tr. 10, cap. 4, n. 43. — ³ De 5 praec. Decal., art. 3, sect. 3, qu. 4. — ⁴ Loc. cit., n. 43. — ⁵ Loc. cit. — ⁶ § *Fraeterea*. — ⁷ Disp. 2, de Excom., qu. 6, punct. 1, n. 25. — ⁸ Sess. 24, de reform., cap. 6 *Liceat*. — ⁹ Tr. 10, cap. 4, n. 45. — Sanchez, Decal.,

^{c)} Addit Milante: Etsi « ibi persistat visurus duellum, maneatque ad finem usque duelli ».

221. ^{a)} Scilicet « quibus cura et regimen monasteriorum monialium quovis modo in-

et aliis communiter. — Regulares vero extra Urbem et intra Italiam non possunt vi privilegiorum ab hac excommunicatione absolvere: secus tamen in Urbe vel extra Italiam; ex decreto S. Congregationis, mandante Clemente VIII (prout diximus *n. 95*).

221. — II°. Circa autem *violantes clausuram monialium aut religiosorum*, — notandum quod ingredienti monasteria *monialium* sine licentia in scriptis incurrunt excommunicationem ipso facto ex Tridentino ¹⁰. Ibi: *Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel aetatis fuerit, sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda. Dare autem tantum episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis*.

Hujusmodi ingressus prohibetur etiam praelatis, sive saecularibus sive regularibus ^{a)} ex Motu Gregorii XIII incipiente *Dubius* (apud Barbosa ¹¹), edito die 23 Decembr. anno 1581, sub poena interdicti ab ingressu ecclesiae praelatis saecularibus, si praeter casum necessitatis prima vice ingrediuntur; suspensionis a munere pontificali et a divinis, pro secunda; et excommunicationis pro tertia. — Praelati vero regulares incurrunt excommunicationem et privationem omnis officii et ministerii, etiam pro prima vice, ut censet Sanchez ¹²; quamvis Bonacina ¹³ cum Llamas putat probabile tantum pro tertia vice incurrere poenas excommunicationis et privationis.

In casu autem necessitatis et causa visitationis possunt praefati superiores ingredi monasteria monialium; sed tunc (ut dicitur in eadem bulla) debent esse *a paucis, iisque senioribus ac religiosis perso-*

lib. 2, cap. 39, n. 27. — Bonac., loc. cit., punct. 1, n. 39. — Palaus, tr. 6, disp. 5, punct. 7, n. 19. — Barb., alleg. 50, n. 120. — ¹⁰ Sess. 25, de regular., cap. 5. — ¹¹ Alleg. 102, n. 43. — ¹² Decal., lib. 6, cap. 16, n. 102. — ¹³ De Clausura, qu. 4, punct. 5, n. 11. — Llamas, Methodi append. § 7.

cumbit» ut ait declaratio Gregorii XIII, *Dubius quae emergunt*, § 2, quae declaratio invenitur in Bullar. Mainardi post constitutionem *Ubi gratiae*, de die 13 Jun. 1575, ejusdem Pontificis.

Excommunicatio Tridentina in violantes clausuram.

Declarationes subsequentes.

Quinam committatur in casu justae ingressio- nis.

ms comitati. Pauci intelliguntur quatuor vel quinque, ut putat Bonacina ^{b)} et Victorelli. *Religiosi*, id est probatae vitae. — Dicit tamen Tamburinus cum Victorelli apud de Alexandris ¹, quod si episcopus solus intraret vel non adhiberet comitantes senes aut non religiosos, aut non paucos, non incurreret poenas; quia poenae tantum afficiunt praelatos ingredientes sine necessitate. — Pro superioribus autem regularibus, habetur in constitutione Alexandri VII (apud de Alexandris ²), quod si visitet generalis, potest ipse habere secum duos sui ordinis socios, qui sint exemplares et maturae aetatis: si vero alius a generali, unum tantum. Et insuper debent assistere quatuor moniales ex senioribus, quae non separentur a visitatore.

Excommunicationes hae non sunt reservatae.

Sed adest excommunicatio Papae reservata (ut supra innuimus) contra violantes clausuram monialium ad malum finem, ut habetur in decreto S. C. Episc. et Regul., edito jussu Clementis VIII anno 1602 ^{c)}. — Quomodo autem intelligatur illud *ad malum finem*? Mazzotta ³ intelligit finem quomodocumque pravum; sed melius Pellizzarius (apud ipsum) intelligit tantum finem libidinosum, quia finis clausurae est ut castitas custodiatur: et ideo vetatur etiam accessus et collocutio.

Adest alia excommunicatio Papae reservata, lata a Gregorio XIII die 13 Junii 1575 in bulla *Ubi gratiae*, contra quas-cumque personas utriusque sexus, etiam comites, marchiones et duces, ingredientes monasteria monialium, vel feminas ingre-

dientes ^{d)} claustra religiosorum, praetextu facultatum ibi revocatarum; — et contra omnes superiores monasterii utriusque sexus, qui praeter excommunicationem reservatam incurrunt insuper privationem officiorum et inhabilitatem ad ipsa, si ingredi faciant vel permittant aliquem ingredi, praetextu facultatum; et contra abbatissas aliasve superiores, si admissum quoquo modo retinere ausae fuerint; ut declaravit Paulus V ^{e)} in alia bulla impiente *Monialium* (apud de Alexandris ⁴).

Hic tamen advertendum quod episcopi et praelati regulares, qui ratione sive praetextu officii, sed absque justa causa, ingrediuntur monasteria, hanc excommunicationem reservatam non incurrunt. — Nam, licet in hac ^{f)} bulla omnes comprehendantur: tamen in bulla *Dubiis* (citata n. praeced.) emanata post aliam *Ubi gratiae* (ut supra) eximuntur episcopi et superiores regulares, ut bene advertit Fagnanus ⁵ contra aliquos; cum in dicta bulla *Dubiis* fiat diversa dispositio circa poenas in episcopos et regulares, ibique excommunicatio lata in ipsos, si ingrediantur tertia vice sine justa causa, non sit reservata. Probat enim Fagnanus illam fuisse novam constitutionem respectu poenarum, non autem declaratoriam primae bullae.

Demum notandum quod noster Summus Pontifex Benedictus XIV novissime die 3 Januar. 1742, duabus bullis (incipiente una *Salutare*, altera *Regularis*) confirmavit omnes constitutiones antecessorum Pontificum tam ante quam post concilii decreta emanatas. — Et signanter in bulla *Regularis* prohibuit quibuscumque feminis ingredi clausuram religioso-

et Regul., decretum de die 26 Nov. 1602, ap. Bizzarri. —

¹ Append. de Casib. reserv., cap. 1, § 2, n. 2. — *Pelliz.*, de Monialib., cap. 5, sect. 3, qu. 47. — *Paul. V.*, bulla *Monialium*, § 3, de die 10 Julii 1612; in Bullar. Mainardi. — ⁴ Cap. 7, § 11, qu. 3. — ⁵ In cap. *Nuper*, de sent. excom., num. 38.

reservatos quos regulares absolvere non possunt, memorat violationem clausurae.

^{d)} Scilicet: qui « audeant » ingredi.

^{e)} Paulus V in bulla *Monialium* loquitur tantum de abbatissis aliisvis superioribus quae prohibentur admittere in monasteriis mulieres saeculares.

^{f)} Nempe in bulla *Ubi gratiae*.

rum sub praetextu pietatis ac religionis. Tantum id concessit nobilibus feminis de familia fundatorum vel insignium benefactorum, qui de hoc indultum apostolicum obtinuerint ingrediendi, solum ut ad ecclesiam recto tramite pergant. Quo revocata manet constitutio S. Pii V incipiens *Decet Romanum Pontificem* (apud Holzmann ¹), ubi permittebatur mulieribus ingredi claustra religiosorum causa processione, audiendae Missae vel concionis, aut sepulturae, aut magni concursus.

222. — Sed dubitatur 1°. *An ingredientes monasteria monialium sine licentia incurrant praefatam excommunicationem reservatam, si non intrent praetextu facultatum?*

Affirmat de Alexandris ² cum Navarro, Azor, Graffio, etc. Quia (ut ait) relata constitutio Gregorii XIII *Ubi gratiae*, ex stylo Curiae, intelligitur generaliter emanata in omnes intrantes monasteria, etiam sine tali praetextu. — Sed probabilius negant Sanchez ³, Bonacina ⁴, Suarez ⁵, Fagnanus ⁶, Holzmann ⁷, Mazzotta ⁸; et Barbosa ⁹ cum Sayro, Rodriguez, Miranda, Sa et Zerola. Quia expresse in citata bulla Gregorii requiritur ingressus praetextu facultatum.

Dubitatur 2°. *An praeter superiores incurrant excommunicationem omnes qui alios introducant in clausuram?*

Affirmant Bonacina ¹⁰; et de Alexandris ¹¹ cum Filliuccio et Llamas. Quia in eadem bulla Gregorii dicuntur incurrere

S. Pius V constit. *Decet Romanum*, de die 16 Julii 1570; habetur in Bullar. Main. post bullam *Regularium*, de die 24 Oct. 1566. — ¹ De Praec. partic., n. 592. — ² Cap. 7, § 11, qu. 2. — *Navar.*, Man., cap. 27, n. 150, excom. 61; et de Regular. comment. 4, n. 62, v. *Quarto*. — *Azor*, part. 1, lib. 13, cap. 8, qu. ult. — *Graff.*, Pract. quinque casuum reserv., lib. 1, cap. 5, n. 8 i. f. — ³ Decal., lib. 6, cap. 16, num. 79. — ⁴ De Clausura, qu. 4, punct. 5, num. 4. — ⁵ Disp. 22, sect. 6, num. 14. — ⁶ In cap. *Nuper*, de sent. excom., n. 21 et seqq. — ⁷ De poenis eccl., n. 221, ad n. 31. — ⁸ Append. de casib. reserv., cap. 1, § 2, n. 2. — ⁹ Alleg. 102, num. 37; cfr. in Trid., sess. 25, cap. 5, num. 74. — *Sayr.*, lib. 3, cap. 31, num. 11 et 12. — *Rodrig.*, Quaest.

222. — a) In quinque prioribus editionibus S. Doctor aiebat: « Verius tamen negant ». In sexta vero editione et subsequentibus, dicendi modum reformavit et addidit quae paulo infra leguntur: « His tamen non obstantibus, etc. ».

^{b)} Emmanuel Rodriguez, loc. cit., qu. 47,

superiores et personae, quocumque nomine vocentur, admittentes extraneos in clausuram; nomen autem *personae* (ut dicunt) genericum est, et quascumque personas comprehendit. — Attamen negant ^{a)} Sanchez ¹² cum Manuele ^{b)}; et Diana apud de Alexandris. Ratio enim opposita tunc valeret, si in bulla diceretur: *Superiores et quaecumque personae*. Sed cum dicatur: *Superioribus et personis, quocumque nomine vocentur*, nequeunt utique intelligi omnes religiosi, qui diversum nomen quam religiosorum non habent; sed potius intelliguntur superiores, qui in diversis ordinibus diversa habent nomina, nempe abbatum, praepositorum, priorum, guardianorum, correctorum: idque clare explicavit S. Pius V in bulla *Regularium* ^{c)} apud Bonacina ¹³. His tamen non obstantibus, adest decretum S. C. Episcoporum et Regularium (apud Ferraris ¹⁴), ubi dictum fuit respectu ad Fratres Minores de Observantia, quod si ingrediantur mulieres ipsorum clausuram, tam praelati quam subditi eas introducentes incurrant eandem excommunicationem reservatam, et remaneant ipso facto privati eorum officiis et inhabiles in futurum.

223. — Dubitatur 3°. *An licentia ingrediendi monasteria monialium quoad forum conscientiae debeat esse in scriptis?*

Affirmant Sanchez ¹⁵, Palaus ¹⁶; et Suarez apud Diana ¹⁷. Quia, deficiente scriptura, licentia est nulla, cum deficiat

regul., tom. 1, qu. 48, art. 2; cfr. qu. 47, art. 3. — *Miranda*, de Monial., qu. 2, art. 12, concl. 1, i. f. — *Sa* (non cit. a Barb.), v. *Excom. Papae reservatae*, num. 15. — *Zerola*, Praxis episc., v. *Moniales*, ad 8. — ¹⁰ Loc. cit., punct. 6, n. 3. — ¹¹ Loc. cit., qu. 4. — *Fill.*, tr. 15, cap. 5, n. 119. — *Llamas*, Methodi Append. § 12 init. — ¹² Loc. cit., n. 84. — *Diana*, coord., tom. 7, tr. 1, resol. 319 et 320. Cfr. ipsum Dian. part. 2, tr. 16, resol. 31 et 32. — *De Alexand.*, loc. cit., qu. 4. — ¹³ De Clausur., qu. 5, punct. 3, num. 2. — ¹⁴ V. *Conventus*, art. 3, n. 7. — ¹⁵ Decal., lib. 6, cap. 16, n. 31. — ¹⁶ Tr. 16, disp. 4, punct. 10, § 2, n. 6. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 10, n. 15 i. f. — ¹⁷ Part. 3, tr. 2, resol. 129.

art. 3, ita sane negat, vi bullae Gregorii XIII; sed contrarium tenet vi Tridentini aliarumque constitutionum apostolicarum.

^{c)} S. Pius V in sua bulla *Regularium*, de die 24 Octobr. 1566, prohibet monasteriorum « Abbatibus, praepositis, prioribus et aliis praesidentibus, quocumque nomine vocentur

Excommunicatio lata a Clemente VIII.

A Gregorio XIII.

Juxta alios, excommunicantur soli superiores.

Declaratio S. C. Episc. et Regul.

Juxta alios, requiritur licentia in scriptis etiam pro foro interno.

Juxta alios, non requiritur.

Id non videtur improbabile.

Res certa.

Licentia debet esse specialis.

forma in ejus concessione a Tridentino praescripta¹, ubi: *Ingressi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerit, sine episcopi vel superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda.* — Negant vero apud Diana², Homobonus et Bellocchius³; qui citat pro se Innocentium⁴, Abbatem⁵ et Felinum⁶. Ratio quia scriptura videtur requiri tantum pro foro externo. Idque non videtur improbabile, cum non constet a scriptura ibi requiratur pro forma (prout diximus in simili casu, *lib. IV, n. 123, v. Hic*).

Dicit autem Diana⁴ cum Rodriguez⁷ et Villalobos; ac Barbosa⁸ cum de la Cruz, quod, etiam juxta primam sententiam (quamvis adhuc repugnet Sanchez) licentia in scriptis non requiritur in casibus ordinariis, quando causa est manifesta, puta in ingressu medici, confessarii, coementarii, et similium operariorum, quorum repentina opera passim indigent moniales; prout explicat⁹ Glossa in cap. *Periculoso, de statu regul., in 6º, v. Causa*.

Dubitatur 4º. *An hujusmodi licentia debeat esse specialis?*

Resp. Affirmative: ita ut non sufficiat, si alicui concedatur licentia ad quoscumque casus ad quos superior potest eam praebere; ut expresse habetur in dicto cap. *Periculoso, ibi: Nisi ... speciali licentia, etc.*

¹ Sess. 25, de Regular., cap. 5. — ² Part. 3, tr. 2, resol. 129. — *Homob.*, de Casib. reserv., part. 2, cap. 5, v. *Tertio illi incidunt.* — ³ De Casib. reserv., part. 2, qu. 9, n. 162. — ⁴ Loc. cit. — *Villal.*, part. 2, tr. 35, diff. 46, n. 4. — ⁵ De Offic. et pot. episc., Alleg. 102, n. 57. — *De la Cruz*, de Statu

Dicit tamen de Alexandris⁶ cum Miranda⁷, hoc non obstante, validam esse licentiam generalem, ut omnes medici, bajuli et similes ingrediantur; quia, licet sit generalis quoad personas, est tamen specialis quoad causam ingressus. — Sed huic minime acquiesco. Quia censeo textum praefatum et concilium exquirere licentiam specialem, non tantum ut superior sciat ministerium ingredientium, sed etiam qualitates personarum, nimirum an ingressuri sint viri probi, maturae aetatis et similia.

Bene tamen poterit praelatus generaliter committere abbatissae vel confessorio aut alteri viro prudenti facultatem concedendi licentiam aliis ad ingrediendum; ut dicetur in sequenti Dubio in fine.

224. - Dubitatur 5º. *A quo debeat concedi licentia ingrediendi monasteria monialium?*

Si monasteria sint episcopo subjecta, certum est ipsi competere jus concedendi licentiam *auctoritate propria: delegata* vero, si monasterium immediate subsit Summo Pontifici; ut in Tridentino⁷. — Idem probabiliter docent Sanchez⁸ et Bonacina⁹ cum aliis, de praelatis habentibus jurisdictionem quasi episcopalem in aliqua dioecesi, et de vicariis generalibus ordinum militarium¹⁰; quia hi sunt vere Ordinarii, aut saltem nomine *Ordinarius* comprehenduntur: ut probat idem Sanchez¹⁰.

relig., lib. 1, cap. 5, dub. 2, concl. 3, not. 3. — *Sanct.*, decal., lib. 6, cap. 16, n. 38. — ⁶ Cap. 7, § 2, qu. 5. — ⁷ Sess. 25 de regular., cap. 5 et cap. 9. — ⁸ Decal., lib. 6, cap. 15, n. 30, cum cap. 16, n. 14. — ⁹ De Clausura, qu. 4, punct. 2, n. 2. — ¹⁰ De Matr., lib. 3, disp. 29, n. 4, 5 et 19.

Exceptio a quibusdam posita,

sed a S. Doctore rejecta.

Pro monasterio subjecto episcopo aut Papae, Ordinarius dat licentiam.

An autem possit hanc licentiam dare vicarius generalis episcopi?

Negat de Alexandris¹: nisi de hoc habeat speciale episcopi mandatum. Et idem sentit Barbosa², citans Bonacinam³; sed ibi hoc Bonacina⁴ non dicit.

Unde satis probabiliter docet Sanchez⁴ cum Navarro⁵ et Llamas, quod in monasteriis subjectis episcopo vicarius generalis bene potest licentiam concedere sine speciali mandato. — Idque probatur 1º. Motu proprio S. Pii V incipiente *Decori*, dum ibi Pontifex⁶ explicuit: *episcopum, seu alium loci Ordinarium*. Vicarius autem generalis episcopi bene dicitur Ordinarius; et nomine *Ordinarii* jam comprehenditur in omnibus decretis, ut probat idem Sanchez⁵. — Probat 2º. Ratione: quia episcopus in monasteriis ei subjectis procedit auctoritate ordinaria; vicarius autem generalis (ut probant Fagnanus⁶ cum Imola⁷, Cardinali⁸, etc., et idem Sanchez⁷) potest omnia quae potest episcopus de jurisdictione ordinaria, quia cum episcopo unum facit tribunal.

Secus vero dicendum de iis quae potest episcopus de jurisdictione delegata. Unde recte subdit Sanchez⁸, in monasteriis Sedi apostolicae subjectis vicarium generalem non posse dare licentiam sine speciali mandato episcopi.

¹ Cap. 7, § 2, qu. 2. — ² De offic. et pot. episc., alleg. 102, n. 38. — ³ De Clausura, qu. 4, punct. 2, n. 2. — ⁴ Decal., lib. 6, cap. 15, num. 30. — *Llamas*, Method. append., § 5. — *S. Pius V*, declaratio *Decori*, § 2, de die 24 Januar. (al. 1 Febr.) 1570; in Bullar. Mainardi. — ⁵ De Matr., lib. 3, disp. 29, n. 3, 5 et 18. — ⁶ In cap. *Quoniam*, de off. deleg., n. 15. — ⁷ Loc. cit., n. 16. — ⁸ Loc. cit., n. 30. — ⁹ Cap. 7, § 2, qu. 3; cfr. cap. 6, § 2, qu. 2. — *Ascan. Tambur.*, de

^b) Et re quidem vera Bonacina in Summario scribit: «Vicarius generalis... concedere [potest]». In textu autem: «Idem dic [scilicet posse licentiam dare] de vicario generali episcopi (aut capituli) habente ad hoc speciale mandatum a capitulo sede vacante». Hinc non videtur requirere speciale mandatum pro vicario generali episcopi.

^c) Navarrus, *lib. 3, consil. 9, de statu monachorum*, n. 2, v. *Quarto*, 1 quens de monasteriis quae sunt episcopis subjecta: «Vicarius generalis... unam et eandem jurisdictionem habet quam ipse [episcopus], et ita sunt ei subjecta sicut episcopo».

^d) Loquens de facultate e monasterio egrediendi.

Vicarius autem capituli, sede vacante, potest utique concedere licentiam in monasteriis episcopo subjectis; quia succedit in omnia quae competunt episcopis de jure ordinario.

Sed difficultas est: *an possit etiam in iis quae subduntur Sedi apostolicae?* — Affirmat de Alexandris⁹ cum Molina¹, Palao², Barbosa³ et Tamburino; quia talis jurisdictio ex delegatione Sedis apostolicae in perpetuum committitur muneris episcopali: unde, cum ipsa competat episcopo de officio, bene transit in capitulum sive ejus vicarium. — Hanc rationem non approbat Sanchez¹⁰. Attamen id alia ratione etiam concedit, quia (ut ait) concilii mens est ut capitulum bene possit dare licentiam, ne monasteria remaneant absque praelato ad quem pro licentia recurrant.

Major difficultas est: *a quo sit concedenda licentia, si monasterium regularibus subsit?*

De Alexandris¹¹ propugnat licentiam esse impertiendam tam a praelato regulari quam ab episcopo, afferens de hoc decretum S. C. Concilii, editum 13 Novembr. 1610.

Sed probabilius docent Fagnanus¹²; Bonacina¹³ cum Rodriguez, Graffio et Miranda; Croix¹³ cum Palao et Piasecio; ac

Jure abbatissar., disp. 23, qu. 2, n. 4. — ¹⁰ Loc. cit., n. 30. — ¹¹ Cap. 7, § 2, qu. 1. — ¹² De Clausura, qu. 4, punct. 2, num. 3. — *Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 46, art. 2. — *Graff.*, Decis. aur., part. 1, lib. 4, cap. 23, num. 6. — *Miranda*, de Monialib., qu. 2, art. 2, concl. 1. — ¹³ Lib. 4, num. 76. — *Palao*, tr. 16, disp. 4, punct. 10, § 2, num. 1 et 3. — *Piasec.*, Prax. episc., part. 2, cap. 3, artic. 7, num. 7.

^e) Joan. ab Imola, *in clem. 2, de rescript. num. 19*; Cardinalis Zabarella, *in clem. 2, de rescript., n. 14*, dicunt in generali vicarium et episcopum unum tribunal efficere.

^f) Molina, *de Just. et Jure, tr. 5, disp. 11, num. 8*; Barbosa, *alleg. 133, nu. v. 21*, rationem huic sententiae adjectam afferunt. — S. Alphonsus hic non dicit explicitè se hanc sententiam affirmativam approbare. Bene vero in *Hom. Apost., tr. 19, n. 35*, ubi illam proponit ut iridubiam.

^g) Palao, *tr. 16, disp. 4, punct. 10, § 2, n. 2*, id concedit, si habeat speciale mandatum a capitulo.

^h) Fagnanus, *in cap. Nuper, de sent. excomm., n. 17*, rem plane innuit, quaerens «an

Vicarius capitularis dat licentiam,

etiam in monasteriis Papae subjectis.

Olim probabilius solus praelatus regularis dabat licentiam.

et eorum monachis, canonicis et fratribus... ne eas [mulieres] introducere admittereve praesumant».

223. — ^a) Innocentius, *in cap. Quod sicut, de elect., n. 8*, citatur pro ratione generali, quod scilicet in conscientia sufficit (in electionibus) ut consensus jure naturali requisitus interveniat. — Idemque tenent Abbas, *in cap. Quia plerique, de immun. eccl., n. 31*; et Felinus, *in cap. 1, de constit., n. 39*.

^b) Hieronymus Rodriguez, *Resol. 26, n. 8*, pro casibus ordinariis negat requiri semper licentiam in scriptis, et addit: «Vel ad majorem cautelam superior hanc gene-

ralem facultatem potest in scriptis committere abbatissis vel monialium confessoribus seu vicariis pro praefatis et similibus casibus».

^c) Glossa scilicet explicat quinam sint hujusmodi ordinarii casus: «sicut in medicis, barbitonsoribus, sartoribus, carpentariis, cum egerint, et his similibus».

^a) Miranda citatur utique a Cajetano de Alexandris; verum, *de Monial., qu. 2, art. 2, concl. 2*, negat requiri ullam licentiam ubi causa est manifesta et superior facile adiri nequit.

224. — ^a) Bonacina non loquitur de vicariis generalibus ordinum militarium.

Barbosa¹ (afferens oppositum decretum ejusdem S. C. Concilii ab ipso visum, editum eodem anno quo ipse scribebat, nempe circiter anno 1628); ac Sanchez² cum Azor, Manuele, Llamas et Navarro³, qui, ut refert Sanchez, testatur etiam declaratum fuisse a S. Pio V. — Nempe quod licentia concedi potest et debet a solo praelato regulari, scilicet a generali aut provinciali (vel etiam ab immediato superiore monasterii, ut sentiunt Sanchez³ et Bonacina⁴ cum aliis ab eo citatis; contra de Alexandris⁵ et Suarez ab eo citatum). — Ratio, quia Tridentinum prohibet ingressum, *sine episcopi vel superioris licentia*. Ergo, loquendo disjunctive, declarat licentiam posse respective concedi vel ab episcopo vel a praelato regulari, prout cui monasterium subest⁶.

Nisi ad-
fuisset con-
traria con-
suetudo.

Bene tamen advertit de Alexandris⁶, ex decreto S. Congregationis 21 Maji 1630, approbato ab Urbano VIII, licentiam concedendam a solo episcopo, etiam quoad monasteria exempta, ubi talis viget consuetudo.

Quid pos-
sit abbas-

Abbatissa autem nequit de jure ordinario hanc licentiam dare, ut dicunt de Alexandris⁷; et Sanchez⁸ cum Navarro, Azor, Manuele, etc., contra aliquos ibi citatos⁹. — Bene vero episcopus potest delegare abbatissam vel confessarium aut alium prudentem virum ad hanc licentiam concedendam, ut addunt Bonacina¹⁰, de Alexandris¹¹; Sanchez¹² cum Navarro,

¹ De offic. et pot. episc., alleg. 102, n. 40 et 41. — ² Decal., lib. 6, cap. 16, n. 13. — *Asor*, part. 1, lib. 13, cap. 8, qu. 7. — *Man. Rodrig.*, quaest. regul., tom. 1, qu. 46, art. 2. — *Llamas*, Method. append., § 5. — *Sanch.*, loc. cit. — ³ Loc. cit., n. 15. — ⁴ De Clausura, qu. 4, punct. 2, n. 3. — ⁵ Cap. 7, § 2, qu. 2. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 10, n. 13. — ⁶ Loc. cit., qu. 1. — ⁷ Loc. cit., qu. 3. — ⁸ Decal., lib. 6, cap. 16, n. 22. — *Navar.*, de Regular., comment. 4, n. 59, v. *Tertio*. — *Azor*, loc. cit., cap. 8, qu. 6. — *Man. Rodrig.*, loc. cit., qu. 46, art. 2. — ⁹ Ap. *Sanchez*, loc. cit., num. 21. —

Manuele et Graffio; ac Barbosa¹³ contra Suarez.

225. — Dubitatur 6°. *Quae causa requiritur ad hanc licentiam concedendam?*

Resp. Ad licentiam impertiendam non sufficit quidem quaelibet causa; sed requiritur necessitas, ut praescribit Tridentinum¹⁴ illis verbis: *Dare autem tantum episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis*. — Necessitas autem haec debet esse ex parte ipsius monasterii; quia ad ipsius monasterii solam utilitatem permittitur ingressus. Non enim sufficit si sit tantum ex parte extraneorum, nisi jus naturale aut divinum aliud suadeat; ut ex communi dicunt Bonacina¹⁵ et de Alexandris¹⁶, ex decreto S. Congregationis die 9 Sept. 1611.

Unde ait Diana¹⁷, ex alio decreto S. C., non effugere excommunicationem uxores quae adhuc cum licentia Ordinarii intrant monasterium causa adulterii vel disensionis cum viris¹⁸; cum S. Congregatio raro hanc licentiam concedat. — Et sic pariter nec valet licentia ad collocandum in monasterio aliquam feminam ne redeat ad vomitum, ut de Alexandris¹⁹, ex alio decreto S. C. 18 Aug. 1588. — Neque ad docendam monialibus artem, nisi quando in monasterio nulla adesset alia perita: praefatus de Alexandris, ex alio decreto S. C. 11 Mart. 1586. — Notant tamen Pignatellus²⁰ et ipse de Alexandris²⁰, ex S. Congregatione, bene posse Ordinarium

¹³ De Clausur., qu. 4, punct. 2, num. 5. — ¹⁴ Cap. 7, § 2, qu. 3. — ¹⁵ Loc. cit., num. 23. — *Navar.*, de Regular., comment. 4, num. 60, v. *Quarto quod dubitari*. — *Man. Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 46, art. 2, i. f. — *Graff.* Decis. aur., part. 1, lib. 4, cap. 23, n. 6. — ¹⁶ Alleg. 102, n. 43. — *Suar.*, de Relig., tract. 8, lib. 1, cap. 10, n. 14. — ¹⁷ Sess. 25, de Regul., cap. 5. — ¹⁸ De Clausura, qu. 4, punct. 4, num. 8. — ¹⁹ Cap. 7, § 3, qu. 2. — ²⁰ Part. 3, tr. 2, resol. 130. — ²¹ Loc. cit., qu. 2. — *De Alex.*, loc. cit. — ²² Tom. 8, consult. 47, num. 42. — ²³ Loc. cit., qu. 2.

ingrediens septa monasterii monialium abque licentia Ordinarii vel alterius superioris, incurrat excommunicationem Sedi apostolicae reservatam.

¹ Navarrus, *de Regularib.*, comment. 4, n. 60, scribit: « Videtur [ita] sensisse Pius, in dicta Extrav. *Decori*, in simili », scilicet quoad licentiam egrediendi.

² Si tamen consulantur decreta S. C. C., plane perspicuum erit ea quae soli superiori regulari facultatem concedant, antiquiora esse,

et proinde revocata a decretis quae hanc facultatem concedunt tam episcopo quam praelato regulari cumulative. Cfr. Pallottini, *v. Monasteria monialium*, § 2, n. 27 et seqq.

225. — ^a Quae declaratio S. C. C. reperitur apud Pallottini, *v. Monasteria monialium*, § 3, n. 24, 26 et 27. Excipitur tamen casus fortuitus, puta ad consulendum vitae et salutis spirituali alicujus mulieris sive nobilis sive ignobilis; nam posse tunc hanc mulierem ingredi et pernoctare, ac permanere arbitrio

Ad licen-
tiam requi-
ritur neces-
sitas,

ex parte
monasterii.

Consecra-
ria quae-
dam.

Intelligitur
necessitas
moralis.

In neces-
sitatibus
urgentibus
nulla requi-
ritur licen-
tia.

dare licentiam intrandi puellae, de qua controvertitur, ut in monasterio ad tempus maneat, donec lis terminetur.

Talis vero necessitas ex parte monasterii, non stricte, sed late sumitur: intelligitur enim necessitas moralis, nempe cum intervenit quaevis causa rationalis, sive probabiliter justa. — Ita Sanchez¹, Bonacina²; de Alexandris³ cum Delbene; et Barbosa⁴ cum Miranda, Portello et Campanile. — Dicitur: *causa probabiliter justa*. Nam *dubie justa* non sufficit, ut recte advertunt Sanchez⁵ et Barbosa⁶. Qui insuper (contra Bonacina) censet minorem causam requiri pro ingressu feminae in monasterium monialium quam viri, et pro ingressu diurno quam nocturno⁷, et pro ingressu consanguineae quam extraneae, et pro ingressu in priora receptacula quam in interiora.

In necessitatibus autem urgentibus quae moram non patiuntur, et alias grave damnum immineret, non requiritur ulla licentia ad ingrediendum (prout in casu mortis, incendii, violentiae, et similibus); quia lex humana in tanto discrimine non obligat; ut recte docent Sanchez⁶; et de Alexandris⁷ cum Navarro, Graffio⁸ et communi.

Hinc potest quivis sacerdos in casu repentinae mortis ingredi ad ministrandum moniali sacramentum Poenitentiae aut Eucharistiae et etiam Extremae Unctionis, ut probabiliter ait de Alexandris. Et tunc ne abbatissae quidem licentia requiritur, ut etiam probabiliter censet idem de Alexandris⁸ cum Navarro⁹,

¹ Decal., lib. 6, cap. 16, n. 13. — ² De Clausura, qu. 4, punct. 4, n. 2 et 3. — ³ Cap. 7, § 3, qu. 1. — *Delbene*, de Immunit. eccles., cap. 19, dub. 39, n. 4 et 6. — ⁴ Alleg. 102, n. 48. — *Miranda*, de Monialib., qu. 2, art. 4, concl. 2. — *Portel.*, dub. regular., v. *Clausura Monialium*, n. 4. — *Campan.*, diversor. juris, rubric. 12, cap. 16, n. 25. — ⁵ Loc. cit., n. 39. — *Bonac.*, loc. cit., num. 2. — ⁶ Decal., lib. 6, cap. 16, num. 34. — ⁷ Cap. 7, § 2, qu. 6. — *Navar.*, de

Graffio⁹ et aliis pluribus (contra Sanchez⁹); quia tunc licentia rationabiliter praesumitur concedi immediate a Papa. Excipe, nisi abbatissa habeat generalem facultatem a praelato praebendi licentiam.

226. — Hic autem notandum quod *medicus* non potest ingredi nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus; ut ex decreto S. C., edito die 27 Mart. 1588 (vide de Alexandris¹⁰); necnon debet associari a duabus monialibus senioribus; et intrare solus, nisi infirmitas sit valde gravis. — Medicus autem non potest ingredi sub initio quadragesimae ad cognoscendum quae moniales sint dispensandae quia hoc bene potest praestari ad crates. De Alexandris¹¹. — Posset tamen ingredi ad invisendam monialem decumbentem in lecto, et dubitantem an febris laboret; licet posset ipsa sine gravi damno accedere ad januam, si illuc renueret ire ob erubescitiam. Ita Bonacina¹² et de Alexandris¹³. — Medicus vero extraordinarius nequit ingredi ad libitum monialium, sed tantum in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium. De Alexandris¹⁴ cum Barchio. — Chirurgus potest quidem intrare ad secandam venam, et etiam pharmacopola ad docendum (si opus sit) quomodo medicamentum sit parandum. Sanchez¹⁵ et de Alexandris¹⁶.

Factores, notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat: puta ad judicandum de ruina imminente, ad invenendam scripturam necessariam in ar-

Regular., Comment. 4, num. 60. — *De Alex.*, loc. cit., qu. 6. — ⁸ Loc. cit., qu. 7. — ⁹ Loc. cit., num. 36 et 37. — ¹⁰ Cap. 7, § 5, qu. 1. — ¹¹ Loc. cit., qu. 2. — ¹² De Clausura, qu. 4, punct. 4, num. 5. — ¹³ Loc. cit., § 5, qu. 2. — ¹⁴ Loc. cit., qu. 3. — *Barchius*, Specchio religioso per le monache, cap. 8, della Clausura, § *La superiora che permette*. — ¹⁵ Loc. cit. num. 56. — ¹⁶ Loc. cit., qu. 4.

episcopi, cujus conscientia oneratur, respondit eadem S. C. in *Limana*, mense Februario 1586. Pallottini, *loc. cit.*, n. 28.

^b Barbosa, *loc. cit.*, plane innuit non satis esse causam dubiam: dum dicit sufficere quod sit « manifesta ».

^c De ingressu diurno vel nocturno non loquitur Barbosa.

^d Jacobus de Graffis, *Decis. aur.*, part. 1,

lib. 4, cap. 23, n. 6, id videtur concedere, negando requiri licentiam ubi causa est manifesta et superior adiri non potest.

^e Navarrus et Graffius, *loc. cit.*, « videntur clare sentire », ut recte ait Sanchez, eo casu non requiri licentiam abbatissae; etenim negant licentiam esse necessariam, nisi abbatissa vel confessarius facultatem generalem habeant in his casibus eam concedendi.

Quid de
ingressu
medici ordi-
narii,

medici es-
traordinarii,

chirurgi
et pharmaco-
pola,

et quorum-
dam alio-
rum.

chivio ^{f)} ad faciendum testamentum puellae. — De Alexandris ¹.

Sic etiam ingredi possunt ex licentia, fabri, hortulani, fabricatores, putearii, putatores, molitores et similes, qui artem suam non possint extra commode exercere. Item bajuli ad ferenda quae a monialibus ferri non possunt. Si autem licentia nominatim sit data pro uno bajulo, isto deficiente, non potest alius substitui: nisi licentia esset indeterminata, v. gr. *ut bajulus ingredi possit*. — Ita de Alexandris ², Sanchez ³.

Admittit etiam Sanchez sartores, si extra non possent commode aptare vestes; et consentit Cassianus, si adsit usus. — Sed merito id negant Bonacina ⁴ et Palaus ⁴.

An autem, concessa licentia pro magistro artis cum discipulo, possit ingredi vel immorari discipulus sine magistro? Negat Barchius apud de Alexandris ⁵: nisi ex aliquo impedimento magister non potuerit ingredi aut immorari ^{h)}. Affirmant vero alii, et de Alexandris putat probabile; quia dictio *cum* aequivalet dictioni *et*.

An autem possint admitti in clausuram infantes nondum doli capaces? — Affirmat Barbosa cum Navarro, Suarez, Azor, Bonacina, Comitolo ⁱ⁾, etc., quia prohibitio principaliter afficit ingredientes: cum ergo infantes non ligentur praecipue ob carentiam usus rationis, nec etiam moniales. — Attamen S. Congre-

gatio saepius declaravit oppositum (vide de Alexandris ⁶). — Et tanto magis hoc dicendum de *amentibus*, ex quibus insuper potest facile timeri periculum scandalii.

227. — Confessarius vero ingredi potest ad administranda sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis moniali aegrotanti quae ad confessionale non potest accedere. Et non solum in periculo mortis, sed quoties ex praescripto regulae dispensatur communio; item quoties illa monialis communicare consueverit. Ita communiter Bonacina ⁷, Barbosa ⁸; et de Alexandris ⁹ cum Sanchez, Rodriguez et communi, ex declaratione S. Congregationis. — Debet autem confessarius ingredi indutus superpelliceo et stola, atque sic ibi morari: debetque egredi quin ad aliam monasterii partem se divertat, etiamsi esset ad visitandam aliam infirmam, quae tamen non indigeat sacramentis. De Alexandris ¹⁰ et Barbosa ¹¹. — Confessarius saecularis intrare debet sine socio; ut S. Congregatio declaravit. Regularis vero debet habere socium probatae vitae et maturae aetatis, ex bulla Alexandri VII. — Dum autem confessarius confessionem audit, debent assistere comitantes ad januam, ita ut eum videre possint. Vide de Alexandris ¹².

Potest etiam confessarius ingredi et pernoctare in monasterio, si monialis laboret in extremis. — De Alexandris ^{a)}, ex declaratione S. C.

Juxta S. Congr., non possunt. Neque possunt amentes.

Quando nam possit ingredi confessarius ad ministranda sacramenta.

Et quomodo se debet gerere.

Quandoque potest pernoctare.

¹ Cap. 7, § 5, qu. 5. — ² Loc. cit., qu. 6 et 7. — *Sanch.*, Decal., lib. 6, cap. 16, n. 43. — *Cassian. a S. Elia*, Arbor opinion. moral., v. *Clausura*, num. 75. — ³ De Clausura, qu. 4, punct. 4, n. 11. — ⁴ Tr. 16, disp. 4, punct. 10, § 3, n. 11. — *Barchius*, loc. cit., § *Quando nella facoltà*. — ⁵ Loc. cit., qu. 8. — *De Alex.*, loc. cit., qu. 8. — *Barb.*, de Offic. et pot. episc., alleg. 102, num. 32. — *Navar.*, de Regularib., comment. 4, n. 59. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 10, num. 2. — *Azor*, part. 1, lib. 13, cap. 8,

qu. 5. — *Bonac.*, qu. 4, punct. 1, n. 5. — ⁶ Loc. cit., qu. 11. — ⁷ De Clausura, qu. 4, punct. 4, num. 4. — ⁸ Alleg. 102, num. 49. — ⁹ Cap. 7, § 6, qu. 1. — *Sanch.*, Decal., lib. 6, cap. 16, num. 44 et 45. — *Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 47, art. 4. — S. C. C., habetur apud Pallottini, v. *Monasteria monialium*, § 2, num. 47. — ¹⁰ Loc. cit., qu. 2. — ¹¹ Loc. cit. — *Alex. VII.*, constit. *Felici sacrarum*, § 5 de die 20 Oct. 1664; in Bullar. Mainardi. — ¹² Loc. cit., qu. 2.

^{f)} Quando scilicet archivum est ita plenius scriptis, ut non possint ad crates deferri pro recognitione, absque notabili incommodo.

^{g)} Sanchez, *Decal.*, lib. 6, cap. 16, n. 56 (cfr. etiam num. 42 et 43), concordat utique, sed non loquitur de substitutione alterius.

^{h)} Dummodo magister non omnino desertat opus assumptum aut abesse non debeat

pro majori diei parte, ut ipse Barchius limitat et notat de Alexandris.

ⁱ⁾ Comitulus, *Resp. moral.*, lib. 6, qu. 19, n. 6, et qu. 22, aperte sustinet sententiam negativam, afferens oraculum vivae vocis a Clemente VIII prolatum.

227. — ^{a)} De Alexandris, loc. cit., qu. 3, dicit concedi eo casu pernoctationem confessarii «in sua solita mansione extra clausuram, ut ingruente necessitate, illico praesto

Plures solvuntur casus de ingressu confessarii.

Potest etiam ingredi confessarius ^{b)} ad benedicendum monasterium a spiritibus infestatum. De Alexandris ¹ cum Gavanto ^{c)}, Naldo ^{c)}, ex declaratione S. C. — An autem ad exorcizandam obsessam? S. Congregatio die 10 Nov. 1582 annuit posse, si sacerdos sit probatae vitae; sed postea 1 Julii 1606 id prohibuit, et dixit potius impetrandam esse a S. C. licentiam, ut monialis illa exorcizetur in ecclesia exteriori monasterii. Vide de Alexandris ². Potest etiam confessarius post sacramentum coliatum dare reliquiam ad osculandum, benedicere cellam, etc.; et etiam tunc de aliquo negotio temporali loqui. Ita de Alexandris ³.

Probabiliter dicunt plures apud de Alexandris ⁴, ex Glossa in cap. *Decet*, de *reg. jur.*, in ⁶o, quod si confessarius extraordinarius, ingrediens cum licentia data pro una vice, non possit confessionem excipere vel perficere propter morbum, poterit postea iterum ingredi sine alia licentia. — Et idem dicunt, si monialis confessa statim advocet confessarium egressum ad dicendum peccatum oblitum; cum illud spectet ad idem iudicium.

Praeterea, sentit de Alexandris quod confessarius, postquam confessionem monialis infirmae audivit, bene potest aliquid novum aedificium monasterii benedicere; et etiam deferre cuidam aliae infirmae quamdam insignem reliquiam. — Sic etiam ait posse ob aliquam justam causam immorari in monasterio ad breve tempus ^{d)} ad intuendas officinas et ad tractandum aliquod temporale negotium.

¹ Cap. 7, § 6, qu. 8. — ² Loc. cit., qu. 5. — ³ Loc. cit., qu. 9. — ⁴ Loc. cit., qu. 10. — *De Alex.*, loc. cit., qu. 9. — ⁵ Decal., lib. 6, cap. 16, n. 69. — ⁶ De Clausura, qu. 4,

228. — Dubitatur ⁷o. *An qui est ingressus monasterium cum licentia incurrat excommunicationem aut graviter peccet, si finito negotio statim non egreditur?*

Resp. 1°. Non incurrit censuram, licet ipse multum immoretur, quia clausura solum violatur cum sine licentia usurpatur ingressus. — Ita Sanchez ⁸, Bonacina ⁶; et Bordonus ac Zerola ^{a)} apud de Alexandris ⁷.

Et hoc ait Sanchez ⁸, contra Rodriguez ^{b)}, procedere, etiamsi quis immoretur ad malum finem; quia hic jam est cum licentia ingressus, ut concilium permittit. — Sed Bonacina ⁹ censet quod, esto hic non incurrat excommunicationem Tridentini, incurrit tamen excommunicationem papae reservatam in decreto Sacrae Congregationis edito jussu Clementis VIII die 22 Novembris 1602, ubi excommunicantur omnes *violantes clausuram ad malum finem*. Hunc enim ait jam violare clausuram immorando cum prava intentione. — Sed huic responderi potest quod, cum agatur de poenis, violatio illa stricte intelligenda est, prout intelligit concilium, nempe de ingressu et egressu sine licentia.

Resp. 2°. E contrario non excusatur a peccato mortali, si mora sit longa; quia delinquit adversus obligationem clausurae. Secus, si mora sit brevis; cum in hoc praeepto non immorandi bene admittatur parvitas materiae. Ita communiter Sanchez ^{c)} et Bonacina ¹⁰; ac Barbosa ^{c)} cum Miranda ^{c)} et Rodriguez ^{c)}. — Immo

punct. 4, num. 22. — *Bordon.*, part. 2, resol. 76, num. 74. — ⁷ Cap. 7, § 3, qu. 4. — ⁸ Loc. cit., n. 69. — ⁹ Loc. cit., n. 22. — *S. C. Episc. et Regul.*, apud Bizzarri. — ¹⁰ Loc. cit., n. 22.

esse possit ». Et ibi citat S. C. Deinde ipse addit confessarium posse «etiam per integram noctem assistere, si iudicio medici credatur brevi moritura ».

^{b)} Obtena tamen ad hoc speciali facultate, addit de Alexandris.

^{c)} Gavantus, *Man. Episcop.*, v. *Monialium clausura*, n. 37; Naldus, *Summa*, v. *Monialis*, n. 16, sicut et S. C. a Cajetano de Alexandris pro alio asserto citantur; praesens vero omittunt.

^{d)} Etiam «ob curiositatem» inquit de Alexandris.

228. — ^{a)} Zerola, *Prax. episc.*, v. *Moniales*, ad 8, v. *Quarto*, favet huic sententiae; negat enim excommunicationem incurrere eum qui ingressus cum licentia episcopi, rem haberet cum moniali.

^{b)} Rodriguez, *Quaest. regul.*, tom. 1, qu. 47, art. 11, de peccato loquitur (quod ad praesens attinet) non de censura.

^{c)} Sanchez, loc. cit., n. 69; Barbosa, *alleg. 102*, n. 58, et in *Trid.*, sess. 25, cap. 5, n. 99; Miranda, *de Monial.*, qu. 2, art. 20; Rodriguez, loc. cit., negant peccare mortaliter eum qui brevi moratur.

Statim non egrediens non incurrit censuram.

Etiam si immoretur ad malum finem.

Peccat mortaliter si mora sit longa.

Secus si brevis.

Imo admittitur quaedam mora.

Sanchez¹; ac Molfesius, Rodriguez et Miranda apud Bonacina, dicunt eum qui parum immoratur excusari etiam a veniali, tum quia sic usu receptum est etiam apud viros timoratae conscientiae, tum quia, cum hoc praeceptum sit morale, morali modo accipiendum est. In hoc autem brevem moram censet Diana² cum Villalobos esse quadrantem.

Dubitatur⁸. *An incurrat excommunicationem qui ingreditur cum licentia et ex causa justa, sed simul cum intentione prava?*

Sentit Bonacina³ esse probabile quod hic incurrat, quia non praesumitur superior in eo casu licentiam concessisse. — Sed oppositum tenet de Alexandris⁴; et merito id probabile censet ipse Bonacina cum Rodriguez⁵ et Zerola, quibus adhaeret quoque Sanchez⁶. Quia censura fulminatur tantum in ingredientes sine licentia, non autem in eos qui cum licentia intrant, etsi cum malo fine: poenae enim stricte sunt intelligendae, et prava intentio non tollit primam ingrediendi causam, propter quam data est licentia.

229. — Moniales autem clausuram violentas, nec non alii concedentes illis violare, sive eas comitantes aut receptantes, pariter excommunicationem papalem incurrun: ex constitut. S. Pii V quae inci-

pit *Decori*, edita 24 Jan. 1570 (apud Sanchez⁵). — Ubi contra excusatur egressio, si adsit justa causa, nempe (ut ibi dicitur) *magni incendii vel infirmitatis leprae aut epidemiae*.

Nomine autem *epidemiae* declaravit S. Congregatio (apud de Alexandris⁶), intelligi tantum veram et realem pestem. — Sed dicunt Bonacina⁷, Holzmann⁸; et Sanchez⁹ cum Navarro^{a)}, Manuele et Cenedo^{a)}, venire non solum morbum vere pestilentem, sed quemcumque morbum contagiosum qui alios inficere soleat, prout est morbus S. Lazari, ignis sacri et similium, casu quo monialis infirma non possit curari in monasterio sine periculo infectionis aliarum. Idque inferunt ex cap. *Periculoso, de statu regul.*, in 6°, ubi prohibetur egressus moniali, *nisi forte tanto et tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis sine gravi periculo seu scandalo commorari*.

E converso, recte ajunt Bonacina¹⁰ cum Rodriguez, Zerola, Gutierrez et Corduba^{b)}; ac Barbosa¹¹, cum Miranda, Sorbo^{b)} et Cenedo (contra Navarrum, Azor, Suarez et Graffis^{c)}), non sufficere ad egrediendum, infirmitatem gravem sine periculo infectionis aliarum: tum quia hic casus non excipitur in constitut.

particul., n. 592, Causae 1. — ⁹ Loc. cit., n. 35. — *Man. Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 49, art. 4. — ¹⁰ De Clausura, qu. 1, punct. 9, num. 18. — *Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 49, art. 3, v. *Circa quam*. — *Zerola*, Praxis episc., part. 1, v. *Moniales*, v. 16° et part. 2, v. *Moniales*, v. 14°. — *Gutier.*, Canon. quaest., lib. 1, cap. 14, n. 7. — ¹¹ Alleg. 102, n. 20 et 21. — *Miranda*, de Monialib., qu. 3, art. 4. — *Cenedo*, Collectan. 31 ad sextum decretal., n. 2. — *Navar.*, de Regular., comment. 4, n. 49. — *Azor*, part. 1, lib. 13, cap. 8, qu. 1, v. *Tertio*. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 9, n. 9.

spicue indicant dicendo epidemiam contineri in verbis cap. *Periculoso*.

^{b)} Corduba, *Compend. Privil. FF. Minor.*, addit. ad v. Clausura monialium, § *Notandum quod determinatio*, ita sane primo tenet, negans posse eo casu e clausura exire, sed in fine contrarium tenet. Sorbo autem vel potius Casarubios, *ibid.* v. Clausura monialium, *vers. Quintus casus*, concordat.

^{c)} Jacobus de Graffis videtur potius sententiam tenere, S. Alphonso probatam; nam scribit, *Decis. aur.*, part. 1, lib. 4, cap. 23, n. 17, excommunicationem non extendi « ad monialem evidenter et graviter infirmam,

Nisi adsit justa causa.

Quid veniat nomine epidemiae.

Ad egrediendum requiritur gravis morbus contagiosus.

S. Pii; tum quia alias magnum sequeretur damnus clausurae, cum tales morbi in monasteriis sint frequentes.

Docent autem Sanchez¹ et Bonacina², monialem, finita curatione, aut cessante causa egressus, statim teneri reingredi. Illud tamen *statim* recte dicunt intelligi moraliter; unde excusant monialem a mortali, si moretur extra per unum vel duos dies. — Item ait Sanchez³, illam non incurrere excommunicationem, si extra commoretur; quia ipsa jam egressa est cum licentia.

Finita curatione, monialis statim regreditur.

Aliae causae permittentes egressum.

Si mora datur, licentia requiritur.

Egrediens uno solum pede:

probabilis excommunicationatur.

Limitatio.

clausuram; ut dicunt Sanchez¹⁰ et Bonacina¹¹.

Notandum hic ex decreto Clementis VIII (apud Pellizarium¹²), unamquamque monialem debere solam dormire; ideoque tot cellas in unoquoque monasterio faciendas esse, quot ibi degunt moniales. Idem declaravit S. C. Episcop. et Regul. (apud Ferraris¹³). — Sic etiam S. C. Episcop. et Regul. (apud eundem Ferraris¹⁴) pluries statuit, puellas commorantes in monasteriis monialium, causa educationis, debere habere locum separatum a monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus.

Monialis debet sola dormire.

Educandae locum habent separatim.

230. — Haec, quoad clausuram monialium.

Adest autem alia excommunicatio Papae reservata, contra mulieres violantes clausuram religiosorum, lata a S. Pio V in bulla *Regularium*, anno 1566 [24 Octobris], et in alia Gregorii XIII *Ubi gratiae*, edita 13 Junii 1575 (quas referunt Bonacina¹⁵, Salmant.¹⁶ et Sporer¹⁷). — Hancque excommunicationem incurrun non tantum feminae, quae, praetextu facultatum, praetendunt ingredi in monasteria virorum vel mulierum, ut declaravit Gregorius XIII; sed etiam illae, quae sine tali praetextu conventus virorum ingrediuntur, ut per aliam bullam editam die 16 Julii 1570, quae incipit *Decet Romanum Pontificem*, idem S. Pius V declaravit, dicens: *Declaramus, fuisse et esse mentem... nostram, quod dictae litterae non solum... comprehendant mulieres habere praetendentes... indulta ingrediendi monasteria, sed etiam... quascumque mu-*

Excommunicatio contra mulieres violantes clausuram religiosorum.

comprehendit etiam ingredientes sine praetextu facultatum.

Negant Graffius^{f)}, Naldus^{f)}, Merolla; et adhaeret Croix⁷, si statim redeat. Sed probabilis affirmant^{g)} Bonacina⁸ et Sanchez⁹. — Valde tamen rationabiliter excusanda est (cum Sanchez) monialis, quae non egreditur toto corpore extra

¹ Decal., lib. 6, cap. 15, n. 60. — ² De Claus. qu. 1, punct. 9, n. 21. — ³ Loc. cit., cap. 16, n. 69. — ⁴ Loc. cit., cap. 15, n. 37 et 44. — ⁵ Loc. cit., n. 6 et 7. — ⁶ Cap. 7, § 9, qu. 2. — *Navar.*, de Regular., comment. 4, n. 48. — *Barb.*, alleg. 102, n. 22. — *Merolla*, Theol. mor., disp. 1, cap. 2, n. 501 et 502. — ⁷ Lib. 4, n. 85, et lib. 1, n. 673. — ⁸ Loc.

cit., qu. 1, punct. 8, n. 6. — ⁹ Loc. cit., cap. 16, n. 70. — *Sanch.*, loc. cit. — ¹⁰ Loc. cit. — ¹¹ Loc. cit., n. 6. — ¹² De Monialib., cap. 7, qu. 17, n. 22. — ¹³ Biblioth., v. *Moniales*, art. 2, n. 7. — ¹⁴ Loc. cit., art. 1, n. 6. — ¹⁵ Qu. 5, punct. 3, n. 1. — ¹⁶ Tr. 15, de statu relig., cap. 5, n. 176. — ¹⁷ Suppl. Decal., cap. 2, n. 159.

ita quod cum aliis morari non possit absque scandalo et periculo aliarum monialium ».

^{a)} Sanchez, Bonacina et Navarrus solum exemplum belli imminentis ab haereticis vel infidelibus afferunt.

^{e)} Verba haec sensum profecto sed non textum referunt,

^{f)} Jacobus de Graffis, *loc. cit.*, num. 15; Naldus, *Sum.*, v. *Clausura*, n. 1, loquuntur

de iis qui clausuram *ingrediuntur* per duos pedes et statim regrediuntur. Croix vero et Merolla, de *egredientibus* ad duos pedes.

^{g)} Bonacina affirmat in censuram incurrere monialem « quae utroque pede et toto corpore egressa est, etiamsi ad unum vel duos tantum palmos janua egressa sit ». Et Sanchez idem dicit si utroque pede et toto corpore exeat.

Non incurrit censuram ingrediens cum licentia sed ex prava intentione.

Excommunicantur moniales e clastro egressi et alii cooperantes.

lieres alias, tam in genere, quam in specie. — Et ita communissime et recte tenent Palaus¹, Suarez², Bonacina³, Navarrus⁴; et Salmant.⁵ cum Lezana, Pellizario, Garcia, etc. (contra Laymann, Delbene^a), etc.). Idemque docet Sanchez⁶: qui cum Suarez^b dicit, quod auctores ideo contrarium tutati sunt, quia non legerunt praefatam declarationem S. Pii V.

Nec obstat id quod objicit Laymann^c; et Delbene^c apud Salmant.^c, nempe quod, cum Gregorius XIII innovaverit solam priorem constitutionem Sancti Pii V *Regularium*, faciendo tantum mentionem de feminis praetextu facultatum ingredientibus; videtur secunda constitutio S. Pii *Decet Romanum Pontificem* vel non fuisse promulgata, vel non recepta. — Nam respondetur, ex eo quod praefata secunda constitutio fuit posita in Bullario S. Pii, et ex praxi atque stylo S. Poenitentiarie satis ostendi, quod praefata secunda constitutio jam fuit promulgata et usu recepta.

Et hic insuper notandum, quod ex bulla Gregorii, regulares, praesertim superiores, praeter poenas suspensionis a divinis, et privationis officiorum, ac inhabilitatis ad alia, latas in bulla S. Pii, incurrunt etiam excommunicationem, si ingredi faciant vel permittant mulieres, praetextu facultatum, in eorum monasteria.

¹ Tr. 16, disp. 4, punct. 8, n. 1. — ² De Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 7, n. 9. — ³ De Clausura, qu. 5, punct. 3, n. 1. — ⁴ Man., cap. 27, n. 150, excom. 61. — ⁵ Tr. 15, cap. 5, n. 176. — *Lezana*, Sum., tom. 1, cap. 10, num. 9. — *Pelliz.*, Manuale Regul., tr. 5, cap. 6, num. 41. — *Hieron. Garcia*, Politica eccl., tr. 13, diff. 2, dub. 4, n. 8. — *Laym.*, lib. 4, tr. 5, cap. 12, n. 4. — ⁶ Decal., lib. 6, cap. 16, num. 79. — ⁷ Loc. cit., n. 2. — ⁸ De Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 7, num. 5.

230. — ^a) Delbene, de *Immun. eccl.*, cap. 19, dub. 76, n. 1 et 2 dicit utique non esse improbabile quod non comprehendatur; sed, n. 10, communis et multo probabilius esse quod contrahant excommunicationem etiamsi ingrediantur sine praetextu facultatum.

^b) Scilicet Suarez, de *Relig.*, tr. 8, lib. 1, cap. 7, n. 9, dicit primo se non vidisse hanc declarationem; sed concludit se post haec scripta invenisse motum proprium S. Pii V, ideoque omne dubium cessare.

^c) Salmant., loc. cit., n. 175, hanc rationem afferunt pro sententia Laymanni et Delbene; sed eam rationem non tribuunt his auctoribus, qui revera illam non habent.

An autem regulares admittentes feminas ingredientibus sine praetextu, incurrant excommunicationem? — Negat Filiuccius^a, ac Bonacina⁷ putat probabile. Quia S. Pius jam declaravit mentem suam quod in prima bulla comprehendebantur mulieres intrantes etiam sine praetextu; sed Gregorius hoc non declaravit.

231. — Excipiuntur tamen ab hac prohibitione:

1°. Reginae, electricae^a), et similes, earumque filiae; ut docent Suarez⁸, Sanchez⁹, Bonacina¹⁰.

2°. Fundatrices quae fundum concesserunt, vel situm monasterii, vel propriis sumptibus illud aedificare fecerunt, aut redditibus dotaverunt; quibus insuper permittitur decens comitatus aliarum. Sporer¹¹ et Elbel¹². — Hoc tamen declaravit regnans Pontifex Benedictus XIV in bulla *Regularis* intelligi, dummodo habeant privilegium a Sede apostolica in forma brevis, illudque exhibeant locorum Ordinaris vel praesulibus monasterii.

3°. Feminae necessariae ad curationem alicujus religiosi (intelligendum, cum licentia superioris); vel quae fugerent ad evitandam necem. — Sporer^b) et Elbel¹².

Nomine autem *conventus*, dicunt Palaus¹⁴; et Elbel¹⁵ cum Sanchez, Laymann

et 6. — ⁹ Decal., lib. 6, cap. 17, num. 5. — ¹⁰ Loc. cit., punct. 2, num. 5. — ¹¹ Suppl. Decal., cap. 2, num. 159, II (cfr. n. 155, IV). — ¹² Theol. decal., part. 5, num. 650. — *Bened. XIV*, Bulla *Regularis*, de die 3 Januarii 1742, § 8. — ¹³ Loc. cit., n. 651. — ¹⁴ Tr. 16, disp. 4, punct. 8, num. 6. — ¹⁵ Theol. decal., part. 5, num. 670. — *Sanch.*, Decal., lib. 6, cap. 17, num. 20. — *Laym.*, lib. 4, tract. 5, cap. 12, n. 5.

^a) Filiuccius videtur contrarium tenere: « Non tantum mulieres ingredientibus incurrere excommunicationem (ita ille, tr. 15, cap. 5, n. 119), verum etiam praelatos religiosorum, si id permittant praetextu dictarum facultatum. Et probabile est etiam quoscumque religiosos admittentes, ex bulla Gregorii XIII *Ubi gratiae* ». Sed Bonacina id intelligendum putat, « si religiosi permittant feminas ingredi praetextu facultatum ».

231. — ^a) Auctores citati non nominant electricas, sed reginas, imperatrices earumque filias.

^b) Sporer, *Suppl. Decal.*, cap. 2, n. 159, II, de hoc silet.

Quaedam excipiuntur mulieres.

Sacristia non est clausura.

Poenae contra clericos aut laicos frequentantes monasteria monialium.

Quid veniat nomine conventus.

et aliis, non venire domos privatas, seu residentias, ubi unus vel alter religiosus habitare consuevit; quia hae nequeunt dici conventus. Nec venire domos, addit Elbel¹, ubi religiosi degunt causa aedificandi monasterium: nisi ibi sufficientia sint habitacula, ita ut communitas regulariter jam vivere possit. — Caeterum ait idem Elbel¹, quoad modum servandi clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate superiorum approbatas; non autem eas, quae potius abusus et corruptelae dicendae sunt. — Dicunt autem Barbosa, Bonacina^d), etc., *Sacristias* regularium etiam esse clausuram; sed Pater Ferraris^d) asserit, praxim fere undique esse contrariam.

232. — Hic autem refert plura adnotare circa prohibitionem indictam in Jure, et in casu reservato in dioecesi Neapolitana, viris colloquendi cum monialibus. — Pro hac sciendum, in concilio Lateranensi anno 1179; ut habetur in cap. *Monasteria, de vita et honest. cleric.*, latam fuisse excommunicationem ferendam sententiae ab episcopo contra laicos, et suspensionem in clericos, frequentantes monasteria monialium, his verbis: *Monasteria sanctimonialium, si quisquam clericus sine manifesta et rationabili causa frequentare praesumpserit, per episcopum arceatur; et si non destiterit, ab officio ecclesiastico reddatur immunis: si laici, excommunicationi subdantur.*

Elbel, Theol. Decal., part. 5, n. 670. — ¹ Loc. cit., n. 671. — *Barb.*, in Trid., sess. 25, cap. 5, n. 115. — *Navar.*, de Regul., comment. 4, n. 61, v. *Quibus addo*. — *Man. Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 45, art. 2. — ² Decal., lib. 6, cap. 16, n. 111. — ³ De Claus., qu. 3, punct. 2, n. 4. —

Per quot autem vices haec frequentia constituatur, Glossa in cit. cap. *Monasteria* censet constitui per duas vices; scilicet in uno die, vel duobus continuis, ut dicit Gratianus^a). — Verum communis Navarrus et Manuel putant, constitui per tres vices in tribus diebus continuis, ut etiam Sanchez² et Bonacina³; vel per unam vicem singulis mensibus, ut iidem Sanchez et Bonacina; aut quater in eadem hebdomada, ut ait Bonacina. — Qui contra addit, cum Navarro et Manuele apud Sanchez, non constitui frequentiam, si sit quater in anno, sive semel in trimestri. In hoc tamen ultimo casu, dicit Barbosa^b), posse episcopum excommunicare accedentes, si velit.

Circa autem regulares, ipsis jam prius specialiter interdictus fuerat accessus ad colloquendum cum monialibus, in octava Synodo, anno 787, ut habetur in can. *Diffrimimus 21, caus. 18, qu. 2*, ubi: *Adulterium ... interceptum cohabitationem, si habeat aditum monachus ad monacham ... secreto singulariter ad colloquendum*. — Praeterea in decreto S. Congregationis edito, jussu Sixti V, anno 1590, regularibus colloquentibus cum quibuscumque monialibus, sive sui, sive alterius ordinis, vel cum qualibet muliere in monasterio degente, imposita est poena privationis officii, vocis activae et passivae, ipso facto incurrenda. — Confessariis autem regularibus fuit interdictum, in aedibus monialium monasterio contiguis pernoctare,

Sanch., loc. cit., n. 111. — *Bonac.*, loc. cit. — *Navar.*, loc. cit. — *Man. Rodrig.*, loc. cit. — *Sanch.*, loc. cit., n. 110. — *Concil. Nicaen. II*, septimum generale, al. octavum. — *Sixtus V*, Decret. S. C. EE. et RR. [refertur ap. Bizzarri in decreto Urbani VIII, fol. 24, edit. 1863].

^c) Auctores citati (praeter Elbel) loquuntur de domibus, in quibus religiosi ad tempus commorantur.

^d) Bonacina, de *Claus.*, qu. 5, punct. 1, n. 4, sic distinguit: 1° sacristiam ad quam non patet aditus nisi per claustra monasterii, subijci clausurae; 2° sacristiam ad quam aditus non patet nisi per ecclesiam, non subijci clausurae; 3° denique sacristiam quae duas portas habet, unam in ecclesia alteram in claustris; « probabilius arbitror hujusmodi sacristiam, inquit, nomine monasterii comprehendere ..., consequenter ibi clausura servanda est »; hoc tamen non omnino certum

esse, ideoque se non damnare religiosos, qui, ubi est receptum, feminas in sacristiam, admittunt. Et de hac ultima sacristia, quae scilicet duas portas habet, Ferraris, v. *Conventus*, art. 3, n. 14, dicit praxim fere ubique esse contrariam, contrariam nempe opinioni quae vult subijci clausurae.

232. — ^a) Quisnam sit ille Gratianus, qui hic citatur, nescio; sed certe hoc habet Llamas, *Method. curat.*, *Appendix*, § 4.

^b) Barbosa, *alleg.* 102, n. 70: « Ego tamen, inquit, melius credo dicendum istius frequentiae declarationem, si ea intercedat in hoc casu, remittendam esse iudicis arbitrio ».

Quandonam adsit frequentia.

Poenae contra regulares accedentes ad colloquendum.

aut facere ut alii pernoctent, vel alias secum retinere; item, ne in iis cibum sumant, extra tempus confessionum generalium. — Et haec lex verius obligat sub mortali; ut docent Bonacina¹ cum Sayro^{c)}, Homobono et Barchio; ac Ciera² cum Po-testà, Verricelli^{d)}, Donato, Llamas^{e)} et Manuele^{f)} (contra Navarrum^{c)} et Palaum): ex decreto S. C. Concilii, edito 1 Julii 1626^{g)}, ubi declaratum fuit, regulares accedentes ad monasteria monialium contra formam praefati decreti, editi mandato Sixti V, *ultra poenas, incur-rere etiam poenam peccati mortalis.*

Item hic notandum, quod in praefato decreto Sixti V dictum fuit regulares tantum a S. Congregatione impetrare posse licentiam ad colloquendum cum monialibus. — Sed eadem S. C. Concilii^{h)}, in alio decreto (in extensum relato a Bonacina³ et a Ciera⁴) de mandato Urbani VIII, 20 Nov. 1623, concessit *locorum Ordinariis, ut, quatenus sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint per quatuor vices ad summum quolibet anno, cuique regulari, ut moniales sibi in primo et secundo tantum consanguinitatis gradu conjunctas convenire et alloqui possit. Id vero..., ut nullo modo liceat diebus festiis, aut Adventu, Quadragesima, feria sexta, sabbato et vigiliis; praedictaque licentia obtenta ab Ordinario, et ab alio ad quem spectat eam concedere, assignetur confessorio*

¹ De Claus., qu. 3, punct. 4, num. 4. - Homob., de casib. reserv., part. 2, cap. 5, sect. 2, § Quarto incidunt. - Barco Specchio, cap. 9, de Parlato e porte, § La monaca che parla. - ² Diss. 6, qu. 3, n. 26, v. Verum. - ³ Poestà, Exam. eccl., tom. 1, num. 1465 et 1466. -

^{c)} Sayrus, *Clav.*, lib. 3, cap. 7, num. 25, citatur pro ratione tantum hujus sententiae, quod nempe gravis poena temporalis adjecta legi praesertim ecclesiasticae, indicat eam sub mortali obligare. Quod Navarrus, infra citatus, negat, *Man.*, cap. 23, n. 55 et seqq., nisi aliter constet de mente legislatoris.

^{d)} Verricelli, *Quaest. mor.*, tr. 8, qu. 66, n. 11, ita sane docet, sed addit: Fateor tamen oppositam sententiam esse probabilem ac tamen in conscientia.

^{e)} Llamas, *Methodi append.*, § 4, male citatur a Ciera; non enim est ad rem allegatio.

^{f)} Manuel Rodriguez, *loc. cit.*, qu. 45, art. 4, non satis accurate citatur a Sanchez (a

ordinario monasterii, qui penes se retinere debeat, isque associet et praesens sit; et ausculatrices de more, non autem aliae, assistant: praedictaque licentia pro die et hora certa, et in scriptis concedatur, in librisque cancellariae ejusdem Ordinarii adnotetur. Quod si Ordinarii... aliter, quam servata forma supradicta, licentias concesserint vel permiserint, sciant se intentionis Sanctissimi Domini nostri transgressores..., regulares autem poenis in supradicto decreto (scilicet, Sixti V) contentis, ac si nullam licentiam obtinissent, se noverint addictos, etc.

Sed postquam haec scripsiⁱ⁾, inveni quod, cum apud S. C. Concilii factum fuisset quaesitum, an regulares accedendo ad colloquendum cum monialibus sine licentia episcopi, peccent mortaliter, etiamsi accedant ex rationabili causa? S. Congregatio die 26 Nov. 1672 (ut habetur apud Monacelli⁵⁾), respondit, non licere sine licentia episcopi^{j)}. Et idem habetur in bulla *Gravissimo*, edita die 31 Octobris 1749 a Benedicto XIV, in qua refertur, vetitum fuisse regularibus a S. Congregatione, accedere sine licentia episcopi ad monasteria monialium, nec etiam ipsis subjecta. — His autem positis, videntur hodie regulares (quidquid alia decreta prius statuerint, quae in desuetudinem abierunt) licite posse accedere toties quoties ad colloquendum cum monialibus, ex licentia episcopi.

Donat., Praxis, tom. 4, tr. 6, qu. 5, num. 5. - *Palaus* tr. 16, disp. 4, punct. 11, num. 8. - ² Loc. cit., num. 4. - ⁴ Loc. cit., n. 26. - *Decret. S. C. EE. et RR.*, cfr. Bizzarri Collectan., fol. 24, edit. 1863. - ⁵ Appendix ad Formular. tom. 1.

quo allegationem mutuatus est Ciera); negat enim accessum hunc esse plus quam veniale.

^{g)} Habentur apud Pallottini aliae et quidem similes declarationes S. C. C., v. Monasteria monialium, § 2, n. 31.

^{h)} Lege: S. C. Negotiis regularium praefecta.

ⁱ⁾ Hanc adnotationem addidit S. Doctor inde a quarta editione.

^{j)} Et habetur apud Pallottini, *loc. cit.*, n. 31, in nota, et quidem ibi S. C. C. declaravit nullam, quantumvis honestam et rationabilem, causam eximere a gravi culpa regulares accedentes ad moniales sine episcopi licentia.

Haec praescripta sunt de jure communi.

In omnibus autem fere dioecibus, et signanter in Neapolitana, adest casus reservatus cum excommunicatione *in loquentes, sine archiepiscopi vel vicarii monialium licentia, cum monialibus in monasteriis etiam exemptis, vel cum aliqua aut aliquibus earum, etiamsi sit conversa aut novitia, sive educationis, sive alterius rei causa ibidem commoretur; conjunctis in primo vel secundo consanguinitatis gradu dumtaxat exceptis. Declarantes, quod qui facultatem obtinuerit loquendi cum aliqua praedictarum, non possit data opera et ex professo cum aliis loqui. Insuper (excommunicantur) ii praesertim, qui cum aliqua ex praedictis aut coram ipsis, tam in monasteriis, quam conservatoriis, seu collegiis, commorantibus, de rebus obscenis per verba aut actus impudicos, praesentes egerint; absentes vero, per litteras aut internuntios. Necnon viri aut mulieres, sive intra, sive extra monasterii vel conservatorii, aut collegii septa, qui praedictas litteras vel mandata detulerint.*

233. - Dubitatur 1°. *An in tali prohibitione vetetur solus accessus, sine colloquutione?*

Affirmant^{a)} Sanchez¹; et Bonacina²

¹ Decal., lib. 6, cap. 16, n. 112. - ² De Claus., qu. 3, punct. 1, n. 3. - *Navar.*, de Regular., Comment. 4, n. 61, v. Quinto. - *Innoc.*, in cap. *Monasteria*, de vita et honest. cleric. - *Rodrig.*, tom. 1, qu. 45, art. 2. - ³ Cap. 7, § 10, qu. 1. - *Joseph. de Januar.*, de Casib. reserv., part. 1, resol. 34, n. 15. - ⁴ Loc. cit., qu. 1. - *Ascan. Tambur.*, de Jure Abbatissar., disp. 25, qu. 8, ad 1. - *Januar.*, loc. cit. - ⁵ Loc. cit., n. 2. - *Graff.*, Consil. lib. 5, consil. 22, de sent. excom., num. 23. - *Homob.*, de Casib. reserv., part. 2, cap. 5, v. *Secundo hoc casu*. - *Meroll.*, disp. 1, cap. 2, num. 625. - *Pasqual.*, Observat. in Lauret. de

233. - ^{a)} Affirmant quatenus dicunt prohiberi accessum causa loquendi vel aspectus activi aut passivi. Negant tamen prohiberi accessum alio fine. Innocentius vero brevius: « Non tamen ad loquendum cum eis [debent accedere] nec domos suas frequentare quis debet ».

^{b)} Jordanus Pax, *lib. 7, tit. 12, n. 60*, videtur utique sic tenere, non tamen adeo clare loquitur.

^{c)} Diana, *part. 3, tr. 2, resol. 48, v. Nota 7*, hanc utique sententiam affert, sed addit: « Licet contrarium, et magis probabiliter tenendum sit, quia principaliter et per se pro-

hibetur in tali casu ipsa colloquutio, accessus vero ad monasterium prohibetur per accidens ».

^{d)} Lezana, *Sum.*, v. Moniales, num. 20, citatur utique a Cajetano de Alexandris, sed male; dicit enim incurrere in censuram eum qui cum moniali praesenti loqueretur per interpretem, et addit: « Idem de eo qui loquitur cum moniali, quae est intra clausuram, ex domo propinqua illi, tenet contra Graffium Diana ».

^{e)} Homobonus, *loc. cit.*, v. *Quarto famuli*, non citatur pro hoc asserto a Bonacina, neque id habet.

Hinc probabiliter dicunt Diana^{c)}; De Alexandris⁴ cum Lezana^{d)}, Tamburinio et Januario, et consentit idem Bonacina⁵ cum Graffis et Homobono (contra Merollam et Pasqualigo), per se loquendo, non esse vetitum colloqui cum monialibus e domo propinqua; quia deficit accessus. — Sicut nec etiam scribere; ut Bonacina⁶, Mazzotta⁷; et De Alexandris⁸ cum Barbosa, Riccio, Tamburinio, Januario et aliis. — Sic etiam non prohibetur colloqui per nuntium transmissum. Bonacina⁹ cum Graffis et Homobono^{e)}; ac Mazzotta¹⁰ cum Quarti, Januario et Diana.

Dixi: *per se loquendo*. — Nam, juxta casum reservatum Neapolitani (ut bene notant

Franchis, num. 1124. - ⁸ Loc. cit., punct. 2, num. 5. - ⁷ Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, n. 5. - ⁸ Loc. cit., qu. 1. - *Barbos.*, in cap. *Monasteria*, de Jure eccles., lib. 1, cap. 44, num. 170. Cfr. alleg. 102, num. 81. - *Ricci*, Praxis aurea, part. 2, resol. 65. - *Ascan. Tambur.*, loc. cit., disp. 25, qu. 8, ad 3. - *Januar.*, loc. cit., resol. 34, num. 49. - ⁹ Loc. cit., num. 2. - *Jacob. de Graff.*, loc. cit., consil. 22, n. 29 (non citatus pro hoc a Bonac.). - ¹⁰ Loc. cit., n. 5. - *Quarti*, de Casib. reserv., sect. 1, cap. 1, cas. 4, diff. 5. - *Januar.*, loc. cit., n. 49. - *Diana*, part. 3, tr. 2, resol. 48, not. 2.

Probabilis vetatur solus accessus cum colloquutione.

Probabiliter non prohibetur loqui e domo propinqua.

Nec scribere.

Nec loqui per nuntium.

Limitatio pro dioecesi neapolitana.

Lex verius obligans sub mortali.

Antea ab Ordinario qui eam non poterat dare nisi quater per annum.

Ciera¹ et idem Mazzotta²), incurrunt excommunicationem etiam qui colloquuntur e domibus propinquis, et etiam qui loquuntur cum moniali nihil respondente. Ibi enim excommunicantur, non solum colloquentes, sed simpliciter loquentes; item omnes *absentes*, qui cum moniali, vel alia degente in monasterio vel conservatorio *de rebus obscenis egerint per litteras aut internuntios*.

234. — Dubitatur 2°. *An loquentes per nutus aut signa non obscena, incurrant casum reservatum?*

Affirmant Mazzotta³ cum Quarti, Januario, Graffiis et Baucio; quia conceptus bene alteri manifestantur tam verbis, quam signis. — Sed merito probabile putat oppositum ipse Mazzotta cum Pellizzario^{a)}, Tamburinio^{b)} et Diana^{b)}; nam locutio per signa non est proprie locutio: prohibitiones autem, tanquam odiosae, stricte sunt intelligendae.

235. — Dubitatur 3°. *An sit peccatum mortale, semel colloqui cum moniali?*

Loquendo de jure communi Sanchez⁴ cum Navarro censet, quod etiam frequenter et sine justa causa cum monialibus colloquentes non peccent mortaliter, nisi ipsi post monitionem episcopi non desistant. — At dicunt Bonacina⁵; et De Alexandris⁶ cum Miranda, Rodriguez et aliis, ex decreto S. C. 1 Julii 1606^{a)}, quod hujusmodi monasteria frequentantes, licet non incurrant poenas nisi post monitionem

episcopi: tamen non excusantur a mortali, quia in decreto S. C. Concilii (edito, ut supra, jussu Sixti V) imponitur poena valde gravis, quae non solet imponi nisi pro gravi culpa. — Sed huic responderi potest, id ibi dispositum esse tantum circa regulares.

Loquendo vero de casu reservato in nostra dioecesi, nulli dubium, peccare mortaliter qui adhuc semel, per tempus notabile, loquitur cum moniali; ut bene ajunt Mazzotta⁷; et Ciera⁸ cum Januario et Quarti. — Ibi enim non frequentatio, sed sola locutio vetita est.

236. — Dubitatur 4°. *An in hujusmodi locutione detur parvitas materiae?*

Negat De Alexandris⁹; idque probat ex decreto S. C. edito 1 Maji 1669^{a)}, approbato a Clemente IX, ubi: *S. Congregatio Concilii Tridentini, habita notitia, quod nonnulli regulares absque licentia crates monialium adire et frequentare non dubitent, praetendentes non esse prohibitum per breve tempus, etiam ad quadrantem horae cum dimidio, moniales alloqui; ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem praedictam improbens ac damnans, declaravit, regulares qui ad monasteria monialium, quamvis ipsis regularibus subjecta, absque legitima facultate accedunt colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mortaliter, eosque poena excommunicationis, privationis*

Nisi agatur de regularibus.

Bene vero in dioecesi neapolitana.

Juxta alios, non datur parvitas materiae.

Admittenda est.

Qualis sit parva materia.

vocis activae et passivae, aliisque statutis poenis posse ab Ordinario, tanquam Sedis apostolicae delegato, coerceri. — Ex verbis igitur illis *per quodcumque modicum temporis*, infert De Alexandris^{b)}, non dari parvitatem materiae in tali locutione.

Affirmant tamen communiter Bonacina¹, Diana²; Mazzotta³ cum Quarti, Verricelli et Tamburinio; ac Ciera⁴ (cum Januario), qui ait, parvitatem materiae ab omnibus in hoc admitti debere. — Et merito. Nam adhuc in praeceptis divinis datur materiae parvitas quae excusat a mortali: nisi (ut communiter doctores tradunt) in qualibet parva materia reperitur tota malitia culpa, ut est in perjurio, re venerea et simonia.

Discrepant vero auctores in assignando, qualis sit in tali locutione parva materia. — Ciera⁵ cum Januario censet, esse pauca verba: quae Merolla⁶ putat esse decem verba^{c)}. — Diana autem et Mazzotta^{d)} putant, esse spatium unius *Miserere*, et aliquid amplius. — Demum Quarti et Verricelli (apud Mazzotta) dicunt, esse unum quadrantem. Neque videtur (ut putat De Alexandris) in decreto Clementis IX reprobata fuisse hanc opinionem: licet enim ibi prohibeatur locutio per quodcumque modicum spatium, id tamen declaratum est tantum de regularibus, quibus utique valde strictius vetita est locutio cum monialibus. Nec etiam ibi omnino videtur (ut censet Ciera) rejectam esse opinionem Quarti, nempe, quadrantem esse mate-

riam parvam; nam ibi verius non fuit damnata, nisi opinio de quadrante cum dimidio, verbis illis: *Praetendentes non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horae cum dimidio*. Propositio copulative damnata est, scilicet, quod sit breve tempus, etiamsi extendatur ad quadrantem cum dimidio^{e)}.

Si quis autem multoties, per plurimos dies, colloqueretur cum aliqua moniali per aliquod tempus continuatum, etiam per se non notabile: difficulter eum excusarem a mortali, et ab excommunicatione. Quia tales colloquutiones, licet non physice, moraliter tamen conjungi videntur.

237. — Dubitatur 5°. *An liceat colloqui cum moniali ob necessitatem vel utilitatem spiritualem, sine licentia?*

Affirmant Diana⁷; et Lezana, de Januario, Peyrinis, Bordonus^{a)}, etc. apud Mazzotta⁸. — Quia non praesumitur praelatus velle impedire spiritualem monialium profectum; sicut enim taliter loquens potest colloqui cum excommunicato, ita cum moniali.

Sed negat Ciera⁹; et illi omnino ipse adhaere. Nam si aliis permitteretur loqui cum monialibus propter hanc causam boni spiritualis sine licentia, id noceret bono communi, cum facile plurimi hallucinarentur; et ideo bonum commune praeferrere debet privato. — Praeterquam quod, in nostro casu, vix unquam cessat adaequate (nec etiam in particulari) finis prohibitionis: eo quod de facili in tali colloquutione subest periculum, quod inter se

Breves colloquutiones coalescere possunt.

Juxta alios, loqui ob bonum spirituale est licitum.

Id omnino negat S. Doctor.

¹ Diss. 6, qu. 3, num. 13. — ² Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, num. 5. — ³ Loc. cit. - Quarti, de Casib. reserv., sect. 1, cap. 1, cas. 4, diff. 3. - Januario, de Casib. reserv., part. 1, resol. 34, num. 49. - Graff., Pract. casuum reserv., lib. 2, cap. 5, num. 33. - Baucius, Casus singulares consc., cas. 224, v. *Petes 1*. - Mazzotta, loc. cit. — ⁴ Decal., lib. 6, cap. 16, num. 120. —

Navar., Man., cap. 25, num. 110, v. *Trigesimo secundo*. — ⁵ De Claus., qu. 3, punct. 3, num. 1. — ⁶ Cap. 7, § 10, qu. 2. - *Miranda*, de Monialib., qu. 4, art. 1. - *Rodrig.*, tom. 1, qu. 45, art. 4. — ⁷ Loc. cit., cap. 2, § 1, n. 5. — ⁸ Diss. 6, qu. 1, num. 9. - *Januario*, loc. cit., num. 13. - *Quarti*, loc. cit., cas. 4, diff. 1, v. *Secunda causa*. — ⁹ Cap. 7, § 10, qu. 3.

234. — ^{a)} Pellizzarius, de *Monialib.*, cap. 5, n. 215 (edit. non correct.), probabile existimat, eo quod dicit de ratione quae excusat loquentem per interpretem « videri posset alicui valere etiam in casu quo quis monialem alloquatur signis ac nutibus ». Sed concludit: « Ego quidem in praxi puto consulendam et sequendam esse opinionem Dianae [contrariam] ut favorabiliorem animae ».

^{b)} Ascanius Tamburinius, loc. cit., ad 3, male citatur a Mazzotta; nam haec solum dicit: « An per nutus et signa moniales alloquens incurrat dictam excommunicationem... Respon-

det affirmative Graff. » Diana pejus citatur a Mazzotta; ipse enim assertive, *part. 4, tr. 2, resol. 48*, v. *Nota 2*, pronuntiat: « Qui per nutus et signa moniales alloquitur, incurrit in excommunicationem, quidquid asserant aliqui neoterici ».

235. — ^{a)} Habetur simile decretum S. C. C. de die 11 Maji 1669, apud Pallottini, v. *Monasteria monialium*, § 2, n. 31, ubi dicitur posse hos regulares poenis statutis ab Ordinario coerceri.

236. — ^{a)} Habetur apud Pallottini, loc. cit., num. 31, sed sub die 11 Maji 1669.

¹ De Claus., qu. 3, punct. 3, n. 1. — ² Part. 3, tr. 2, resol. 48. v. *Nota 6*. — ³ Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, n. 5. - *Quarti*, de Casib. reserv., sect. 1, cap. 1, cas. 4, diff. 1, v. *Secunda causa*. - *Verricel.*, Quaest. mor., tr. 8, qu. 66, num. 31. - *Thom. Tambur.*, de Casib. reserv., cap. 6, num. 25, i. f. — ⁴ Diss. 6, qu. 1, num. 9. - *Januario*, de Casib. reserv., part. 1, resol. 34, n. 36 et 37. — ⁵ Loc. cit., num. 9. - *Januario*, loc. cit., num. 37. — ⁶ Disp. 1,

cap. 2, n. 607. — *Diana*, loc. cit., v. *Nota 6*. - *Mazzotta*, loc. cit. - *Quarti*, loc. cit., v. *Caeterum*. - *Verricel.*, loc. cit., num. 31. - *De Alex.*, loc. cit., qu. 3. — *Ciera*, loc. cit., n. 9. — ⁷ Part. 3, tr. 2, resol. 104. - *Lezana*, Sum., v. *Moniales*, n. 20. - *Januario*, de Casib. reserv., part. 1, resol. 36 et resol. 34, n. 17. - *Peyrin.*, tom. 2, in constit. 5 Pii V, num. 36. — ⁸ Loc. cit., num. 5. — ⁹ Loc. cit., num. 8.

^{b)} De Alexandris, loc. cit., ita sane docet, sed hanc suam sententiam non colligit *ex-presse* ex dictis verbis.

^{c)} Nisi tamen sint obscena, quo casu duo vel tria verba sufficere ait Merolla ad incurrendam excommunicationem.

^{d)} Rectius: Diana *apud* Mazzotta, loc. cit.

^{e)} Postea tamen S. Doctor, *Hom. Apost.*, tr. 19, n. 41, aliter scripsit: « Dicit Ciera non

esse per tale decretum reprobata opinio Quarti quod horae quadrans sit parva materia .. De hac opinione doctis committo iudicandum, sed ego non audeo eam probare, propter alia verba quae adjunguntur illi prohibitioni: *per quodcumque modicum temporis spatium* ».

237. — ^{a)} Bordonus, *Variar. Resol. part. 1, resol. 7, n. 82*, id refert ex aliis auctoribus,

loquens et monialis aliquo affectu capiantur, et ipsorum conversatio ex spirituali deveniat carnalis. Hinc recte decrevit S. Congregatio die 26 Nov. 1672 (ut refert Benedictus XIV¹), nullam, quamvis honestam et rationabilem causam, a gravi culpa excusare regularem, qui colloquitur cum moniali.

238. — Dubitatur 6°. *An liceat sine licentia loqui cum abbatissa?*

Affirmant Diana² cum Vidal et Zambello; Pellizzarius³, Mazzotta⁴; item Lezana, Tamburinus et Januario, apud De Alexandris⁵; ac adhaeret Felix Potestas⁶. — Quia nomine *monachorum*, non venit abbas; ut censet Glossa⁷ et ibi Panormitanus; ac Cardinalis⁸, apud Diana⁶.

Negant vero De Alexandris⁷ cum Megala, Calderino⁹ et Rota Romana¹⁰; ac Ciera⁸ cum Graffis et Merolla. — Ratio: tum quia praedicta prohibitio non est odiosa; sed potius est favorabilis, cum ipsa valde prosit spirituali profectui monialium; tum quia in decreto S. C. edito jussu Sixti V (relato n. 322, v. *Circa au-*

tem) vetatur locutio, non solum cum monialibus, sed cum qualibet persona intra claustra degente. Et in constitut. Alexandri VII *Sacrosancti* (apud de Alexandris⁹) prohibetur hujusmodi allocutio etiam cum abbatissis, priorissis, etc.

Sed, his non obstantibus, non audeo improbare primam sententiam: praesertim, quia abbatissae ut plurimum eliguntur ex senioribus et prudentioribus, ipsaque frequentiore necessitate habent, ratione officii, tractandi cum extraneis. Ad decretum autem Alexandri respondet Potestas¹⁰, illud fuisse particulare pro Urbe Roma, forte ob peculiare causas ibi emergentes. Praeterquam quod, respectu Urbis, ibi expressum est comprehendi etiam abbatissas. Si igitur Pontifex, ubi voluit eas comprehendi, illas expressit; ergo ubi non exprimitur, videntur non comprehendi: alias, non erat opus eas exprimere.

239. — Dubitatur 7°. *Quinam eximantur ab hac prohibitione?*

Eximuntur 1°. Coniuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis; ut exprimitur in casu Neapoli reservato. — Pu-

S. Doctor non audeo damnare primam sententiam.

2°. Gravi metu ducti.

3°. Pauperes et famulii.

Eximuntur 1° quidam coniuncti.

Pueri doli capaces non eximuntur a peccato.

Casib. reserv., part. 1, resol. 44. — ⁵ Cap. 7, § 10, qu. 5. — *Panorm.*, in cap. fin. de Simonia, n. 2 et 3. — ⁶ Part. 3, tr. 2, resol. 48, v. *Nota 3.* — ⁷ Loc. cit., qu. 5. — *Megal.*, Promptuar., v. *Corruptio virginis*, num. 14. — ⁸ Diss. 6, qu. 1, num. 11. — *Graff.*, Practic. casuum reserv., lib. 2, cap. 5, num. 37 et 38. — *Merol.*, disp. 1, cap. 2, num. 607. — *Alex. VII.* Constit. *Sacrosancti*, de die 30 Martii 1658, § 6, in Bullar. Mainardi. — ⁹ Loc. cit., qu. 5. — ¹⁰ Exam. eccl., tom. 1, n. 1477.

¹ De Synodo, lib. 9, cap. 15, n. 7; cfr. etiam Pallottini, v. *Monasteria monialium*, § 2, n. 31, in nota. — ² Part. 3, tr. 2, resol. 48, vers. *Nota 3* et part. 10, tr. 14, resol. 49, vers. *Nota 2.* — *Vidal.*, Arca vital., vers. *de Monialibus*, inquis. 2, n. 89. — *Zambell.*, Repertor. mor., v. *Moniales*, n. 24. — ³ De Monial., cap. 5, n. 208 (dit. non correct.). — ⁴ Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, n. 5, vers. *Tertio.* — *Lezana*, Sum., v. *Moniales*, n. 22. — *Ascan. Tambur.*, de Jure Abbatissar., disp. 25, qu. 8, ad 5. — *Januar.*, de

quos utique non reprobatur. Addit auctores hic citatos tractare de religioso, qui sic cum moniali colloqueretur.

238. — ^a) Potestà, tom. 1, n. 1477, adhaeret eo sensu quo negat tantum pro monasteriis Urbis.

^b) Glossa in cap. fin. de simonia, v. *Abbate*, male citatur a Diana; oppositum enim habet dicens: «Mandatum fuit alicui ut dispensaret cum monachis, qui per simoniam monasterium sunt ingressi, nulla mentione habita de abbatibus, et tamen hoc extenditur ad abbates». Cardinalis Zabarella, in *Clem.*, 1 de regular., num. 7, male item a Diana citatur; ibi enim refert sententiam quae negat abbatem venire nomine monachorum in poenalibus; sed huic sententiae non adhaeret; quin immo, in cap. fin. de simonia, oppon. 1, expresse scribit: «Ego dico quod nomine monachorum venit ita abbas sicut non abbates; quia abbas non desinit

esse monachus; unde etiam in poenalibus nomine monialium venit abbatissa... Fortius ergo in non poenalibus».

^c) Rota Romana et Calderinus hic allegantur quatenus ex eorum dictis ista sententia colligi potest, in quantum scilicet Rota, *Decis. Seraphin.*, decis. 980, n. 8 et *Decis. diversor.*, part. 1, decis. 791, num. 10, dicit sub particula universali comprehendi etiam eos, qui alias non comprehenderentur; et in quantum eadem Rota, *Decis. diversor.*, part. 1, decis. 233, n. 9 et 28, asserit clausulam universalem retinere propriam significationem etiam in materia odiosa, ex Gaspere Calderino, qui, *Consil. 1, de consanguin.*, negat verba in materia dispensationis amittere proprium significatum, nisi quando apparet de intentione scribentis, vel aliter non posset salvari nisi verba improprietur. Cum igitur Sixtus V prohibeat colloquutionem cum monialibus sororibus et qualibet alia persona

tat autem Ciera¹, eximi etiam qui sunt consanguinei in secundo et tertio gradu; quia in favorabilibus lata faciendae est interpretatio. Sed huic opinioni non acquiesco: nam qui est in secundo et tertio, revera non potest dici esse in secundo. Ille enim secundus gradus computatur in moniali, respectu ad stipitem; respectu vero ad colloquentem, reipsa est in tertio, juxta regulam a nemine dubitatam, nempe consanguineos tot gradibus distare inter se, quot gradibus remotior distat a stipite.

Eximuntur 2°. Qui gravi metu ducti, honeste alloquuntur moniales; quia in tali discrimine lex ecclesiastica non obligat. — Est commune: vide Ciera².

Eximuntur 3°. Pauperes, et publice quaestuant; ex usu et ex tacita licentia superiorum. — Et sic etiam famuli deferentes dona, brevique se expedientes³. De Alexandris⁴; et Mazzotta⁴ cum Pellizzario.

240. — Dubitatur 8°. *An pueri impuberes eximantur a prohibitione loquendi cum monialibus?* — Nulli dubium, quod ipsi, si essent doli capaces, et talem colloquutionem frequentarent, non excusarentur a peccato; cum prohibitio in cap. *Monasteria, de vita et honest. cleric.* omnes comprehendat.

¹ Diss. 6, qu. 1, n. 5. — ² Disp. 6, qu. 2, n. 20. — ³ Cap. 7, § 10, qu. 14. — ⁴ Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, n. 5, v. *Secundo.* — *Pellis.*, de Monialib., cap. 5, sect. 5, n. 212 et 218. — *Graff.*, Consil. 22, de sent. excomm., n. 9. — ⁵ Loc. cit., qu. 9. — *Diana*, part. 10, tr. 14, resol. 49. — *Diana*, part. 3, tr. 2, resol. 103. — *Lezana*, Sum., v. *Mo-*

An autem in illis dioecesibus, in quibus collocutio prohibetur, sub excommunicatione Ordinario reservata, impuberes ab ea excusentur? — Negat Graffis. — Sed verius affirmat De Alexandris⁵ cum Bonacina⁶, Diana et aliis; ex cap. *Pueris, de delict. pueror.* ubi dicuntur pueri non esse puniendi, sicut puberes. Et hoc certum est in dioecesi Neapolitana, ubi pueri minores quartodecimo anno expresse eximuntur a casibus reservatis.

241. — Dubitatur 9°. *An regulares colloquentes cum monialibus incurrant excommunicationem reservatam, latam ab episcopo?* — Adsunt quatuor sententiae:

Prima absolute negat¹ cum Diana, Lezana, Quarti et Merolla, apud Ciera⁶. Quia, licet episcopi circa clausuram monialium, ex Tridentino⁷ procedant ut delegati Sedis apostolicae; tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra religiosos.

Secunda sententia omnino opposita, quam tenent Navarrus, Graffis⁸ et Campanile⁹ apud Barbosa⁸, et cui adhaeret Ciera⁹, dicit, omnes regulares, etiam speciales privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab episcopo.

Tertia sententia, quam tenent Januario, Duardus, Fagundez¹⁰ et Riccius¹¹, apud

niales, num. 26. — *Quarti*, sect. 1, cap. 1, cas. 4, diff. 7. — *Merolla*, disp. 1, cap. 2, n. 613. — ⁶ Diss. 6, qu. 3, n. 24. — ⁷ Sess. 25, de Regular., cap. 5. — *Navar.*, Consil. 2 de sent. excomm. — ⁸ Alleg. 102, n. 73. — ⁹ Loc. cit., n. 26. — *Januar.*, de Casib. reserv., part. 1, resol. 34, num. 16 et seqq. — *Duara.*, in Bull. Coenae, lib. 1, cap. 1, qu. 3, a n. 119.

intra claustra degentibus, censetur et ipsa abbatissa comprehendi sub ista prohibitione.

239. — ^a) Quod breviter sese expedit, silentio praetermittunt de Alexandris et Pellizzarius.

240. — ^a) Bonacina, *de Censur.*, disp. 1, qu. 1, punct. 4, n. 9, in generali ait impuberes doli capaces valide posse ligari censuris tam ab homine quam a jure: illicite vero ab homine.

241. — ^a) Supposito nempe quod habeant privilegium ut non possint excommunicari ab episcopo, uti dicunt Diana, Lezana.

^b) Jacobus de Graffis, *Decis. aur. part. 1, lib. 2, cap. 49, num. 68*, ut citat Barbosa, generatim ait regularem exemptum, extra claustra notorie delinquentem, nec punitum a suo superiore, posse ab episcopo puniri. Sed de praesenti casu tractans *part. 1, lib. 4, cap. 6, n. 2 et 3*, negat includi hac excommunicatione, «si colloquentes sunt monachi

exempti qui colloquerentur cum monialibus non exemptis. Quod tamen intellige: nisi episcopus ferret excommunicationem auctoritate apostolica; tunc enim omnes etiam exemptos comprehendit, ut habetur in Concil. Trident. sess. 25».

^c) Campanile, *Rubric. 12, cap. 16, n. 41*, quartam sententiam tenet dicens regulares etiam exemptos hac excommunicatione devinciri, «nisi tamen privilegio fruerentur ne possint excommunicari».

^d) Fagundez a Ciera (ex Josepho de Januario) non satis recte citatur: nam, de *1° Praec., Eccles. lib. 1, cap. 7, n. 10*, tractat de eo qui loquitur cum moniali exempta, et revera dicit religiosos incurrere excommunicationem, nisi habeant ut habent omnes Mendicantes, privilegium, ut ab episcopo excommunicari nequeant nisi expresse nominati sint).

^e) Riccius allegatus a Ciera ex Diana, non

Sed verius a censura.

Juxta alios, nullus regularis incurrit excommunicationem.

Juxta alios, omnes regulares incurrunt.

Juxta alios, loqui cum abbatissa licitum.

Juxta alios, illicitum.

Juxta alios, regulares incurrunt solum si monasteria sunt exempta.

eumdem Ciera¹, distinguit. Et dicit, non incurrere, si monasteria sint episcopo subiecta; quia, cum in illis episcopus procedat jurisdictione ordinaria, ei non subduntur regulares. Secus vero, si sint exempta; quia in his episcopi procedunt ut Papae delegati.

Juxta alios, regulares privilegiati hanc non incurrunt.

Quarta demum sententia communior, cui magis adhaereo, et tenent Sanchez^{f)}, Barboza², Bonacina³, Fagnanus^{h)} et De Alexandris⁸ cum decreto S. C. 9 Apr. anno 1583ⁱ⁾, aliter distinguit. — Et ait, quod regulares, si habeant speciale privilegium, quod non possint excommunicari aut suspendi ab episcopis (prout habent Mendicantes⁴, et religiosi Societatis Jesu ex bulla Pauli III anno 1549): hi non incurrunt excommunicationem ab episcopo latam. — Secus vero, si tali privilegio careant. Idque probatur ex bulla *Inscrutabili*, edita 5 Febr. 1522^{j)} a Gregorio XV, ubi sic dictum fuit: *Ad haec, tam regulares, quam saeculares ... nullis privilegiis aut exemptionibus tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, vel circa bonorum administrationem monasteriorum monialium, etiam regularibus subjectarum, ab episcopo loci similiter tanquam ab hoc Sedis apostolicae delegato, quoties et quando opus fuerit, puniri et corrigi valeant.*

Secus si non sunt privilegiati.

Conclusio.

Unde inferitur, quod regulares speciali privilegio non muniti, bene incurrunt ex-

communicationem latam ab episcopo in colloquentes cum monialibus; sive monasterium sit exemptum, sive subjectum episcopo. Quia etiam in hoc episcopus procedit contra regulares tanquam delegatus Sedis apostolicae: alias, in eos nullam haberet jurisdictionem puniendi et corrigendi; sicut habere dicitur in bulla. — Secus vero dicendum de regularibus speciali privilegio gaudentibus. Tale enim privilegium hoc importare debet, ut contra eos episcopus, nec etiam ut delegatus Sedis apostolicae, possit procedere; quia, cum regulares ordinarie in aliis sint exempti a jurisdictione episcopi, quando contra eos episcopus procedit, semper ut delegatus procedere debet. Hoc tamen intelligendum, si privilegium post bullam Gregorii sit concessum; non vero si antedum in bulla dicitur: *nullis privilegiis aut exemptionibus tueri se possint, etc.*^{k)}.

242. - Dubitatur 10°. *An peregrini colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi, incurrant excommunicationem ibi reservatam?* — Adsunt tres sententiae:

Prima sententia absolute affirmat; et hanc tenent omnes auctores citati *Lib. III, de Voto, n. 332, v. An autem*: qui dicunt, peregrinum, etiam ad breve tempus commorantem in aliquo loco, fieri illius Ordinarii subditum. — Eandem sententiam tenent de Alexandris⁵, et Ciera⁶; sed alii rationibus ducti, quae meo iudicio non suadent.

Juxta alios, peregrini colloquentes excommunicantur.

¹ Diss. 6, qu. 3, num. 26. — ² Allegat. 102, num. 73. — ³ Cap. 7, § 10, qu. 12. — ⁴ Compend. privil. Minorum, v. *Exemptio*, n. 9, 23 et seq. — *Paul. III*, bulla *Licet debet*

tum, § 17, de die 18 Octobris 1549; in Bullar. Mainardi. — Bulla *Inscrutabilis*, § 4; in Bullar. cit. — ⁵ Cap. 7, § 10, qu. 10. — ⁶ Diss. 6, qu. 4, n. 34.

de regularibus in specie, sed in genere quaerit, *Prax. aurea, part. 2, resol. 181*. « Excommunicatio episcopi lata contra alloquentes moniales, an procedat in loquentes cum monialibus exemptis ». Et respondet affirmative.

f) Sanchez utique *de Matr., lib. 7, disp. 33, n. 23*, distinguit, ut refert S. Alphonsus; sed in genere, et suam distinctionem limitat his verbis « Nisi expresse concedatur episcopis ut in iis casibus possint censuris latis contra exemptos procedere, ut evenit in decreto Trid. sess. 25 ... cap. 5, ut clausuram monialibus imponant, et inobedientes aut contradicentes compellant censuris ». Quibus sane verbis excludit praesentem casum a distinctione posita.

g) Bonacina, *de Clausura, qu. 3, punct. 4, n. 8*, in generali dicit religiosos non exemptos, hujusmodi censuris affici; exemptos vero non affici.

h) Fagnanus haec dicit, *in cap. Quanto, de privileg., n. 9*, de regulari qui monialem exemptam alloqueretur.

i) Et sane apud Pallottini, v. *Monasteria monialium, § 2, n. 36*, refertur declaratio S. C. C. quae dicit episcopum posse id prohibere regularibus sub poena excommunicationis sibi reservatae, nec distinguit inter privilegiatos et non privilegiatos.

j) Lege: 1622.

k) Haec scripsit S. Doctor in secunda editione. Postea tamen suam reformavit opinionem, nam, *Hom. Apost., tr. 19, n. 43*, haec

Juxta alios, excommunicantur solum si monasteria sint exempta.

Secunda vero sententia, quam tenent Januario¹ et Donatus², dicit comprehendere peregrinos, si monasteria sint exempta. Quia in his, episcopi ex Tridentino³ procedunt ut Papae delegati: unde ipsi etiam peregrini subjiciuntur. — Secus si monasteria sint episcopo subiecta. Quia, ex eodem Tridentino, in illis episcopus procedit jurisdictione ordinaria, cui non subdunt peregrini per breve tempus commorantes; ut tenet probabilior sententia (juxta dicta *Lib. I, de Legib. num. 156, v. Dubit. 2*).

Juxta alios, nunquam excommunicantur.

Tertia vero sententia, quam tenent Pellizzarius, Diana et alii, apud Mazzotta⁴ (qui non reprobatur), dicit, peregrinos brevi alicubi commorantes non incurrere excommunicationem latam ab episcopo loci sive monasterium sit ei subjectum, sive exemptum: propter rationem supra allatam, quia peregrini non tenentur legibus loci.

Nec obstare dicunt, quod, ex Tridentino, episcopi circa clausuram monasteriorum exemptorum procedant ut Papae delegati; nam hoc habent tantum in ordine ad restitutionem et conservationem clausurae, ad quam non pertinet simplex locutus. Sed huic responso merito contradicunt Januario⁵ et Fagnanus⁶; quia accessus ad colloquendum, juxta sensum doctorum, spectat ad clausuram. Idque colligitur ex cap. *Periculoso unic., de statu regul., in 6°* (renovato a Tridentino⁷), ubi dicitur: *Nullique ... ingressus vel accessus (nota) pateat ad easdem: ut sic, a publicis et mundanis conspectibus separatae, omnino servire Deo valeant liberius, et lasciviendi opportunitate sub-*

lata, eidem corda sua et corpora in omni sanctimoniam diligentius custodire. Ergo non solum ingressus, sed etiam accessus prohibitio pertinet ad clausuram: dum etiam accessus praebet monialibus lasciviendi opportunitatem, eisque obstat ne corda Deo diligentius custodiant. Et ideo episcopi in monasteriis exemptis procedunt ut Papae delegati; quia ut tales sunt destinati a Tridentino circa clausuram monialium, prout declaravit S. Congregatio (apud Fagnanum⁸).

His tamen non obstantibus, vide mox dicenda in num. seq. v. *Sed quidquid*.

243. - Dubitatur 11°. *An episcopi, colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi, incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci?*

Non videtur dubitandum, quin ex cap. *Periculoso, de statu regul., in 6°*, etiam episcopi prohibeantur a colloquendo cum monialibus extra suam dioecesim, vel intra cum exemptis: dum ibi dicitur *nullique ... ingressus vel accessus pateat ad easdem*. — Nullibi enim habetur, quod episcopi, aut etiam cardinales, sint exempti a communibus legibus; ut docet Bonacina⁹ cum Rota Romana^{a)} et alii. Et hoc dicit cum Ugolino, procedere etiam in odiosis.

Quoad *excommunicationem* vero, Mazzotta¹⁰; et Diana ac Graffius apud de Alexandris¹¹, negant episcopos eam incurrere; quia lex non ligat aequalem ex cap. *Cum inferior, de majorit. et obed.* — Sed affirmat De Alexandris¹² cum aliis; quia episcopi in alieno territorio censentur privatae personae (ex Panormitano, Hostiensi^{b)} et aliis): unde ipsi subjiciuntur

Peccant episcopi colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi.

Juxta alios, non excommunicantur.

Juxta alios, excommunicantur.

¹ De Casib. reserv., part. 1, resol. 34, n. 24 et 27, cum n. 16 et seqq. — ² Prax. aurea, tom. 4, tr. 6, qu. 22. — ³ Sess. 25, de regular., cap. 5. — *Pelliz.*, de Monialibus, cap. 5, n. 211. — *Diana*, part. 3, tr. 2, resol. 48, v. *Nota 5*. — ⁴ Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, n. 5, v. *Secundo*. — ⁵ De Casib. reserv., part. 1, resol. 34, n. 19 et 20. — ⁶ In cap. *Quanto, de privil.*, n. 15 et 16. — ⁷ Sess. 25, de Regul., cap. 5. — ⁸ Loc. cit., num. 13. Cfr. etiam Pallottini, v. *Monasteria*

monialium, § 2, n. 62, 63 et 73. — ⁹ Disp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 6, num. 34. — *Ugol.*, de Censur., tab. 1, cap. 17, § 6, n. 10. — ¹⁰ Append. de Casib. reserv., cap. 2, § 1, num. 5, v. *Secundo*. — *Diana*, part. 3, tr. 2, resol. 48, v. *Nota 5*. — *Graff.*, de Casib. reserv., lib. 2, cap. 5, num. 27. — ¹¹ Cap. 7, § 10, qu. 6. — ¹² Loc. cit., qu. 6. — *Panorm.*, in cap. *Cum inferior*, de major. et obed., num. 2.

dixit: « An regulares loquendo cum monialibus incurrant excommunicationem reservatam ab episcopo latam? Quicquid dicant alii, affirmamus... Idque valet etiam respectu regularium habentium speciale privilegium, ne episcopus possit eos excommunicare ». Et eo-

dem modo locutus est in *Append. de Privil., n. 80, 5°*.

243. - *a)* Bonacina dicit indeterminate: « Ut saepius in Rota romana judicatum fuisse testantur doctores ».

b) Hostiensis, *Sum., lib. 5, de sent. excom.*

tur, ac alii, eisdem poenis. Et sic De Alexandris refert decisum a S. Congregatione (apud Novarium), die 20 Martii 1627.

Sed quidquid dixerint doctores praefati, hodie concludendum, tam externos, quam episcopos, peccare quidem accedendo ad colloquendum cum monialibus existentibus in aliena dioecesi; sed non incurrere excommunicationem. — Nam in bulla *Gravissimo* Benedicti XIV, edita die 31 Octobris 1749, dicitur, quod tam episcopi, quam exteri, sunt quidem subjecti constitutionibus Ordinarii loci quoad au-

toritatem directivam, non vero quoad coactivam. Quapropter, licet peccent, non tamen poenas incurrunt; quia episcopi et exteri non subjiuntur auctoritati ordinariae episcoporum: *Cum vero* (verba bullae) *iidem ordinariae episcoporum jurisdictioni minime subsint, ideo sunt immunes a poenis*. Ratio quippe est, quia, etsi episcopi sint delegati apostolici circa clausuram monialium, eorum tamen jurisdictionis est ordinaria, tanquam perpetuo annexa episcopali officio; juxta dicta *Lib. VI, n. 594, Dubit. 10*.

BREVIS DISSERTATIO

SUPER CENSURIS CIRCA IMMACULATAM B. V. MARIAE CONCEPTIONEM ^{a)}.

244. — Ante omnia operae pretium est recensere diversas bullas a Summis Pontificibus super hac materia emanatas.

Et I^o. SIXTUS IV in sua extrav. *Cum praeexcelsa*, quae habetur in *extrav. comm. de reliq. et vener. sanctor.* sic ait: *Cum praeexcelsa meritorum insignia, quibus Regina coelorum Virgo Dei Genitrix... utpote via misericordiae, mater gratiae et pietatis... amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et pervigil, ad Regem quem genuit, intercedit... debitum reputamus ut omnipotenti Deo... de ipsius Immaculatae Virginis mira Conceptione gratias et laudes referant, et instituta propterea in Dei Ecclesia missas et alia divina officia, dicant, et illis intersint*. — Inde Summus Pontifex eis qui missam et officium huiusmodi in die festivitatis Conceptionis Mariae, et per octavam dicunt, et ^{b)} illis intersunt, eandem indulgentiam impartitur, quam laurantur in festo Corporis Christi.

Idem Pontifex in sequenti extrav. *Grave nimis, eod. tit.*, edita anno 1483,

excommunicationem ipso facto imposuit asserentibus ^{c)} in concionibus, vel alias quomodolibet, esse haereticos vel graviter peccare, qui tenent, B. V. Mariam praeservatam fuisse a peccato originali, vel ^{d)} qui celebrant officium Conceptionis, vel audiunt de hac conciones. Et pariter ibi excommunicantur, qui pro veris tenent vel legunt libros idem, ut supra, asserentes. — E converso, etiam ibi excommunicantur, qui dicunt ^{e)} esse haereticos vel peccare graviter, tenentes oppositam sententiam.

II°. S. Pius V in sua bulla 114, edita anno 1570, incipiente *Super speculam*, statuit: *Quatenus nemo cujuscumque ordinis, gradus, etc., in popularibus concionibus, vel ubicumque promiscua virorum et mulierum multitudo convenire solet, de hujus controversiae alterutra parte disputare, rationibus vel doctorum auctoritate asserendo propriam sententiam, et contrariam refellendo aut impugnando; vel de hac ipsa quaestione... vulgari sermone scribere vel dictare, praesumat. Qui contra fecerit, suspensionis poenam a di-*

De Alex., cap. 7, § 10, qu. 6. — *Novar.*, Sum. Bullar., part. 1, comment. 43, n. 10. — *S. Pius V*, bulla *Super spe-*

culam, § 2 et 3, de die 30 Nov. 1570; bulla 114 in Bullar. Cherubini; 68 in Bullar. Mainardi.

§ *Quis valeat*, dicit episcopum in aliena dioecesi delinquentem contra canonem episcopi loci, teneri poena hujus statuti.

244. — ^{a)} Hanc dissertationem jam inde ab anno 1748 in prima editione Theologiae moralis S. Doctor hic inseruit, eamque pro

secunda editione recognovit ac deinde in sequentibus editionibus fere immutatam reliquit.

^{b)} Lege: *vel illis intersunt*.

^{c)} Scilicet: qui *ausi fuerint* asserere.

^{d)} Supple: *peccare* qui etc.

^{e)} Scilicet: qui *ausi fuerint* dicere.

vinis... ipso facto incurrat, si modo fuerit in Sacris constitutus; et quocumque praeterea gradu... dignitate vel administratione... sit ipso jure privatus, et ad eadem vel similia munera obtinenda vel obeunda, perpetuae inhabilitatis censurae ipso etiam facto sit obnoxius: super quibus, nisi a Romano Pontifice... dispensari sive absolvi non possit. — Caeterum additum fuit: *Liceat... doctis, in publicis academiae disputationibus... vel ubi alius intersunt qui rem capere possunt, nec scandali subest occasio, de illa quaestione disserere... dum tamen neutra veluti erronea praedicetur*.

Insuper S. Pius V in festo Conceptionis B. Virginis mandavit recitari Officium de Nativitate, mutato verbo *Nativitatis* in aliud *Conceptionis* ^{f)}.

III. PAULUS V in sua bulla 97, emanata anno 1616 (ut refert Illustriss. Episcopus Torni ^{g)}) interdixit sub poena suspensionis et aliis contentis in bulla S. Pii V, mandavit, ne ^{h)} *audeant [cujusque conditionis, etc. personae] in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, et aliis quibuscumque actis publicis, asserere quod B. Virgo fuerit concepta cum peccato originali*. — Ulterius idem Summus Pontifex mandavit sub eisdem censuris et poenis, quod *negativam opinionem, videlicet quod non fuerit concepta cum peccato originali, in praedictis publicis actibus asserentes, aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent*.

IV°. GREGORIUS XV in sua bulla 29, edita anno 1622 (quam refert Bonacina ^{g)}), prohibitionem extendit, et mandavit om-

Paulus V, bulla *Regis pacifici*, de die 6 Jul. 1616; bulla 97 in Bullar. Cherub.; 262 in Bullar. Mainardi. — ¹ Adnotat. in Estium, lib. 3, dist. 3, § 2. Cfr. Bullar. Mainardi, bull. 275 *SSmus Dñus Noster*, de die 31 aug. 1617; § 2. — *Gregorius XV*, bulla *SSmus Dñus Noster*, § 2, de

nibus sub eisdem poenis, ut supra, ut *neque etiam in sermonibus et scriptis privatis audeant asserere, quod eadem Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali: nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere seu tractare... Per hoc tamen, Sanctitas Sua non intendit reprobare hanc opinionem, nec ei ullum prorsus praefudicium inferre, etc.* — Tantum autem ab hoc Pontifice indultum fuit Fratribus ordinis Praedicatorum, ut in privatis colloquiis seu conferentiis inter se dumtaxat, et non alios, possint de opinione affirmativa disserere, sine ulla censura ^{h)}.

V^o. Demum accessit constitutio ALEXANDRI VII *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, edita anno 1661 (quam refert Illustriss. Torni ^{g)}), ubi Summus Pontifex sic incipit loqui: *Vetus est Christi fidelium erga ejus Beatissimam Matrem Virginem Mariam pietas, sentientium, ejus animam in primo instanti creationis atque infusionis in corpus, fuisse speciali Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii, humani generis Redemptoris, a macula peccati originalis praeservatam immunem, atque in hoc sensu ejus Conceptionis festivitatem solemnem ritum colentium et celebrantium. Crevitque horum numerus atque hujusmodi cultus, post editas a fel. rec. Sixto Papa IV praedecessore Nostro, in ejus commendationem apostolicas constitutiones, quas S. Concilium Tridentinum innovavit*. — Deinde addit: *Aucta rursus et propagata fuit pietas haec et cultus erga Deiparam... ita, ut, accedentibus quoque plerisque celebrioribus Academiis*

die 24 Maji 1622; bulla 29 in Bullar. Cherub.; 68 in Bullar. Main. — ² Disp. 3, de suspens. in part., qu. 6, punct. 4, n. 2. — *Alexander VII*, bulla *Sollicitudo omnium ecclesiarum*, § 1, 4 et seqq., de die 8 Dec. 1661; in Bullar. Main. — ³ Loc. cit.

^{f)} Ita sane in Missali Romano, Pii V Pont. Max. jussu edito, in fol., membran. goth., Romae 1570 (itemque in 4°, chartac. goth., Romae 1570) sic legitur rubrica in festo Conceptionis: « In Conceptione B. Mariae dicitur Missa de ejus Nativitate, quae habetur mense Septembris, mutato nomine Nativitatis in Conceptionem ».

^{g)} Verba hic allata non desumuntur ex

bullam 97, *Regis Pacifici*, sed ex bulla ejusdem Pontificis *SSmus Dñus noster*, § 2 et 5, quae est decretum Congr. S. R. et U. Inquis. coram SSmo habitae die 31 Aug. 1617, quam bullam etiam citat Torni in suis *Adnot.* et habetur in Bullar. Mainardi (bull. 275).

^{h)} Et hoc indultum, datum Praedicatoribus, est de die 28 Julii 1622, sed annexum praecedenti bullae § 9.

Certe nec episcopi nec peregrini excommunicantur.

Bullae Sixti IV.

Alexandri VII.

ad hanc sententiam, jam fere omnes catholici eam complectantur. — Deinde prosequitur ac decreta Sixti IV, Pauli V et Gregorii XV, edita in favorem sententiae asserentis animam B. M. V. in sui creatione et in corpus infusione Spiritus sancti gratia donatam et a peccato originali preservatam fuisse, necnon et in favorem festi et cultus Conceptionis ejusdem Virginis Deiparae secundum piam istam sententiam exhibiti, innovat, et sub poenis et censuris in eisdem constitutionibus contentis observari mandat. Insuper omnes qui praefatas constitutiones ita pergent interpretari, ut favorem per illas dictae sententiae, et festo et cultui secundum illam exhibito, frustrentur, vel qui hanc eandem sententiam seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quoquo modo directe vel indirecte, quovis praetextu, scripto seu voce loqui, concionari, tractari, contra ea quidquam determinando aut asserendo, vel contra ea argumenta afferendo et insoluta relinquendo, aut alio quovis excogitabili modo disseverando ausi fuerint, praeter poenas in constitutione Sixti IV contentas, concionandi et publice docendi facultate, nec non voce activa et passiva in quibusvis electionibus ipso facto Pontifex privat.

Idem Alexander VII libros, in quibus praefata sententia, festumque seu cultus secundum illam in dubium revocatur, aut contra eam quomodocumque (ut supra) aliquid scribitur aut legitur, et disputationes contra eam continentur, post Pauli V decreta edita, aut in posterum quomodolibet edenda, prohibet sub poenis et censuris in Indice librorum prohibitorum contentis, atque ipso facto, absque alia declaratione, pro expresse prohibitis haberi mandavit.

245. — Hinc, cum Bonacina¹ inferuntur sequentia: — Et 1°. Incurrit poenas inflictas, qui diceret defendi posse sententiam affirmativam, scilicet quod Conceptio B. Vir-

¹ De Excom. extra bull. Coenae, disp. 2, qu. 3, punct. 34, n. 10, v. *Secundo*. — *Bonac.*, loc. cit., v. *Tertio illum*.

² Legitur in bulla: *inexcogitabili*.

³ Scilicet: supra laudatum Pauli V decretum.

ginis fuerit maculata, vel qui rationes ad eam probandam adduceret: nisi eas produxerit ad illis respondendum; quia hoc non esset agere de sententia affirmativa, sed de pia sententia opposita, ut ejus veritas magis eluceret (ut fusius mox explicabimus).

246. — Infertur 2°. Poenas etiam incurrit, qui asserit festum Conceptionis celebrari, quia Beatissima Virgo sanctificata fuit in utero matris. — Nam hoc pacto (recte ait Bonacina) satis aperte assereret per consequentiam necessariam, Deiparam fuisse in peccato conceptam, et inde sanctificatam; sanctificatio enim necessario privationem sanctitatis supponit. Tanto magis, quod Gregorius XV^{a)} mandavit, in missa et officio, non alio, quam *Conceptionis* vocabulo fideles uti debere. Insuper Alexander VII in praecitata bulla expresse prohibuit, frustrari aut interpretari, vel in dubium revocare, ex quoquo modo, directe vel indirecte, quovis praetextu, favores per dictas bullas praestitos piae sententiae, et festo secundum eam exhibito. Quinam autem esset favor praestitus sententiae piae, si *Conceptionis* nomine posset accipi sanctificatio B. Virginis in alio instanti, quam in primo suae Conceptionis? Et quamvis alias impropiissime acciperetur Conceptio pro sanctificatione (nam ita etiam S. Joannes Baptista et Jeremias possent dici sancte concepti); attamen haec etiam impropria interpretatio vetita certe fuit ab Alexandro VII in sua constitutione (ut dixi), sub poenis ibi contentis.

247. — Infertur 3°. Pariter incurrit, qui transcribit sententiam affirmativam, ut indicet ipsum sectari eam. Hoc enim esset saltem de illa agere.

Infertur 4°. Transgrediens ipso facto incurrit suspensionem a divinis; et etiam (ut probabilius tenet Bonacina contra alios) incurrit inhabilitatem ad officia. — Recte vero dicit non incurrere privatio-

Bonac., de Excom. extra bull. Coenae, disp. 2, qu. 3, punct. 34, n. 11.

246. — ^{a)} Nempe in bulla *SS. Dominus noster* (de die 24 Maji 1622), supra relata, n. 244, ad IV.

qui dicit defendi posse sententiam contrariam immaculatae Conceptioni,

aut quod infesto Conceptionis celebratur festum sanctificationis B. M. V.,

aut qui transcribit sententiam contrariam immaculatae Conceptioni.

Poenae ab omnibus incurruntur.

Ab illis solus Pontifex absolutus.

nem dignitatum, etc., nisi post sententiam judicis.

Infertur 5°. Poenae supradictae non solum incurruntur a constitutis in sacris, ut praescribit S. Pius V; sed etiam ab omnibus; sive ecclesiasticis, sive saecularibus, ut extendit Paulus V et Gregorius XV.

Infertur 6°. Ab his poenis solus Pontifex absolvere potest; et episcopus, quando delictum est occultum.

248. — Quoad tuentes autem sententiam Conceptionis immaculatae, vetatur quidem eis, sub eisdem poenis, sententiam oppositam censurare, et piam sententiam asserere tamquam dogma fidei.

Non autem prohibetur eam rationibus et auctoritatibus probare. — Nam licet S. Pius V in sua bulla (ut supra n. II citata) prohiberit, in popularibus concionibus disputare de alterutra parte hujus controversiae, rationibus vel doctorum auctoritatibus propriam sententiam asserendo, et contrariam refellendo; et insuper Paulus V in alia bulla (relata n. III) mandaverit iis qui piam sententiam tuentur, ut aliam opinionem in publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent (quibus verbis, videntur hi Pontifices prohibuisse adhuc confutare fundamenta sententiae oppositae): — attamen dicendum, vel quod praedictae bullae quoad hoc non sint usu receptae; vel quod laudati Pontifices intellexerint loqui tantum de iis, qui pro pia sententia contendunt, ac si de *dogmatibus* esset (juxta verba, quae S. Pius subdit in dicta bulla); vel quod vetaverint tantum directe contrariam sententiam impugnare, non autem indirecte, argumenta solvendo; vel tandem omnino dicendum, easdem bullas super hoc puncto moderatas fuisse ab ul-

¹ Tract. 20, de Princip. moralit., cap. 9, num. 12. — ² De Incarnat., cap. 8, sect. 3, n. 2. — ³ Quaest. prodrom. ad theses damnat., n. 20, et Curs. theol., part. 3, disp. 1, qu. 2, art. 2, num. 7. — *Velasquez*, De Maria immaculate concepta, lib. 5, dissert. 1 et 3. — *Sifilinus*, Opusc. de Controv. Imm. Conceptionis, prop. 111. — ⁴ Auctor « *Coronae Virgineae* », propos. 102 (ita S. Alphonsus). — ⁵ Synopsis, part. 2, num. 340. — ⁶ Man. theol., part. 2,

249. — ^{a)} Abelly, loc. cit., non dicit eam esse communem.

^{b)} Raynaud, *Pietas Lugdun.*, n. 31, ait

S. ALPHONSI, *Opera moralia*. — Tom. IV.

tima bulla Alexandri VII, ubi aperte permittitur argumenta solvere contrariae sententiae.

249. — Quamvis igitur non liceat piam sententiam ut dogma fidei defendere; licitum tamen nobis procul dubio est, eam veram et communem^{a)} asserere, cum Salmant.¹, Abelly². Immo, eam vocare moraliter certam, et proxime definibilem de fide, ut tenet Viva³ cum Velasquez et Sifilinus; ut etiam sentiunt Raynaud^{b)}, Auctor *Coronae Virgineae*⁴, Platel⁵, Franciscus Perrin⁶, Edmundus Simonnet⁷, Cardinalis Everardus⁸, Lossada⁹. Idem tenet Duvallius¹⁰, ubi sic concludit: *Satius puto dicere, opinionem nostram esse in apice certitudinis theologicae ...; nihilque ei pro fidei assensu, praeter expressam Ecclesiae definitionem, deesse.*

250. — Tot igitur auctoritatibus munitus, idem ego ut minoris assero, et breviter hic probabo. — Protestor quidem, nullatenus me recedere velle a pontificiis decretis, quibus obediens subscribo; sed tantum in meae Reginae obsequium, hic rationes promovere sententiae piae, ad mentem alicujus dilucidandam qui contrarium sentiret. Etenim reapse mihi videtur pia sententia, licet usque adhuc non sit de fide declarata, esse hodie luce meridiana clarior.

251. — Omitto eam probare revelationibus, quas alii afferunt. — Scriptum enim invenitur, Beatam Virginem sic revelasse S. Birgittae¹¹: *Omne peccatum Adae segregatum fuit a me. Et*¹²: *Et veritas est, quod ego concepta fui sine peccato originali. Et*¹³: *Sed scito, quod Conceptio mea non omnibus nota fuit ... Sic placuit Deo, quod amici sui pie dubitarent de Conceptione mea, et quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas*

de actib. hum., cap. 3, de Immac. Concept. B. M. V., ratio 3. — ⁷ Institut. theolog., tract. 5, disp. 5, artic. 7, ante obj. 1. — ⁸ *Nidhard Everardus*, Exam. theolog. de Immac. Conc., part. 2, §§ 8 et seqq. — ⁹ Discussio theolog. super definibilitate prox. Immac. Conc. Dei Genitricis. — ¹⁰ In 1^{ae} 2^{ae}, de Peccat., qu. ult., art. 7. — ¹¹ Revelat. lib. 6, cap. 12. — ¹² Loc. cit., cap. 49. — ¹³ Loc. cit., cap. 55.

veritatem hujus sententiae sufficientissime stabilitam « intra terminos maximae probabilitatis ac pietatis citra certitudinem fidei ».

S. Doctor piam sententiam vocabat proxime definibilem.

Revelationes circa piam sententiam.

claresceret in tempore praeordinato. — Aliam affert Caramuel ^{a)} revelationem, factam a D. Thoma Aquinate Ven. Dominico a Jesu-Maria, Generali Carmelitarum Excalceatorum, nempe, revelatum eidem fuisse, quod futurum esset concilium, quo immaculata Deiparae Conceptio definiretur.

Hanc autem revelationem asserunt Suarez et Vasquez. — Qui ¹ contra eos, qui praedictas revelationes tanquam somnia feminarum super hoc puncto contemnunt, sic subdit: [Revelationes] *figmenta et somnia muliercularum appellare, revera temeritate non vacat.* Et paulo ante dixerat: *Bonaventura cautius de revelationibus sui temporis locutus est, non audens reprehendere celebrantes hujusmodi festum propter factas revelationes.* Petrus Canisius ita quoque scripsit: *Neque tamen aspernamur, si quae extant... revelationes... quae bonorum fidem merentur, et Conceptionis hujus doctrinam confirmant; cum scriptum esse sciamus: Spiritum nolite extinguere (I. Thess. v, 19).*

252. — Caeterum, piae sententiae certitudinem illius fautores non jam intendunt ex his revelationibus vindicare. — Firmiora adsunt argumenta ad eam probandam, ut exhinc breviter exponam.

Probatur 1°. Ex Scriptura, et praesertim ex illo (Cant. iv, 7.): *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Hic autem textus litteraliter intelligitur de B. Virgine; et ex eo S. Ildephonsus ^{a)} ac D. Thomas ² probant immunitatem Deiparae ab omni culpa actuali. Si ergo ex hoc textu probatur, B. Mariam nullam incurrisse actualem culpam; ex eodem etiam probatur, nullam incurrisse culpam originalem: alias, non esset tota pulchra. — Hinc dixit Idiota ³: *Tota igitur pulchra es, Virgo gloriosissima, non in parte,*

sed in toto; et macula peccati, sive mortalis, sive venialis, sive originalis, non est in te.

Item, quid significat illud: *Ave gratia plena, Dominus tecum*, quod dixit Angelus Mariae? Quid illud: *Benedicta tu inter mulieres*, quod protulit Elisabeth? Quid illud: *Fecit mihi magna qui potens est*, quod ipsa B. Virgo pronuntiavit? — Nisi, quod ipsa sola benedicta inter mulieres propter culpam originalem maledictas, inter magna quae Deus ei contulit, hoc maximum privilegium (non utique negatum angelis et Adamo) obtinuerit: et divina gratia plena, id est, nunquam a peccati labe inquinata, semper Deo amica et unita, sua gratia fuerit decorata. Hoc enim expressit S. Augustinus ⁴ super enuntiatis verbis: *Ave gratia plena*, ubi sic S. Doctor dicit: *Ostendit, ex integro (nota hoc ex integro) iram exclusam primae sententiae et plenam benedictionis gratiam restitutam.*

Opponunt adversarii illud Apostoli, ad Rom. v, 12.: *Omnes [in Adam] peccaverunt.* — Sed respondetur, argumentum probare nimis; quia probaret esse de fide, quod B. Virgo maculata fuisset; quod nemo dicit, nec dicere potest. Itaque Scriptura haec accipienda est, cum exceptione B. Mariae. In Scriptura enim etiam universaliter asseritur: *Neque... est homo, qui non peccet* (II. Paralip. vi 36.). *In multis... offendimus omnes* (Jac. iii, 2.). Et tamen de fide est, ut declaravit Tridentinum ⁵, Beatam Virginem nullam culpam actualem commisisse.

253. — Probatur 2°. Ex bullis Pontificum. — Sixtus enim IV, in sua bulla *Cum praeexcelsa* (ut supra), loquens de Conceptione Mariae, dicit: *De ipsius Immaculatae Virginis mira Conceptione.* Cur mira, nisi Immaculata fuisset? Idem Pon-

dictus *Idiota*, in *Contemplat. de B. Virgine*, part. 2, contempl. 3, n. 4. — ⁴ Sermo 123, num. 2, inter Opp. supposititia S. August.; Migne, *Patrol. lat.*, tom. 39, col. 1991. — ⁵ Sess. 6, de Justific., can. 23.

^{a)} *Suar.*, in 3° P., qu. 27, disp. 3, sect. 5, v. *Tertio*. — ¹ In 3° P., disp. 117, cap. 6, n. 78 et 76. — *Petr. Canis.*, de Maria Virgine, lib. 1, cap. 8, v. *Quiquid autem moiantur*. — ² 3° P., qu. 27, art. 4. — ³ *Raymund. Jordan.*,

251. — ^{a)} Nimirum Joannes Caramuel, Episcopus Campaniae, in epistola 2 ad auctorem operis cui titulus « Epitome de la Vida del Venerable Domingo de Jesús María, dispuerta por el Illmo D. Fray Antonio Au-

gustin » (Zaragoza, 1669). Quae epistola initio operis habetur.

252. — ^{a)} *Libell. de Corona Virg.*, cap. 10. Hic libellus S. Ildephonso perperam adscribitur. Cfr. Migne, *Patr. Lat.*, tom. 96, col. 283.

tifex approbavit officium B. Virginis, Leonardi de Nogarolis ¹, ubi non semel nominatur *immaculata Conceptio*; et asseritur, *Virginem, per merita Christi praevisam, ab omni macula [fuisse] praeservatam.* — Deinde Paulus V ^{a)} expresse mandavit, ut fideles in missa et officio hujus festi celebrandis, non alio quam *Conceptionis* nomine uti debuissent. Ex quo videtur certum, Pontificem praecepisse hoc ad omnem aequivocationem tollendam: ne, sub nomine *Conceptionis*, sanctificatio Virginis in utero post primum instans (ut adversarii intelligebant) intelligi posset. — Sed maxime urget bulla Alexandri VII (ut supra, n. 244, ad v enuntiata), qua fuit declaratum, ab Ecclesia celebrari festum B. Virginis, non quidem sanctificationis post primum instans, sed a labe originali in primo instanti suae Conceptionis, secundum piam sententiam, praeservatae. Et inde Pontifex prohibet omnem contrariam interpretationem, directe vel indirecte, quovis praetextu, etiam definibilitatis.

254. — Probatur 3°. Ex conciliis. — Praetermitto concilium Basileense, in quo decretum fuit, piam sententiam esse tenendam. Quamvis quoad hoc concilium aliqui non frustra notant, quod, etsi Eugenius IV illud exauctoravit, tamen (ut ait Raynaudus) concilii decreta, quae nec ipsum Eugenium, nec auctoritatem pontificiam tangebant, rata esse voluit.

In septima autem Synodo generali ^{a)} sic habetur: *Si quis non confitetur, sanctam semperque Virginem Mariam, proprie ac vere Dei Genitricem, sublimiorem esse omni visibili et invisibili creatura, anathema sit.* — Quomodo B. Virgo posset dici sublimior omnibus creaturis, adhuc angelicis, si aliquando foedata fuisset a culpa originali: qua non solum in-

ferior aliquando omnibus angelis, sed omnino gratiae expers et Dei inimica exstitisset?

255. — Accedit concilium Tridentinum: quod revera noluit piam sententiam de fide expresse declarare, dum ² tantum dixit: *Declarat tamen haec ipsa S. Synodus, non esse suae intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem; sed observandas esse constitutiones fel. record. Sixti Papae IV., sub poenis in eis constitutionibus contentis, quas innovat.* — Sed hic obiter notandum illud quod testatur Hieronymus Ormaechea ³, nempe, ipsum legisse Romae totam sessionem Tridentini, ubi de hac quaestione tractatum fuit; et fere nullum, qui non esset de familia S. Dominici, contra immaculatae Conceptionis sententiam suffragium praestitisse. — Addit Lancicius ⁴, concilium demum conclusisse, ut declararetur B. Virgo concepta fuisse sine peccato originali; sed ob instantissimas preces aliquorum theologorum S. Dominici, ut supersederent a decreto usque ad aliud tempus, concilium supersedit.

256. — Quamvis tamen Tridentinum hoc decretum tunc omiserit emanare, verum in alio canone, quem emisit, certam nostram sententiam reddidit. — In canone enim 23, sess. 6, sic dixit: *Si quis hominum... dixerit... posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine Maria tenet Ecclesia, anathema sit.* Ex quo canone certe deducitur, Deiparam a culpa originali immunem fuisse. Nam, ut bene arguit Pater Coninck in sua theologia, et Spinelli in suo aureo Libro de B. Virgine, si certum est juxta

¹ *Off. B. M.*, cfr. *Wadding*, *Annal.* tom. 14, ann. 1477, n. 2. — *Concil.*, *Basil.*, sess. 36, *Elucidantibus*, ap. Labbe, tom. 17, col. 394. — *Raynaud.*, *Pietas Lugdun.*, num. 30, v. *Allegatur tertio loco*. — ² Sess. 5, de pecc. origin.,

can. 5. — ³ In *Cantic. canticor.*, prolegom. 3, num. 63. — ⁴ *Opusc.* 11, cap. 13, v. *Suadeo praeterea*. — *Spinelli*, *Maria Deipara*, part. 1, cap. 7, num. 7, v. *Secunda ratio*.

253. — ^{a)} Lege: *Gregorius XV*, in praedato decreto *SS. Dominus noster*, § 4, sicut ipse S. Doctor jam dixit supra n. 246.

254. — ^{a)} In conc. Nicaen. II, oecum. VII (ann. 787) in *Actione IV* lecta fuit « Epistola Germani Beatissimi, qui fuit patriarcha Constantinopoleos, ad Joannem episcopum Syna-

densen », in qua legitur: « Etenim ut proprie ac veraciter matrem Dei veri colimus eam et magnificamus et omni visibili ac invisibili creatura superiorem arbitramur ». Quae quidem epistola in eadem lectione et rursus in *Act. V* a concilio fuit approbata, anathemate dicto contra aliter sentientes: « Qui sic se non

Ex concilio Tridentino.

Illae non sunt sperandae.

Pia sententia probatur.

1° Ex Scriptura.

Retunditur obiectio.

3° Ex conciliis.

Ex concilio Nicaeno.

2° Ex bullis Pontificum.

concilium et de fide, divinam Matrem nullam culpam actualem commisisse; certum consequenter est certitudine theologica, quod ipsa maculam originalem non contraxit. Ratio patet: quia, sicut impossibile est, ut qui peccatum originale una cum suo fomite contraxit, expers sit omnis peccati actualis; ita, qui nullum peccatum actuale commisit, necessario impossibile est quod maculam originalem contraxerit: ut docet S. Augustinus¹, ubi ideo Christum Dominum nullum peccatum actuale perpetrasset dixit, quia nullum peccatum contraxit originale.

257. — Probatur 4°. Ex sanctis Patribus. — Falsum quippe est dicere, omnes Patres esse pro opposita sententia. Bellarminus² enim probabiliter interpretatur Patres qui contrarium sentire videntur; et plures refert piae sententiae faventes, inter quos bene numerari potest S. Ambrosius, qui scripsit in *Psalm. 118, ad ult. vers.: Suscipe me, non ex Sara, sed ex Maria, ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati*. S. Anselmus³: *Omnes ... mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, dempta Matre Dei^{a)}, sive originalibus sive etiam voluntate additis*. S. Petrus Damianus⁴: *Caro ... Virginis ex Adam assumpta, maculas Adae non admisit*.

258. — His et aliis accedit sensus communis fidelium. — Immaculatam enim Conceptionem testatur Aegidius a Praesentatione⁵, omnes tueri religiosos Ordines^{a)}. Et ex eodem ordine S. Dominici, licet sint 92 scriptores pro contraria, tamen 137 pro pia sententia adsunt; ut quidam recentior enumerat. Alexander VII

in sua bulla (ut supra, n. 244, ad v) declarat, hanc sententiam celebriores academias, et catholicos fere omnes complecti. — Quo argumento, Petavius⁶ maxime enititur ad illam probandam; et bene convincit, ut ait doctissimus episcopus Torini⁷. Ex quo enim, nisi ex communi fidelium sensu, hauritur certitudo quod Deipara, saltem ante nativitatem, fuerit sanctificata? Ex quo certi sumus, quod eadem B. Virgo in anima et corpore fuerit in coelum assumpta? Si ergo de his nemo dubitat, quomodo dubitari potest de Conceptione immaculata, quam fideles omnes tenent et defendunt?

259. — Opponunt adversarii auctoritatem S. Bernardi et S. Thomae: sed ex eisdem sanctis Doctoribus magis nostra sententia valide firmatur. — Licet enim S. Bernardus in sua Epist. ad Canonicos Lugdunenses invexisset, quod festum Conceptionis Deiparae celebrassent, monens, quod Apostolicae Sedis auctoritatem expectare debuissent (et ibi addidit bene, colendum diem Nativitatis et Assumptionis B. Virginis, quia sic ab Ecclesia jam fuit acceptum); attamen ex hoc eodem arguitur, ut bene notat Bellarminus⁸, quod si S. Bernardus nunc videret festum Conceptionis immaculatae ex auctoritate Romanae Ecclesiae celebrari, ipse quoque libentissime celebraret.

260. — Quo autem ad doctrinam S. Thomae, revera adhuc incertum est, de qua sententia fuerit S. Doctor. — Quamvis enim in *Summa* aliud sensisse videatur; tamen in pluribus locis, praesertim in *Epist. ad Galat.*⁹ clare Conceptionem Virginis immaculatam fuisse censet, ubi scri-

Satisfit objectioni petite ex doctrina S. Bernardi

et S. Thomae.

col. 721. — ¹ De Immac. B. M. V. Concept., lib. 3, qu. 6, art. 4, § 3, n. 16. — ² Recentior hic est *Burgius*, de pietate in Deip., disp. 1, cap. 14, n. 110 et cap. 7, n. 47. — ³ De Incarnat., lib. 14, cap. 2, n. 10. — ⁴ In Annotat. ad Estium, lib. 3, dist. 3, § 2. — ⁵ S. Bernard., Epist. 174; Migne, Patr. lat., tom. 182, col. 332. — ⁶ Controv. de Cultu sanctor., lib. 3, cap. 16, v. *Porro*. — ⁷ S. Thom., 3^a P., qu. 27, art. 2. — ⁸ Cap. 3, lect. 6.

¹ Contra Julian., lib. 5, cap. 15, n. 57; Migne, Patrol. lat., tom. 44, col. 815. — ² Controv. de Amissione gratiae, lib. 4, cap. 15 et 16. — ³ S. Ambros., in psalm. 118, serm. 22, num. 30; Migne, Patr. lat., tom. 15, col. 1521. — ⁴ Seu potius *Hervaeus* monachus, in Epist. II ad Cor., cap. 5, n. 14; Migne, Patr. lat., tom. 181, col. 1048; cfr. etiam tom. 158, col. 41. — ⁵ Sermo 40, in Assumpt. B. M. V., § *Sequitur ex Aromatibus*; Migne, Patr. lat., tom. 144,

habent, anathema sint: qui ita non sentiunt, procul ab Ecclesia pellantur. (Apud Labbe, tom. 8, col. 942, 967 et 1039).

257. — ^{a)} Editores Mauriani S. Anselmi in censura operum S. Anselmi, dicunt clausulam hanc: *dempta Matre Dei*, esse ab alio

insertam, ut Estius, inquit, fuerat subodoratus. Haec enim in ms. minime leguntur. Cfr. Migne, Patr. lat., tom. 158, col. 41.

258. — ^{a)} « Una [religione] Praedicatorum excepta », addit, *loc. cit.*, Aegidius a Praesentatione.

bit: *Mulierem autem ex omnibus non inveni, quae omnino a peccato immunis esset, ad minus originali, vel veniali. Excipitur^{a)} purissima et omni laude dignissima Virgo Maria*. Clarius in *I Sententiarum*¹ sic scripsit: *Dicendum, quod puritas intenditur per recessum a contrario; et ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit: et talis fuit puritas Beatae Virginis, quae a peccato originali et actuali immunis fuit^{b)}*. Quibus verbis (ait Episcopus Torini²) nimis aperte patet, divum Thomam hoc loco sensisse, B. Virginem ab originali culpa fuisse expertem; cum ea verba minime aliam contrariam interpretationem patiantur. — In *Summa* autem, etsi D. Thomas³ dicat, quod in festo Conceptionis celebratur festum sanctificationis, potius quam Conceptionis Deiparae (quia tunc temporis dubium erat, de quo festum celebrabatur, an sanctificationis in utero, vel an Conceptionis in primo instanti); sed hodie jam est declaratum ex bulla Alexandri VII (ut diximus), celebrari festum, non sanctificationis, sed Conceptionis B. Virginis a peccato originali praeservatae. — Idem autem S. Doctor⁴, ubi tractat, an B. Virgo fuerit in utero sanctificata? Ex ratione, quia Ecclesia jam ex tunc Nativitatem celebrabat B. Mariae, infert tenendum, ipsam ante Nativitatem sanctificatam fuisse; et cur? Quia, dicit: *Non celebratur festum in Ecclesia, nisi pro aliquo sancto. Ergo B. Virgo ... fuit ... in utero sanctificata*.

Hinc patet, quod si S. Thomas nunc temporis scriberet, quo ab Ecclesia declaratum est, secundum piam sententiam,

¹ Dist. 44, qu. un., art. 3, ad 3. — ² Annotat. ad Estium, lib. 3, dist. 3, § 4, not. a. — ³ 3^a P., qu. 27, art. 2, ad 3. — ⁴ Loc. cit., art. 1, *Sed contra*. — ⁵ In 3^a P., qu. 27, art. 2, Comment. i. f. — *Petavius*, de Incarnat., lib. 14, cap. 2, num. 13. — ⁶ In 3^a sent., dist. 3, qu. 1, artic. 2, v. *Nec propter hoc*. — *Catharin.*, Opusc. pro Immac.

celebrari festum B. Mariae preservatae a peccato originali in primo instanti suae Conceptionis, sive infusionis animae in corpus, certe aliter sentiret ac scriberet; ut ait Suarez⁵, his verbis: *Si praesentem Ecclesiae faciem [D. Thomam] videret, aliter de immaculata Virginis Conceptione docturum fuisse*. Idem dicit Petavius de D. Thoma. Idem Gabriel⁶, qui scribit: *Non esse culpandos S. Bernardum, nec S. Thomam, S. Bonaventuram et caeteros Doctores, oppositum olim opinantes; quia eorum tempore, nulla determinatio Apostolicae Sedis facta fuit, nec festivitas illa generaliter tunc fuit per orbem celebrata^{c)}*. Idem dicunt plures etiam dominicani, et signanter Joannes de Fenario, doctor Parisiensis et Magister generalis Ordinis Praedicatorum; ut refert Catharinus. Idem dicit Joannes a S. Thoma⁷, citans alios Thomistas.

Accedit S. Augustinus, qui, disputans de quadam alia doctrina contra Cresconium⁸, eum monet Ecclesiam consulere. Sed nunc non est opus super nostra sententia Ecclesiam consulere; cum jam Ecclesia maudaverit, festum Conceptionis immaculatae juxta piam sententiam celebrari. — Et ex hoc maximo argumento, in Ecclesiae auctoritate fundato, fautores piae sententiae recte asserunt, nostram sententiam esse proximam de fide definibilem. De Ecclesiae enim auctoritate loquens, S. Thomas⁹ sic docet: *Maximam habet auctoritatem Ecclesiae consuetudo, quae semper est in omnibus aemulanda ... Unde magis standum est auctoritati Ecclesiae, quam ... Augustini, etc.* Scribit etiam Valentia¹⁰, loquens de auctoritate Pontificis: *Circa quae ad pietatem reli-*

Concept., artic. 1, § *Rationes aliquot*, vers. *Septima*. — ⁷ De Approb. doctrinae S. Thom., disp. 2, art. 2, § *Conformal se*. — ⁸ Contra Crescon., lib. 1, cap. 33, num. 39; Migne, Patr. lat., tom. 43, col. 466. — ⁹ 2^a 2^a, qu. 10, art. 12, corp. — ¹⁰ In 2^a 2^a, disp. 1, qu. 1, punct. 7, qu. 6, § 41.

Auctoritas Ecclesiae maximum argumentum.

260. — ^{a)} Ita in edit. Romana et aliis; sed exceptio haec non reperitur in editione S. Pii V. Et in editione Venet. 1747, de Rubens notat verba excipientia Beatam Virginem fuisse jam impressa in quibusdam codicibus Venetiis typis mandatis anno 1555; sed in mss. non reperiri neque in aliis multis codi-

cibus alibi editis; et signanter non reperiri in codice Parisiis impresso a F. Joanne Alberto Castrensi, a mendis expurgato.

^{b)} Ita in editione S. Pii V et in ed. Veneta de Rubens.

^{c)} Sunt fere verba et plane sensus Gabrielis Biel.

gionemque spectant, est infallibilis ejus auctoritas^{a)}. Addit Eusebius Nieremberg¹, quod decreta morum, approbatio sanctitatis, etc., necnon institutiones festorum, quae considerantur ab infallibili capite ordinatae, ab omni errore excipiuntur. Deinde idem Eusebius² refert votum a cardinale Bellarmino prolatum circa Beatae Virginis Conceptionem, jussu Pauli V, coram S. C. Inquisitionis generalis Romanae, quo Bellarminus ita sensit: *Si forte non placet nunc ulla formalis definitio, saltem deberet fieri praeceptum omnibus Ecclesiis ..., ut recitarent officium de Conceptione, quomodo recitat Ecclesia; sic enim sine definitione haberet intentum.*

S. Doctor quoddam eruit consecrarium.

261. — Hinc non satis pie, nec probabiliter, quidam recentior scripsit, possibile fore quod Ecclesia aliquando definiat Conceptionem B. Virginis fuisse maculatam. Dum (ut bene advertit Vasquez) minime censendum, quod Ecclesia unquam tamquam fidei dogma definiat, B. Virginem in peccato originali conceptam esse; eo quod auctoritate sua festum Conceptionis in tota Ecclesia jam praeceperit celebrari. Et idem sine dubitatione asseruit Thyrsus Gonzalez in suo Opusculo, quo tuetur proximam definibilitatem immaculatae Conceptionis. — Ideo opportune notanda sunt verba Blossii³, ubi sic ait: *Mirum sane est, adhuc nostro aevo inveniri aliquos, qui ... puritatem Conceptionis ... Beatissimae Virginis vocent in dubium, et suam opinionem in ea re obstinatius tueantur, citantes ... sententias SS. Patrum: qui tamen si nunc hic viverent, aliter procul dubio sentirent ... Certe Romana ... Ecclesia, quae errare non potest, hoc ipso quod festum Conceptionis ... celebrandum assumpsit, satis affirmat eandem Conceptionem fuisse omnis con-*

¹ Op. Parthen. Theoria compend., § 4, v. *Quod si cum institutione* (edit. Lugd. 1659). — ² Op. Parthen., de Perpetuo object. Festi Concept., cap. 30, i. f. (edit. cit.). — *Quidam recentior hic est Ludov. Muratori, de superstitione vitanda, cap. 8 et 9. — Vasq., in 3° P., disp. 117,*

^{a)} Sunt pariter fere verba Gregorii de Valentia.

261. — Haec sunt verba Arnoldi (Ernaldi) Carnotensis, *tr. 1, de Nativ. Christi, § Tale elegit... Nihil* (Migne, Patr. lat., tom. 189, col. 1617): « Spiritu Sancto obumbrante, in-

tagionis expertem; ... profana siquidem festa non novit Ecclesia. Et Summus Pontifex Benedictus XIV, in suo doctissimo Opere *De Canonizatione Sanctorum*⁴, dicit, nostram sententiam hodie esse moraliter certam; et solummodo deesse definitionem Ecclesiae, ut fideles teneantur credere fide divina Conceptionem Virginis immaculatam.

Nec valet dicere, quod alias Maria, si maculam originalem non contraxisset, non posset dici a Christo redempta. Nam communiter respondetur, quod ipsa, cum fuerit a culpa praeservata, vere et modo nobiliori redempta fuit. Docet enim D. Augustinus⁵, quod mittendus in carcerem, etiam dicitur a carcere liberatus ab illo qui eum liberat, ne in carcerem perducatur. Haec autem nobilior⁶ Virginis redemptio maxime Virginem decuit, ut nunquam dici posset Mater Dei inimica existisse, et Regina angelorum subdita diabolo aliquando fuisse. Imo dicit Arnoldus Carnotensis^{a)}: *Non solum de decetia, sed etiam de justitia fuit, ut illud vas electionis communibus non lassaretur injuriis.*

262. — Ex omnibus his deducitur, piam sententiam praeservationis B. Virginis hodie tenendam ut certam, et oppositam non esse amplius probabilem. — Quod sic evidenter probatur: Certum est 1°. De fide esse, quod Ecclesia non potest errare in materia morum. Certum est 2°. Cultum sanctorum (prout est celebratio festi praeservationis Deiparae) pertinere ad materiam morum; ad mores enim utique pertinet, praestare B. Virgini Mariae cultum debitum, et indebitum denegare. Si ergo Ecclesia praecipit celebrari festum praeservationis Dei Matris, et in hoc non potest errare; vera et certa de-

cap. 14, n. 149. — *Thyrs. Gonzal., Tract. theol. de certitudinis gradu quem habet sententia pia, disp. 2, sect. 16, § 2, n. 155. — Sacellum animae fidelis, part. 3, cap. 5, n. 5. — Lib. 1, cap. 42, n. 13 et seqq. — In psalm. 85, n. 18; Migne, tom. 37, col. 1094.*

endum originale extinctum est: ideoque innoxiam affligi non decuit, nec sustinebat justitia, ut illud vas electionis communibus lassaretur injuriis, quoniam plurimum a ceteris differens, natura communicabat non culpa ».

Respondet objectioni peritae ex redemptione a Christo.

S. Doctor concludit piam sententiam esse certam.

bet esse praeservationis sententia. — Ex quo bene infert quidam doctus auctor recentior, in libro nuperrime Neapoli edito, anno decurso 1753, cui titulus: *Deipara ejusque cultores vindicati, etc.*, quod contraria sententia post decretum Alexandri VII, prout antiquata, non est amplius nec practice, nec speculative probabilis^{a)}.

Imo jam posse teneri de fide.

Imo, licet nostra sententia ab Ecclesia nondum sit definita, bene tamen potest de fide teneri. — Nam bene possumus credere de fide sententias illas, quas probabile est de fide esse, nimirum canonizationem sanctorum, praesentem Pontificem esse verum Pontificem, esto hae sententiae non sint ab Ecclesia declaratae de fide; ut late probat Viva¹ cum Suarez, Lugo et communiori. Dicit enim D. Thomas², quod credere possumus de fide, non solum ea quae habemus per fidem infusam, sed etiam quae percipimus per conclusiones theologicas: *Dicitur fides* (ait S. Doctor) *acquiri per scientiam theologiae*. In nostro autem casu, conclusio theologica bene eruitur ex mox supra praedictis. Si enim de fide est, Ecclesiam non posse errare in materia morum, et cultus praeservationis Deiparae certe ad mores pertinet: bene de fide tenere possumus, praeservationem esse de fide.

263. — Hic ultimo operae pretium ducimus breviter perpendendam quaestionem illam, *an liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem praeservationis B. V. Mariae a labe originali?*

Negat Lamindus Pritanius³; et eum secuti sunt^{a)} Antonius Lampridius⁴ ac Ferdinandus Valdesius⁵. — Ratio, quia nemo potest exponere vitam ad tuendam opinionem humanam, cui falsitas subesse potest. Opinio autem defendens praeservationem Deiparae a culpa originali, quamvis pia, humana tamen est; cum Ecclesia

¹ Curs. theol., part. 4, disp. 2, qu. 2, num. 12 et seq. — *Suar.*, de Fide, disp. 5, sect. 8, num. 12. — *Lugo*, de Fide, disp. 1, sect. 13, § 5. — ² In 3, dist. 28, qu. 3, art. 2, ad 1. — ³ De ingeniorum moderatione, lib. 2, cap. 6, vers. *Proderit heic.* — ⁴ De superstitione vitanda, sive censura

262. — ^{a)} De Vera, in dicto suo opere, *diss. 3, cap. 1, n. 9*, dixit esse antiquatam ac propterea non esse probabilem, practice scilicet, quidquid sit de probabilitate speculativa, uti dixerat *n. 6, i. f.*

hanc sententiam nondum statuerit nisi revelatione divina, aut traditione.

Affirmant vero valde probabiliter plures neoterici, et signanter auctor supra enuntiatius in citato libro: *Deipara, etc.* Distinguere enim oportet sententias pure humanas, ab iis quae pertinent ad morum disciplinam, et suo modo ad fidem, prout est haec quae spectat ad cultum sanctorum, et praesertim Reginae sanctorum, quae prae omnibus sanctis veneranda est. — Quod autem sententia praeservationis spectet ad cultum Beatae Virginis, patet (ut vidimus supra) ex bulla Alexandri VII, qui declaravit, festum Conceptionis Dei Matris juxta piam sententiam celebrari debere.

Praeterea, dato quod hujusmodi sententia esset per se humana: tamen, cum referatur in Deum, qui vult ut fideles sanctos suos, et praecipue Matrem honore prosequantur, non est pure humana, sed religiosa, cum ad Deum referatur; juxta doctrinam D. Thomae⁶, ubi docet, posse esse martyrii causam, non solum defensionem eorum quae sunt de fide, sed etiam opera omnium virtutum, quae sunt protestationes fidei. En ejus verba: *Omnium virtutum opera secundum quod referuntur in Deum, sunt quaedam protestationes fidei, per quam nobis innotescit quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, et nos pro eis remunerat; et secundum hoc possunt esse martyrii causa*. Hinc deinde subdit: *Tamen quia bonum humanum potest effici divinum, ut si referatur in Deum; ideo potest esse quodcumque bonum humanum martyrii causa, secundum quod in Deum refertur?* — Cum autem nullum sit dubium, esse actum religionis cultum exhibere Virgini, celebrando juxta piam sententiam festum suae Conceptionis immaculatae in primo

voti sanguinari. — ⁵ Epistola, sive Appendix ad librum de Superstitione vitanda, epist. 5, 7, 10 et seqq. — *De Vera*, Deipara ejusque cultores vindicati, tom. 1, diss. 1, cap. 2, num. 5 et seqq. — ⁶ 2^a 2^a, qu. 124, art. 5, corp., et ad 3.

263. — ^{a)} Lamindus Pritanius, Antonius Lampridius, Ferdinandus Valdesius minime sunt auctores distincti, sed revera diversa sunt et quidem ficta nomina unius Ludovici Muratori.

S. Doctor probat hoc votum fuisse licitum.

instanti (prout exigit Ecclesia); certum etiam est, juxta Angelici doctrinam, hujusmodi cultum bene posse esse causam martyrii. Ergo, si licitum et meritorium est cuique vitam prodere, ne ab exhibitione hujus cultus desistat; tanto magis ei licitum et meritorium erit mortem subire pro tuendo hujus cultus objecto, nempe pro B. Virginis a labe originali praeservatione, ad quam ipse cultus refertur. — Hinc summus Pontifex Benedictus XIV in suo praefato opere *De Canonizatione Sanctorum*¹ postquam ostendit, Ecclesiam esse propensam versus sententiam

praeservationis B. Virginis immaculatae, dixitque neminem negare eam esse magis piam et religiosam^{b)}, sic ait: *Inter martyres ab Ecclesia recenseri, qui occisi fuerunt a tyranno, vel quia sententiam magis piam et religiosam sequebantur, vel quia omittere nolebant alicujus actum virtutis, a quo tamen poterant sine peccato cessare.*

Et sic jam satisfactum est objectioni Lamindi, nimirum, quod non liceat vitam profundere pro tuenda praeservatione Deiparae, eo quod talis sententia non sit de fide.

ARTICULUS IV.

QUOMODO INTELLIGENDA EXCOMMUNICATIO PERCUSSORIS CLERICORUM.

264. *Verba canonis.* — 265. *Quid intelligatur 1. per verba:* Si quis. *An impuberes, et a quo ipsi possint absolvi.* — 266. *Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes, etc.* — 267. *Quomodo rati habentes.* — 268. *Quomodo non impediens.* — 269. *An, qui tenentur impedire tantum ex charitate.* — 270. *Quid intelligatur 2. per Clericum.* — 271. *Quid 3. per Monachum. An eremita.* — 272. *Quid 4. per verba:* Manus injecerit. — 273. *An requiratur ut percussio sit cum peccato mortali et externe gravi.* — 274. *Incurrit: 1. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens.* — 2. *Violenter detinens, etc.* — 3. *Persequens eum, ut decidat.* — 4. *Apprehendens equum, etc.* — 5. *Haec agens, etiam clerico consentiente.* — 6. *Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant.* — 7. *Judex laicus percutiens clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum.* — 275. *Non incurrit: 1. Fur, clam furans.* — 2. *Percutiens jocosae, vel casu. An pueri clerici, se percipientes. Et an defendentes se vel suos, aut sua.* — 3. *Si absit mortale.* — 4. *Percutiens clericum per ignorantiam aut inadvertentiam, aut per iram subitanam.* *Dub. 1. Quid, si quis percutit, ignorans alterum esse clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret.* *Dub. 2. An excuset ignorantia crassa.* *Dub. 3. Quid, si quis percutit Petrum clericum, credens Paulum clericum.* — 5. *Excusatur etiam praelatus, aut praeceptor percutiens.* *An pater.* — 6. *Percutiens clericum exercentem officium cautionis, etc.; vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella, percutiens clericum sollicitantem.* — 276. *Quando episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione.* — 277. *Quae percussio dicatur levis, quae gravis et quae enormis.* — 278. *Quot modis percussio levis possit fieri gravis.* — 279. *Quinam possint absolvere a percussione levi, et quinam a gravi.* — 280. *Dub. 1. An in dubio, percussio judicanda sit levis aut gravis.* *Dub. 2. An incurrat excommunicationem, qui venenum dat clerico.*

Verba canonis.

264. — « Resp. I^o. Ea sic habet: *Si quis, « suadente diabolo... in clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subiaceat, et nullus episcoporum illum praesumat absolvere ».* — [Nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui praesentetur, et ejus

¹ Lib. 3, cap. 19, n. 13.

^{b)} Non dicit neminem negare, sed ipse pronuntiat eam sententiam esse magis piam et religiosam.

mandatum suscipiat. Ita ex can. *Si quis,* caus. 17, qu. 4] ^{a)}.

265. — « Dicitur I^o. *Si quis.* Intellige, « cujuscumque sexus aut status; etiam « impubes, dummodo rationis compos, et « doli capax ». [Ut habetur ex cap. *Mulieres* 6 et cap. *Pueris, de sent. excomm.*

264. — ^{a)} Vide const. *Apostolicae Sedis, excommun. R. Pontifici simpliciter reserv., excomm. II.*

Quid intelligatur per verba: Si quis.

Quamvis impuberes possint absolute absolvi ab episcopis, etsi post pubertatem absolutionem petant. Salmant.¹, ex dicto cap. *Pueris*. Et etiamsi percussio fuerit enormis; ut dicunt Palaus² et Bonacina³ cum Suarez^{a)}, Molina, Filliuccio^{a)}, Sayro^{a)} et Reginaldo, ex cap. *fin. de sent. excomm.*]

Quomodo comprehendantur mandantes, etc.

266. — « Extenditur autem ad efficaciter. Quia, ut hi incurrat excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, utque ipsi per mandatum, consilium aut consensum graviter in illam influant. Ita communiter Navarrus⁴, Suarez⁵, Salmant.⁶; et Bonacina⁷ cum Sayro, Avila, Molina, Silvestro, Filliuccio, etc., ex cap. *Quantae* et cap. *Mulieres, de sent. excomm.*]

Recte dicit Busenbaum: *efficaciter*. Quia, ut hi incurrat excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, utque ipsi per mandatum, consilium aut consensum graviter in illam influant. Ita communiter Navarrus⁴, Suarez⁵, Salmant.⁶; et Bonacina⁷ cum Sayro, Avila, Molina, Silvestro, Filliuccio, etc., ex cap. *Quantae* et cap. *Mulieres, de sent. excomm.*]

An autem incurrat censura, in dubio an mandatum vel consilium influxerit, vel si mandatum aut consilium fuerit revocatum ante executionem? Vide de his dicta n. 39 et 40.

Notandum autem hic, quod si quis diceret coram suis: *Cupio vindictam talis clerici*, bene incurret excommunicationem, si ex hoc dicto alii clericum inde percuciant. Ita Croix⁸, Renzi⁹ cum Diana et

¹ Tr. 10, cap. 2, n. 67. — ² Tr. 29, disp. 3, punct. 23, § 4, n. 6. — ³ Disp. 2, de Excomm. in part., qu. 3, punct. 6, sect. 5, n. 12. — *Molina*, de Just., tr. 3, disp. 59, n. 2. — *Regin.*, lib. 1, n. 247, v. *Quintus*. — ⁴ Man., cap. 27, n. 50 et 51. — ⁵ De Censur., disp. 22, sect. 1, n. 55; cfr. disp. 4, sect. 3, num. 4. — ⁶ Tr. 10, cap. 4, num. 22. — ⁷ Disp. 2, de Excomm. in part., qu. 3, punct. 6, sect. 1, § 2, num. 1. — *Sayrus*, lib. 3, cap. 26, num. 22. — *Avila*, part. 2, cap. 5, disp. 3, dub. 6; cfr. dub. 3, concl. 4 et dub. 4. — *Molina*, de Just., tr. 3, disp. 52, n. 2 et 9. — *Silvest.*, v. *Excomm. VI*,

Avila; ac Salmant.¹⁰ cum Coninck, Silvestro, etc.: argumento cap. *ult. de homicid.*, in 6°. Intellige, si praevidet ex eo alios percussuros.

267. — Extenditur etiam ad « rati habentes » [percussionem] « suo nomine « factam ».

Quomodo comprehendantur rati habentes.

Certum est, quod rati habitio sufficit ad incurrendam censuram; ut habetur ex cap. *Cum quis, de sent. excomm.*, in 6°. Sed ad hoc requiritur I^o. Ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tui gratiam. 2°. Ut rati habitio externe significet. 3°. Ut quando evenierit percussio, fueris habilis ad mandatum vel consilium percussionis, saltem habitualiter. Nam si fueris amens, non incurris; secus, si ebrius aut dormiens. Ita communiter Bonacina¹¹, Palaus¹², Conacina¹³, Croix¹⁴; et Salmant.¹⁵ cum Suarez^{a)}, Sayro^{a)}, etc.

268. — Item « non impediens: saltem « si ex officio aut justitia teneantur, ut « reges, judices, et caeteri superiores. « Item patres, tutores, heri, paedagogi, « parochi, etc., quibus aliorum cura de « mandata est. — Ita Laymann¹⁶, Bonacina¹⁷ ex Molina^{a)}, etc. communiter ».

Quomodo non impediens.

269. — « Dixi: *saltem*, etc. Quia, si ex « charitate tantum teneantur, etiam ex « communicari docent^{a)} Suarez, Cajeta-

n. 5, v. *Tertio*. — *Fill.*, tr. 15, cap. 1, n. 28 et 30. — ⁸ Lib. 7, n. 308. — ⁹ De Censur., tr. 2, cap. 3, sect. 1, qu. 4. — *Diana*, part. 9, tr. 4, resol. 14. — *Avila*, loc. cit., dub. 10, concl. 3. — ¹⁰ Tr. 10, cap. 4, num. 22. — *Coninck*, disp. 14, dub. 15, n. 172. — *Silvest.*, v. *Excomm. VI*, n. 5, v. *Quarto*. — ¹¹ Loc. cit., n. 11. — ¹² Tr. 29, disp. 3, punct. 23, § 2, n. 14. — ¹³ De Censur., diss. 2, cap. 2, § 1, a. 6. — ¹⁴ Loc. cit., n. 306. — ¹⁵ Loc. cit., n. 25. — ¹⁶ Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 5, num. 6. — ¹⁷ Disp. 2, de Excomm. in part., qu. 3, punct. 6, sect. 1, § 2, n. 8 et 9. — *Suar.*, disp. 22, sect. 1, n. 56.

265. — ^{a)} Auctores non videntur a Bonacina citari pro ista ampliacione. At re tamen vera Suarez, *de Censur.*, disp. 22, sect. 1, n. 63 et 69, absolute et sine ulla distinctione levis aut enormis percussionis, negat impuberes teneri Romam adire. Filliuccius clarius rem indicat; nam, *tr. 15, cap. 1, n. 34*, absolute scribit episcopum posse absolvere a levi percussione: « ideoque reservatio in hoc canone intelligenda est de mediocri et enormi ». His vero dictis, addit, *n. 36 et 39*, absolutio nem quoad impuberes non reservari. Sayrus pariter, *lib. 3, cap. 28, n. 20*, comprehendit impuberes inter personas de quibus, *num. 9*, scripserat: « A mediocri, imo etiam in aliquibus ab enormi etiam percussio clericum ci-

tra Sedem Apostolicam ab episcopo absolvi possunt ».

267. — ^{a)} Suarez, *disp. 22, sect. 1, n. 55*, primam conditionem habet: Sayrus vero, *lib. 3, cap. 26, num. 25*, primam et tertiam.

268. — ^{a)} Molina, *tr. 3, disp. 33, membr. 5, n. 5*, de casu simili loquitur; nempe de illo qui non impedit homicidium, cum possit. Et, si ex officio vel justitia ad impediendum teneatur, eum dicit incurrere poenas hujus delicti.

269. — ^{a)} Suarez, Cajetanus, Filliuccius et Sayrus docent utique excommunicari si, non obviando, mortaliter peccat; seu, ut aiunt Cajetanus et Sayrus, cum ex intentione non